

M U Z E U M N A R O D O W E

CYPRIAN
NORWID

↑
KATALOG
WYSTAWY

Norwida

W A R S Z A W A • 1 9 4 6

CYPRIAN NORWID

CYPRIAN NORWID

WYSTAWA
W
125 ROCZNICE
URODZIN

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
80-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 7
Tel. 26-68-62

KATALOG

MUZEUM NARODOWE · WARSZAWA · 1946

21210

P R Z E D M O W A

Muzeum Narodowe w Warszawie uczciło 125 rocznicę urodzin Cypriana Norwida wystawą poświęconą życiu i twórczości tego wielkiego artysty. Wystawa otwarta została dnia 20 grudnia 1946 roku i okres jej trwania przewidziano do dnia 9 marca 1947 roku. Po raz pierwszy można było zgromadzić i pokazać dokumenty życia, rękopisy dzieł literackich, rysunki, obrazy i grafikę Norwida w tak poważnej ilości, przede wszystkim dzięki ocalałym przed zagładą w zawierusze wojennej zbiorom Zenona Przesmyckiego (Miriamy). Cennych materiałów użyły na Wystawę Instytucje takie, jak Biblioteka Jagiellońska, Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum im. Czartoryskich w Krakowie, Archiwum Państwowe w Krakowie, Polska Akademia Umiejętności, Biblioteka Polska w Paryżu, Biblioteka Narodowa w Warszawie, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Wystawa oparła się również na zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, oraz objęła nadesłane przez warszawskich kolekcjonerów dzieła Norwida.

W związku z trwającą Wystawą Muzeum Narodowe w Warszawie wydało Przewodnik, który wyjaśnia założenia wystawy, daje charakterystykę sal i przedmiotów. W Przewodniku podano listę protektorów, członków Komitetu Honorowego i Organizacyjnego Wystawy Norwidowskiej.

Drugą publikacją jest książka »Pamięci Cypriana Norwida« – Muzeum Narodowe w Warszawie, w układzie graficznym Adama Półtawskiego Kielce 1946. Książka obejmuje cztery rozprawy krytyczne: »Życie Norwida« w opracowaniu Juliusza Gomulickiego, »Norwid Poeta« – przez Waława Borowego, »Norwid myśliciel« – przez Tadeusza Makowieckiego, »Norwid malarz« – przez Jerzego Sienkiewicza, oraz bibliografię Norwida w opracowaniu Waława Borowego.

Trzeci tomik tego cyklu to Katalog Wystawy, zawierający spis eksponatów w układzie rzeczowym, opracowany przez Juliusza Gomulickiego, Zofię Rothertową i Jerzego Sienkiewicza, przy współudziale Janiny Ruszczyówny i Zofii Stefanowskiej. Katalog uzupełnia poprzednio wymienione wydawnictwa, w związku z czym wybór ilustracyj zarówno w książce »Pamięci Norwida«, jak i w Katalogu dokonany został łącznie. Ilustracje te charakteryzują na podstawie dotychczas nigdzie niereprodukowanych prac Norwida w układzie chronologicznym poszczególne etapy jego osiągnięć artystycznych.

Dążeniem organizatorów Wystawy i autorów wydawnictw z nią związanych było to, aby oddać należną cześć zapomnianemu przez długie lata artyście, zbliżyć społeczeństwo polskie do jego sztuki i przyczynić się do dalszego rozwoju naukowych badań twórczości Norwida.

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW I UWAGI

- AKG Album Konstancji Górskiej, ongi w posiadaniu Karnkowskich w Łazach (cytowany z katalogu Przesmyckiego, oznaczonego niżej Kat. P. I.)
- BJ Biblioteka Jagiellońska w Krakowie.
- BPP Biblioteka Polska w Paryżu.
- Kat. P. I Katalog Z. Przesmyckiego w rękopisie „Album Konstancji Górskiej” (opis prac i fotografie).
- Kat. P. II Katalog Z. Przesmyckiego w rękopisie: „Rysunkowe prace Norwida w albumie T. Lenartowicza” (opis prac).
- Kat. P. III Katalog Z. Przesmyckiego w rękopisie: „Sztuchy, rysunki i akwarele C. Norwida w posiadaniu p. Aleksandra Dybrowskiego w Paryżu” (opis prac).
- Kat. P. IV Katalog Z. Przesmyckiego w rękopisie i maszynopisie: „W posiadaniu W. Gomulickiego” (opis prac).
- Kat. P. V Katalog Z. Przesmyckiego w maszynopisie: „Zbiory Państwowe, Rapperswil i Muzeum Narodowe w Warszawie” (opis prac).
- Kat. P. VI Katalog Z. Przesmyckiego w rękopisie. Opis prac z kolekcji L. Wellisza.
- Kat. P. VII Katalog Z. Przesmyckiego w rękopisie: „Rysunki Norwida”. Opis prac C. Norwida w posiadaniu Muzeum Czartoryskich, Muzeum Narodowego w Krakowie, Jerzego Mycielskiego, Muzeum Czapskich, Tarnowskich w Suchej, A. Sternschussa, Biblioteki Paulikowskich we Lwowie.
- UWAGA: Wszystkie te katalogi P. I do P. VII znajdują się w zbiorach po Z. Przesmyckim w Bibliotece Narodowej w Warszawie.
- KP „Książka Pamiątkowa” Norwida, do której poeta wlepił fotografie, listy, wycinki, druczki i t. p. dotyczące jego rodziny, przyjaciół i znajomych.
- MNK Muzeum Narodowe w Krakowie
- MNW Muzeum Narodowe w Warszawie
- N Cyprian Norwid

- RW Cyprian Norwid. Poezje wybrane. Wyd. Z. Przesmycki. Warszawa 1933.
- PZ Cyprian Norwid. Pisma zebrane. Wyd. Z. Przesmycki. Warszawa, Kraków 1911, 1946.
- PZ diss (Dissoluta). Materiały do nieogłoszonych tomów Pism Zebranych, głównie ilustracyjne w formie gotowych reprodukcji cynkograficznych (wyd. J. Mortkowicza).
- RW Reszta wierszy (Inedita) W. 1933.
- WP Wszystkie Pisma Cypriana Norwida po dziś w całości lub fragmentach odszukane, t. III-IX. Warszawa 1937 – 1938.

UWAGA: Wszystkie eksponaty, których proveniencja nie jest wskazana w tekście pochodzą ze zbiorów norwidowskich Zenona Przesmyckiego, przechowywanych obecnie w Bibliotece Narodowej w Warszawie.

*

akw.	akwarela	p.-p.	passe-partout (wymiary w świetle oprawy)
akwf.	akwaforta	por.	porównaj
ark.	arkusz	pwdr.	pierwodruk
atr.	atrament	repr.	reprodukcja
bibl.	bibliografia	rps.	rękopis
dep.	depozyt	rys.	rysunek
fol.	fotografia	s.	strona
k.	karta	sygn.	sygnowany (stwierdza autentyczność sygnatur artysty)
kat.	katalog	t.	tom
kol.	kolumna	tabl.	tablica
lit.	litografia	tekt.	tektura
monogr.	monogram	wł.	własność
nr	numer	wyst.	wystawa, nazwa miejsca i data po tym skrócie oznacza miejsce i rok wystawy
odb.	odbitka		
ol.	olej		
oł.	ołówek		
oznacz.	oznaczony (stwierdza przy podpisach, że nie pochodzą one od artysty)		
pl.	plótno		

UWAGA: Wymiary podane w centymetrach, najpierw wysokość, następnie szerokość.
W opisie rysunków i akwarel, gdy są one wykonane na papierze, materiału się nie oznacza.

I. D O K U M E N T Y

1. „Excerptt Genealogij Starożytnego Domu Urodzonych Norwidów“. Mińsk, 1811.

Malowane na pergaminie drzewo genealogiczne Norwidów — od Macieja. (XVI w.) po Jana, ojca poety — stanowiące uzupełnienie oryginalnego „wyvodu“ szlactwa, przeprowadzonego w Mińsku, 12 czerwca 1811 r., na sesji Deputacji Wywodowej Szlacheckiej gubernii Mińskiej. Ob. nr 151.

2. „Summariusz składających się papierów w Deputacji Senatu, skutkiem wyroku Najjaśniejszego Cesarza i Króla Polskiego. Dnia 17 czerwca 1817 Roku ustanowionej“. Warszawa 1817.

Dok. papierowy, podpisany przez Jana Norwida, złożony przezeń, 20 września 1819 r., deputacji senatu Królestwa Polskiego i zawierający wykaz dowodów jego „szlacheckiej rodowitości i innych (mu) służących tytułów“.

3. Michał Hieronim ks. Radziwiłł, wojewoda wileński, zaświadcza, że na podstawie rachunków przedstawionych przez jego plenipotentą, Jana Norwida, 15 kwietnia 1821 roku, temuż Norwidowi należy się z kasy książęcej zł 30336 gr 7. Królikarnia, 19 sierpnia 1821.

Dok. papierowy. Mała pieczęć lakowa z herbem Radziwiłłów.

4. Komandor Prowincji Rosyjskiej Zakonu Kawalerów Maltańskich poświadcza, że Jan Norwid jest uprawniony do noszenia umundurowania i krzyża Kawalerów Maltańskich. Petersburg, 5 marca 1816.

Dok. papierowy, francuski. Kopia współczesna.

5. Świadcstwo urodzenia Cypriana Norwida. Wyciąg z Ksiąg Urodzeń parafii Dąbrówka, Nr 86, k. 19. Dąbrówka, 29 kwietnia 1846.

Dok. papierowy, na papierze stemplowym, podpisany przez ks. Franciszka Janaszewskiego. Poeta urodził się według metryki, w Laszkowie – Głuchach, 24 września 1821 r. o godzinie ósmej wieczorem. Chrzest odbył się w Dąbrówce, 1 października tegoż roku, przy czym nowonarodzonemu nadano imiona Cyprian Ksawery Gerard Walenty. Dokładny przedruk metryki w „Chimerze”. t. VIII (1904), s. 437.

6. Świadcstwo bierzmowania Cypriana Norwida. Rzym, „apud Lateranum“, 29 marca 1845 r.

Dok. papierowy, sztychowany, w jęz. łacińskim, podpisany przez ks. Józefa Grazianiego. Konfirmował Norwida – 27 marca 1845 roku, w kościele św. Andrzeja i Klaudiusza – kardynał Jakub Filip Franzoni, a ojcem chrzestnym był hr. Karol Krasieński („Jako człowiekowi, byłeś mi przy Sakramencie Bierzmowania ojcem w Rzymie, gdzie ów piękny kardynał z Dominikinowską głową dał mi imię rzymskie“ – pisze do niego Norwid w r. 1858, ob. Listy, t. I, s. 310). Na bierzmowaniu poeta otrzymał nowe imię – Kamil.

7. Umowa autorska między Cyprianem Norwidem, a Bolesławem Maurycym Wolffem, dotycząca utworu Norwida „Szczesna“. Petersburg, b. r. (1859).

Dok. papierowy, na blankiecie firmowym Wolffa, podpisany przez tego ostatniego. Poeta, zastąpiony tutaj przez nie wymienionego z nazwiska pełnomocnika (z pewnością Antoniego Czajkowskiego), odstępuje Wolffowi prawa autorskie do „Szczesnej“ w zamian za 200 fr. gotówką i 40 egzemplarzy gratisowych.

8. Świadcstwo zgonu Cypriana Norwida. Extrait des minutes des actes de décès du 13 Arrondissement de Paris. Paryż, 23 maja 1908.

Dok. papierowy w jęz. francuskim. Oryginalny akt zgonu był spisany przez urzędnika stanu cywilnego Józefa Désiré Bénard'a, na podstawie deklaracji złożonej przez Michała Zaleskiego i Alfreda Fontaine, w dniu 23 maja 1883 r., że Norwid umarł: „en son domicile, rue du Chevaleret 119, ce matin à sept heures“.

2. IKONOGRAFIA NORWIDA

a) autoportrety

9. Popiersie, profil zwrócony w lewo. Florencja, 1843.
Repr. cynk. z PW. Opis tamże, s. 631.
10. Dolce far-niente. Cała postać w postawie siedzącej. Profil w lewo. Włochy, 1845 (?).
Repr. cynk. z PZ t. C, s. 16-17. Opis tamże, s. 457.
11. Norwid - rysownik. Postać po kolana, zwrócona w lewo. Bruksela, 1846-47.
Repr. cynk. z PZ diss. Główny oryginał znajdował się ongi w zbiorach Adolfa Sternschussa w Krakowie (ze spuścizny po gen. Skrzyneckim).
12. Popiersie. Profil zwrócony w lewo. Rzym, 1847.
Fotografia. Opis oryginału ob. nr. 240
13. Pół postaci, po kolana, zwróconej w lewo.
Fotografia. Opis oryginału ob. nr. 258
14. Pół postaci siedzącej, po kolana. Profil zwrócony w lewo. Paryż, 1851-52.
Fotogr. oryginalnego rysunku piórkiem, wklejonego w AKG, k. 61. Wymiar oryginału 120 x 55 mm.
15. Pół postaci siedzącej, po kolana, zwróconej w stronę widza. Profil w $\frac{3}{4}$ w lewo. Ręce skrzyżowane na kolanach. Paryż, 1851-52.
Fotogr. oryginalnego rys. piórkiem, wklejonego w AKG, k. 73. Wymiar oryginału 91x43 mm, sygn. - Norwid ipse ipsum.

16. Cała postać, stojąca na mapie świata i podpierająca się ołówkiem. Dokoła ujadające psy. Paryż, 1857.

Repr. cynk. z PZ t. E. s. 48 – 49, Opis tamże, s. 319 n.

17. Popiersie, en face. Paryż, 1877,

Fotogr. według repr. w „Chimerze“ t. VIII (1904), s. 315. Opis w katalogu „Sto pięćdziesiąt lat malarstwa polskiego w szkicach.. ze zbiorów D. Witke-Jeżewskiego” (Warszawa, 1918), s. 40, nr 328 (rysunek był ongi w zbiorach W. Gomulickiego).

18. Głowa. Profil zwrócony w lewo. Paryż, ok. 1880.

Fotogr. oryginalnego rysunku ołówkowego ze szkicownika Norwida. Opis oryginału ob. nr. 322

19. Głowa. Profil zwrócony w lewo. Paryż, po 1880.

Fotogr. według repr. w Chimerze, t. VIII (1904), s. 417. Opis oryginału w katalogu cyt. pod nr 35 (s. 40, nr 330; rysunek oryginalny był ongi własnością W. Gomulickiego).

b) portrety obcego pędzla

20. CHOJNACKI Romuald (1808–1883), Cyprian Norwid. Głowa. Profil w lewo. Warszawa, 1844.

Fotogr. według repr. R. Zrębowicza w Krokwiach (1921). Jest to tylko fragment zbiorowego portretu.

21. MALESZEWSKI Tytus (1829 – 1898) Cyprian N. popiersie, profil 3/4 w lewo. Paryż, 1857.

Repr. cynk. z PZ t. C. Opis tamże, s. 456.

22. SZYNDLER Pantaleon (1846–1905), Norwid śpiący. Paryż, 1879.

Ol. na pł., 23,2 x 30,9 mm Sygn.: P. Szyndler, 1879. W prawym górnym i prawym dolnym rogu napis ręką Norwida: *Dolce m' é il sonno/ Piu esser di sasso /Ma per non isvegliarmi/ Parla basso.* Jest to fragment wiersza Michała Anioła, przekład polski N. Obraz był kolejno wła-

snością Wiktora Gomulickiego, Juliusza Reinera i Leona Płoszewskiego. Obecnie, z daru tego ostatniego, wł. MNW. Prawie całkowicie zniszczony podczas Powstania Warszawskiego w r. 1944.

22a. Repr. cynk. powyższego obrazu z «Chimery», t. VIII (1904), s. 295.

23. SZYNDLER Pantaleon, Cyprian Norwid. Portret naturalnej wielkości, w postawie stojącej, po kolana. Paryż, 1882,

Ol. na pł., 141,5x105,5 cm. Sygn. P. Szyndler, Paryż 1882. Od 1925 r. wł. MNW, nr. inw. 46581. Reprodukowany po raz pierwszy w r. 1886, przy artykule Al. Półkozica (Niewiarowskiego) w Kłosach, nr. 1115, s. 313.

23a. Repr. heliogr. powyższego obrazu z PZ t. A, opis także s. 1077.

c) fotografie

24. Popiersie. Profil w lewo, zwrócony w $\frac{3}{4}$ w stronę widza. Paryż, 1856.

Repr. heliogr. z PZ t. E. Opis także, s. 316 nn. O tej swojej fotografii tak pisze Norwid w liście do Marii Trębickiej (z 18 lipca 1856 r): „wybrałem naumyślnie dzień i porę i moment najzaniedbańszy do fotografa mego, tak jak najzaniedbańsze dobieram wyrazy, tłumacząc myśli i uczucia moje, bo uważam za konieczne prezentować istnienie moje w najniższej jego kategorii...” (Listy, I, s. 210).

25. Cała postać, w postawie siedzącej, bokiem do widza. Profil w $\frac{3}{4}$ w lewo. Paryż, ok. 1857.

Fotografia oryginalna (retuszowana) z firmy Hamaret (rue Louis le Grand 30). Format większy (ta sama fotografia istnieje i w formacie wizytowym). Opis w Chimerze, t. VIII (1904), s. 426, w PW s. 632 i w Gromach i pyłkach Norwida (1944), s. 91.

26. Pół postaci siedzącej, po kolana. Profil w lewo, w $\frac{3}{4}$ w stronę widza. Paryż, ok. 1858.

Fotografia oryginalnego zdjęcia, dotychczas nie reprodukowanego (znana była tylko sama głowa), a zachowanego w zbiorach Paulikowskich we Lwowie. Pochodzi ona z atelier słynnego polskiego fotografa w Paryżu – Szweycera i nosi jego podpis.

27. Cała postać, bokiem do widza (w lewo). W konfederatce. Paryż, 1861.

Fotografia oryginalnego zdjęcia, dotychczas nie reprodukowanego, a zachowanego w zbiorach norwidowskich Z. Przesmyckiego. O fotografii tej ciekawy passus w liście Łucji Rautenstrauchowej do Norwida (z 29 grudnia 1861 r.): „Romcio fotografię mi zabrał. Nie bardzo ją broniałam, bo mi się nie podobała. Bóg ci dał peźel, dłuto, pióro, lecz z samej twej budowy można widzieć, że Cię do karabeli, ani nawet do rogatywki nie przeznaczył i dlatego ta buńczuczna na fotografii mina zdała mi się anomalią artystyczną.“ (PZ t. A s. 1035). W odpowiedzi na ten list skreślił poeta ex abrupto oryginalny i piękny wiersz: „Na zapytanie: czemu w konfederatce? – odpowiedź“.

28. Pół postaci siedzącej, zwróconej bokiem do widza. Profil w lewo. Paryż, po 1861 (?).

Repr. cynk. z PZ t. F.

d) wizerunki pośmiertne

29. OSTROWSKI Stanisław (ur. 1878). Głowa Cypriana Norwida.

Rzeźba z białego marmuru, wysok. 36 cm, wykonana ok. 1910 r. na podstawie wizerunków nr 25 i 26. – Wł. Biblioteki Narodowej w Warszawie. Repr. cynk. w PZ t. F s. 16–17.

30. RADWAN Wacław (ur. 1887). Portret Cypriana Norwida.

Drzeworyt 179 x 131 mm p.-p., wykonany w r. 1933, na podstawie fotografii nr 24, jako osobna plansza ilustracyjna do bibliofilskiej edycji „Fortepianu Szopena“.

31. SIEDLECKI Franciszek (1867 – 1934). Portret Cypriana Norwida.

Akuf, 163 x 119 mm p.-p., wykonana na podstawie fotografii nr 25, jako osobna plansza ilustracyjna do Chimery, t. VIII (1904).

3. IKONOGRAFIA KREWNYCH, PRZYJACIÓŁ I ZNAJOMYCH NORWIDA

32. BIERNACKI Nikodem, skrzypek. Fotogr. rysunku Norwida (1857). Opis oryginału ob. nr. 281.

33. CIESZKOWSKI August, filozof. Repr. cynk., wg rysunku Norwida, z PZ t. F s. 256–57,

CZARNOMSKI Roman płk. ob. nr. 302:

34. CZARTORYSKI Adam ks. Fotogr. rysunku Norwida (1851), wklejonego do AKG, k. 75.

CZYŻKOWSKI Stanisław, emigrant, ob. nr. 305.

35. DIEFFENBACH Johann Friedrich dr, lekarz berliński. Repr. cynk., wg akwareli Norwida (1846), z PZ diss. Opis oryginału ob. nr. 238.

36. DYBOWSKI Ksawery, stolnik bełski, opiekun Norwida. Repr. cynk., wg portretu pędzla Norwida (1855), z PZ diss.

37. Tenże, w rozmowie z żydem przed dworem w Dębinkach. Repr. cynk., wg rysunku Norwida, z PZ t. F s. 192–93.

DZIEKOŃSKA generałowa, ob. nr. 276.

GRZYMAŁA Albert, ob. nr 69.

38. HOENE-WROŃSKI, filozof. Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1856), z PZ t. F s. 352–53.

39. JEŁOWICKI Aleksander, ksiądz. Fotogr. oryginalnego zdjęcia znajdującego się w papierach po Norwidzie.

JĘDRZEJEWICZ płk., siostrzeniec Szopena, ob. nr. 308.

40. KALERGIS Maria z hr. Nesselrode (potem Muchanow). Fotogr. rysunku Norwida (185–52), wklejonego do AKG, k. 87.

41. Ta sama. Repr. olejnego portretu Lenbacha z książki Marie von Mouchanoff Kalergis... in Briefen an ihre Tochter (hrsgb. von La Mara, Leipzig 1907).

42. Ta sama. Repr. cynk. akwareli pani Delessert z książki C. Photiadès'a Marie Kalergis... (Paris 1924).

43. KAMIENSKI Henryk, filozof i publicysta. Fotogr. rysunku Norwida (1851) wklejonego do AKG, k. 75.

44. KLECZKOWSKI Michał hr., dyplomata, kuzyn Norwida. Fotogr. olejnego portretu pędzla Norwida (1863), znajdującego się ongi w posiadaniu F. Kleczkowskiego w Fourqueux.

45. Tenże, w rozmowie z Chińczykiem. Fotogr. olejnego portretu pędzla Norwida (1864), znajdującego się ongi w posiadaniu F. Kleczkowskiego w Fourqueux.

46. KOŹMIAN Jan (?), publicysta. Repr. cynk., wg rysunku Norwida, z PZ diss.

47. KRASIŃSKI Zygmunt Repr. cynk., wg rysunku Norwida, z PZ t. F s. 272–73.
48. Tenże. Repr. cynk., wg rysunku Norwida („z natury wspomnień“) z PZ diss.
49. Tenże. Fotogr. rysunku Norwida (1851), wklejonego AKG, do k. 87.
50. LELEWEL Joachim, historyk. Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1846?), z PZ t. F s. 368–69.
51. Tenże (cała postać, oparta o biurko). Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1846?), z PZ t. F s. 80–81 (z mylnym domysłem, że to może autoportret Norwida).
52. LUBOMIRSKI Marcei ks., przyjaciel Norwida. Fotogr. oryginalnego zdjęcia wklejonego do KP, s. 7.
53. ŁUBIEŃSKI Leon hr. Repr. cynk., wg rysunku Norwida, z PZ t. F s. 208–09. Opis oryg. ob. nr. 287
54. ŁUBIEŃSKI Włodzimierz, przyjaciel Norwida. Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1846?), z PZ t. A s. 144–45. Opis tamże, s. 1080 n.
55. ŁUSZCZEWSKA Jadwiga (Deotyma). Fotogr. oryg. zdjęcia (1861) z papierów N-a.
56. MAŁACHOWSKA hr. Repr. cynk., wg rysunku Norwida, z PZ t. F. s. 176–77 (w skorowidzu: „Hrabina-sawantka“).
57. MICKIEWICZ Adam. Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1851), z PZ diss.
- MIECZYŚLAWSKA Makrena. Ob. nr 257.
58. MIEROSŁAWSKI Ludwik gen. Fotogr. oryginalnego zdjęcia znajdującego się w MN.

59. NORWID Ksawery, brat poety. Fotogr. oryginalnego zdjęcia wklejonego do KP, s. 67.

60. NORWID Marynia, córka Ksawerego. Fotogr. oryginalnego zdjęcia z r. 1868, wklejonego do KP, s. 43.

61. NORWIDOWA Zofia z Sobieskich, żona Ksawerego. Fotogr. oryginalnego zdjęcia wklejonego do KP, s. 44.

62. OLIZAROWSKI Tomasz, poeta, towarzysz Norwida w Zakładzie św. Kazimierza. Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1879), z PZ t. F s. 336–37.

PLUCIŃSKI Bolesław, emigrant, ob. nr 305.

63. POTOCKA Delfina, repr. fotogr. oryg. zdjęcia wklejonego do KP.

64. POTOCKI Adam hr. Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1846?), z PZ t. F s. 144–45 (gdzie mylny domysł, że to Wł. Łubieński).

65. SADOWSKA Maria z Brzezinów, powieściopisarka. Fotogr. oryginalnego zdjęcia z r. 1876, znajdującego się w papierach po Norwidzie.

66. SIEMIŃSKI Lucjan, literat. Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1846) z PZ diss.

SIWIŃSKI Edward, publicysta, ob. nr 505.

67. SOBIESKI (?) Michał, płk., radca stanu, stryjeczny dziad Norwida. Repr. cynk., wg akwareli Norwida, z PZ diss. Opis oryginału ob. nr 285.

68. SUSKA Paulina z Norwidów, siostra poety. Fotogr. oryginalnego zdjęcia wklejonego do KP, s. 45.

69. SZOPEN Fryderyk. Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1849?), z książki Ferdynanda Hoesicka „Chopin” (Warszawa 1911, t. III s. 51).

70. SZOPEN na wieczorze u ks. Marceliny Lubomirskiej. Repr. cynk., wg rysunku Norwida (1849?), z paryskiej Revue Musicale (1931, zesz. 12).

Na rysunku od lewej strony: Tellefsen (przy fortepianie), Albert Grzymała (z założonymi rękami), Szumlański czy też Franchomme (w głębi) i Szopen (siedzi, z podpartą głową).

TELLEFSEN, uczeń Szopena, ob. nr 69.

71. TRĘBICKA Maria, później Felicjanowa Faleńska, powiernica i przyjaciółka Norwida. Anonimowa kopia oryginalnej akwareli Norwida z r. 1845 (BJ). Opis oryginału ob. nr 298.

72. WAGNER Józef Bogdan, dziennikarz. Fotogr. olejnego portretu pędzla Pantaleona Szyndlera.

73. WĘGIERSKA Zofia, felietonistka. Fotogr. oryginalnego zdjęcia przechowanego, w stylowej owalnej ramce, w zbiorach Z. Przesmyckiego.

74. Ta sama. Fotogr. oryginalnego zdjęcia, z r. 1863, ofiarowanego przez Węgierską jej przyjaciółce Celinie Kirkorowej.

75. Ta sama. Fotogr. trzeciego oryginalnego zdjęcia, z podpisem (na kliszy): C'est ma photographie / Bien fol est qui s'y fie.

76. ZALESKI Józef Bohdan, poeta, przyjaciel Norwida. Fotogr. rysunku Norwida (1851-52), wklejonego do AKG.

ZALESKI Marian, syn poprzedniego. Fotogr. rysunku Norwida (1850). Opis oryg. ob. nr 260.

4. GEOGRAFIA MIEJSC ZWIĄZANYCH Z ŻYCIEM NORWIDA

a) MAPY GEOGRAFICZNE

77. Kraj lat dziecinnych Norwida.

Mapa okolic Radzimina i Serocka, na której zaznaczono miejscowości związane z dzieciństwem poety: kościoły w Sulejowie (ślub rodziców) i Dąbrówce (chrzest poety) oraz dwory w Dębinkach (opiekuna poety – Dybowskiego), Laskowie (Norwidów – miejsce urodzenia poety), Łochowie (Hornowskich), Niegowie (Deskurów), Strachówce (Sobieskich), Wszeborach (Norwidów) i Wólce Korytnickiej (Sobieskich). W pobliskich Stanisławowie mieściła się wówczas stolica obwodu, którego komisarzem był, w latach 1834–35, ojciec poety – Jan Norwid.

78. Norwid w Warszawie (1832–42).

Plan Warszawy w latach trzydziestych XIX w. (według Koriota), z oznaczonymi na nim mieszkaniami N. (Królewska, Leszno i Orla), jego matki (Freta) i brata Ludwika (Hotel Saski na Koziej) oraz innymi miejscami związanymi z jego osobą. Na planie figurują: więzienie za długi, w którym zmarł ojciec poety (Leszno), szkoła wojewódzka, do której chodził poeta (Leszno), „malarnia“ jego nauczyciela Jana Klemensa Minasowicza (Krak. Przedmieście), biura Heroldii, w której pracował (Miodowa), wreszcie salony literackie Niny Łuszczewskiej (Krak. Przedmieście) i Skimborowiczów (Świętojerska), kawiarnia literacka Grassowa Trębacka) i gospoda Miramki (Bugaj) – miejsce zebrań „cyganerii warszawskiej“.

79. Norwid w Polsce. – Podróże N. i Władysława Wężyka po Polsce, w latach 1841–42.

Mapa Królestwa Polskiego, na której figuruje „Kraj lat dziecinnych“ N. (por. nr 13) oraz ważniejsze miejscowości, które zwiedził w towarzystwie Władysława Wężyka, wędrując z nim po kraju.

Czarnolas, Piotrowice (Kajetana Koźmiana) i Babin w Lubelskim, Łysa Góra w Świętokrzyskim, Wiślica, Ojców i Minoga (Franciszka Wężyka) w Krakowskim, wreszcie sam Kraków.

80. Podróże Norwida po świecie (1842–58).

Mapa Europy i wschodniego wybrzeża Ameryki Północnej, na której zaznaczono – symbolami, napisami i liniami kierunkowymi – itinerarium N.: 1842 – Drezno, Norymberga, Monachium; 1843 – Wenecja, Werona, Ferrara, Florencja; 1844 – Rzym, Neapol, Pompeja; 1845 – ostatnia wyprawa do Polski (przez Wiedeń na Śląsk), Brzozówka, Mikołów, Polkwice; Berlin; 1846 – Bruksela; 1847 – Rzym i okolice, Lucca, Nettuno; 1848 – podróż morzem Śródziemnym z Neapolu do Palermo, później po Kretę i morze Egejskie; 1849 – Paryż; 1851 – Trouville; 1852 – Fontainebleau, Havre, Londyn, podróż do Ameryki na żaglowcu „Marguerite”; 1853 – Nowy York, Brooklyn; 1854 – podróż do Europy na parowcu „Pacific”, Liverpool, Londyn; 1855 – Paryż i okolice; 1858 – Montpellier i Cette.

81. Norwid w Paryżu (1849–83).

Plan Paryża z oznaczonymi na nim piętnastu mieszkaniami, które N. zajmował w latach 1849–52 i 1855–83; od pierwszego na rue de Verneuil (1849) aż do ostatniego na rue du Chevaleret (1877–83), gdzie mieścił się Zakład św. Kazimierza, dom starców utrzymywany przez zakonnice polskie. Na planie figurują również cmentarze: w Ivry (tu pochowano poetę w r. 1883) i w Montmorency (tu przeniesiono zwłoki poety w r. 1889).

b) miejsca związane z życiem Norwida

82. BRUKSELA. Widok ulicy des Sols, na której Norwid mieszkał w r. 1846. Fotogr. Józefa M. Chudka (1946).

83. DĘBINKI. Widok dworu stolnika Dybowskiego, opiekuna poety. Fotogr. akwarelki Norwida z r. 1840 która była ongiś w posiadaniu p. Anny Dybowskiej w Paryżu.

84. LASKOWO – GŁUCHY. Widok modrzewiowego dworku Norwidów, w którym poeta urodził się i spędził najwcześniejsze dzieciństwo. Fotogr. anon. (ok. 1930 r.).

85. LASKOWO – GŁUCHY. Widok dworku Norwidów w obecnym stanie. Fotogr. Leona Lutyka (1946).

86. LASKOWO – GŁUCHY. Widok alei lipowej Koło dworku Norwidów. Fotogr. Leona Lutyka (1946).

87. NOWY YORK. Mały planik Nowego Yorku: „Map of the City of New York, with part of Brooklyn and Williamsburgh“ (1853).

Na planiku Norwid zaznaczył własnoręcznie, czerwoną kredką, ulicę, na której mieszkał (Avenue D w 11 okręgu). Na odwrocie list Norwida do Józefa Komorowskiego, z 6 września 1853 r.

88. PARYŻ. Widok ogólny zakładu św. Kazimierza (okno zaznaczone strzałką). Fotogr. W. Śledziewskiego (1946).

89. PARYŻ. Izdebka, którą zajmował N. w Zakładzie św. Kazimierza. Fotogr. W. Śledziewskiego (1946).

90. PARYŻ. Widok z okna na ogród zakładowy. Fotogr. W. Śledziewskiego (1946).

91. PARYŻ. Ogólny widok zbiorowego grobu polskiego, w którym spoczywają zwłoki Norwida na cmentarzu w Montmorency. Fotogr. W. Śledziewskiego (1946).

92. PARYŻ. Płyta kamienna z grobu Norwida, z nazwiskami pochowanych w nim emigrantów. Fotogr. W. Śledziewskiego. (1946).

93. PARYŻ. Plan cmentarza w Montmorency, na którym oznaczono 112 polskich grobów. Fotogr. W. Śledziewskiego.

94. PARYŻ. Widok saloniku Zofii Węgierskiej na rue de Laval 25 (tak zw. Sofiówki), gdzie odbywały się głośne „niedziele” artystyczne (z udziałem Norwida). Fotogr. oryginalnego zdjęcia, ofiarowanego po zgonie Węgierskiej Celinie Kirkorowej i zachowanego w ZP.

95. WARSZAWA. Widok nie istniejącego już pałacu Łubieńskich (na Królewskiej), w którym Norwid mieszkał z rodzicami ok. 1831 r. Repr. cynk. obrazu Andriollego z r. 1890.

96. WARSZAWA. Widok domu na Lesznie (nr polic 8), w którym Norwid mieszkał po r. 1831. Fotogr. J. Mierzeckiej (1946).

97. WARSZAWA. Widok domu na Orlej, w którym Norwid mieszkał ok. 1835 r., na „pensji” u gubernera Sahlinga. Fotogr. J. Mierzeckiej (1946).

5. L I S T Y

a) do Norwida

98. BROCKHAUS F. A., wyraża zgodę na drukowanie w wydawanej przez siebie „Bibliotece pisarzy polskich”, nadesłanych przez Norwida rękopisów, nie dokonywując w nich żadnych zmian i w tym układzie, jaki nadał im sam poeta. Lipsk, 5 kwietnia 1862 (list w jęz. franc.).

* 99. TENŻE, zawiadamia o wysłaniu do Paryża dwunastu egzemplarzy „Poezji” Norwida i prosi o informacje

w sprawie nadesłanego doń anonimowo rękopisu „Niewoli“ (przez C.K.N.). Lipsk, 19 grudnia 1862 (list jęz. franc.).

100. CHARENCEY H. de, zastanawia się nad pomysłami Norwida, dotyczącymi stworzenia takiej nauki filologicznej, której główne zasady opierałyby się wyłącznie na Biblii, i uważa je za zbyt śmiałe. Paryż, 5 listopada 1874 (list w jęz. franc.).

Por. „Listy“, II, s. 320.

101. GAWROŃSKI K., dziękuje za pamięć, „dobrze się stało, że wybrałeś to schronienie [t. j. Zakład św. Kazimierza], które, myślę, że może spokojność dać lub przywrócić — tego wszyscy szukamy, z mniejszym lub większym sukcesem, kiedy połamawszy kopije, na różnych pobojowiskach porozrzucaliśmy strzaskane brzeszczoły“. Paryż, 4 marca 1877.

102. GRUDZIŃSKI I., nawiązuje do niedawnej rozmowy, na temat książki Norwida o Słowackim, napisanej „a raczej wymowionej językiem Demostenesa“ i ponawia swoją ówczesną prośbę. Paryż, 23 maja 1878.

103. GRZYMAŁA A., winszuje Norwidowi jego wiersza „Na zgon Gajewskiego“: „trzeba mieć krew szlachcica polskiego, żeby naszą żałobę opowiadać bez bólu dla poległych i bez obrazy dla niedobitków“, „prześlicznie, przewybornie, pięknie, pięknie, pięknie, a VI-ty ustęp uniósł mnie nad ziemię“. Versailles, 30 lipca 1858.

104. HAUKE płk., potwierdza odbiór listu Norwida w sprawie wystawienia na scenie komedii „Aktor“ i odpowiadając na pewne zapytania poety, nakłania go do nadesłania rękopisu. Warszawa, 23 marca 1864.

105. JEŁOWICKI Al. ks., dziękuje poecie za „różne dobre myśli i spostrzeżenia... które się zgadzają z moimi, nie wiedząc o sobie, jak Twoje się zgodziły z Papieskimi, czego Ci z serca winszuję“ i prosi o informacje w sprawie precjozów pacowskich. Paryż, 13 lutego 1863.

106. LUBOMIRSCY Marcelostwo, proszą „w niedzielę na krupniczek i na kaszę“. Paryż, 13 grudnia 1862.

107. ŁUSZCZEWSKA Jadwiga (Deotyma), odpowiada na wcześniejsze odezwy poetyckie Norwida: „teraz, otrzy-mawszy dokładniejszy adres, nie wiem jak mam od razu w jeden snopek uwiązać dziękczynienia za te promienne kłosy współczucia“. Warszawa, 17 maja 1857.

108. MIŁASZEWSKI A., zgadza się we wszystkim z życzeniem Norwida „by komedio-dramat pod tytułem „Aktor“ na scenie lwowskiej przedstawionym był“, proponuje tantiemy w wysokości 5% od przedstawienia i po-syła 28 fr. na koszty wysyłki rękopisu. Lwów, 26 kwietnia 1864.

Na blankiecie „Dyrekcji Teatru Polskiego Adama Miłaszewskiego w Krakowie“.

109. NORWID Ksawery, donosi o odbiorze rycin, obrazu dla Zakrzewskiego i oryginału Baroccia, który złożył do oceny u Gersona. Ma kłopoty z Cenzurą, która nie chce mu wydać litografii Norwida—„Solo“. Warszawa, 30 listopada 1861.

110. NORWID Ludwik, donosi, że Ksaweremu urodziła się córka i że ten ostatni przyjedzie do Vichy natychmiast po wyzdrowieniu małżonki. B. m., 25 września 1863 (list w jęz. franc.), KP. s. 40.

111. NORWID Marynia, korzysta z bytności Anusi, aby stryjowi dać się poznać, chociaż listownie: „najgorętszym moim życzeniem abym kiedyś mogła poznać osobiście i ucałować ręce tak dobrego Struja, o którym tyle przykrych i miłych rzeczy słyszę od wszystkich, a szczególnie od Mamy“. B. m. i r. (Warszawa, październik 1876).

112. PAMPALONI L., donosi Norwidowi, który znajduje się w Rzymie, że przyszedł do niego list do Florencji; prosi o wiadomości o zdrowiu poety. Florencja, 22 maja 1844 (list w jęz. włoskim).

113. POTOCKI St., donosi o zdrowiu i samopoczuciu Marii Kalergis, która jest zawsze piękna i która wypytywała go o Norwida. Paryż, b. r. (1868). List w jęz. franc., wklejony do KP, s. 26.

114. SADOWSKA M., umawia się z Norwidem w ogrodzie Palais-Royal, koło fontanny, ponieważ pragnie pomówić z nim „swobodnie“. B. m. i r. (Paryż, 1876).

115. — przesyła do przeczytania swoją powieść „Niecnota“: „Panu było przeznaczone czytać moje powieści (choć się Pan tak wzdraga na powieści) — i musisz czytać!“. Paryż, 12 czerwca 1876.

116. — pisze o głębokim smutku poety, tak oddziałującym na jej ducha, że tego „ani wypowiedzieć, ani wypisać, ani nawet wyplakać“ nie potrafi. B. m. i r. (Paryż, 1876).

117. SKRZYNECKI J. gen., prosi, aby do niego pisywał, a to „obszerniej — jeśli łaska!“ Kończy: „Niech Cię Bóg błogosławi“. Fragment listowy b. m. i r. (Bruksela).

Wycinek listu, przylepiony do podkładki ze złotego papieru i wklejony przez Norwida do KP, na s. 56. Na odwrocie podkładki napis ręką Norwida: Ostatnie słowa, które Generalissimus, opuszczając Emigrację, pisał do mnie. C. Norwid.

118. SOKOŁOWSKI M., donosi o powrocie z dalekiej podróży, z Konstantynopola i z Aten; zachwyca się dwoma wierszami Norwida, które zastał w kopercie na stole: „»Tancerka« prześliczna, w »Dzienniku Warszawskim« — koniec piękny, silny, pełen niesprawiedliwej prawdy“. B. m. i r. (Paryż, 1865).

119. SUSKA Paulina z Norwidów, lęka się o zdrowie poety, „bo co ja, to jestem pewna, że dopiero wtenczas umrę, jakbym żyć pragnęła; widzę, że na starość ludzie się więcej daleko przywiązują do życia, ale ja dotąd, to powiadam Ci, że pod tym względem to nic a nic się nie zestarzałam...“. Fragment listowy, Warszawa, 2 września, b. r.

Wycinek listu wklejony przez Norwida, pod fotografią siostrzy, do KP, na s. 45.

120. WĘGIERSKA Z., potwierdza odbiór „Ballady chińskiej“ i jakiegoś drugiego fragmentu: „w drugim fragmencie zmaltretowałeś płeć piękną — po części słusznie — ale winieneś jej kompensatę, drugi wierszyk, w którym pokażesz, że nie śpią wszystkie“. B. m. i r. (Paryż, 1869).

121. — prosi poetę, żeby ją odwiedził: „w Sofiówce dużo słońca i róż. Kłaniają Ci się całym łanem“. B. m. i r. (Paryż, 1869).

122. — uspakaja Norwida co do losów rękopisu „Rzeczy o wolności słowa“ — „w godne czyste i wierne ręce swój rękopis złożyłeś“. B. m. i r.“ (Paryż, 1869).

123. — tłumaczy się, dlaczego nie złożyła Norwidowi życzeń imieninowych. B. m. i r., tylko „Piątek 17“ (Paryż, 17 września 1869).

124. ZALESKI Br., dziękuje za jakiś wspólnie spędzony wieczór: „byłem zachwyczony, wzruszony i nau czony—chciałbym tylko móc jeszcze to nieraz przeczytać“. B. m. i r.

125. ZALESKI J. B., tłumaczy się z zarzutu, jakoby nie okazał Norwidowi „spółczucia“ dla jego wykładu o „Wolności słowa“. Paryż, 26 maja 1869.

126. — donosi, że posłał pani [Iwańskiej], do Ge newy, „niepospolicie piękny i wysokiego nastroju wier szyk“ Norwida. Fragment listowy b. m. i r.

Wycinek listu przyklejony na liście poprzedzającym.

b) inne listy

127. NN. do L. Pampaloniego, rekomenduje mu Nor wida, jako młodzieńca wysoce rozumnego, pochodzącego z dobrej rodziny i do tego znakomitego poetę, który chciałby studiować sztukę rzeźbiarską. B. m. i r. (1843). List w jęz. włoskim.

128. TRĘBICKA M. do Felicjana Faleńskiego, listy z lat 1854—1859.

Tom o 625 kartkach, własność Biblioteki Jagiellońskiej (Rękopis nr 5780). W listach obojga cały szereg wzmianek o Norwidzie.

6. DRUKI OKOLICZNOŚCIOWE

129. CHARENCEY H. de, zaprasza Norwida na posiedzenie „Société de Philologie“, które odbędzie się we wtorek, przy ul. du Bac 75.

Druczek litograf. bez daty, z dopiskiem Charencey'a: „P. S. Césaire la séance de clôture. Merci de votre intéressant envoi“.

130. KOMITET Stowarzyszenia Pomocy Naukowej. Zawiadomienie, że Norwid „będzie miał rzecz o Wolności Słowa“ w sali należącej do „Grand Orient de France“, przy ul. Cadet 16, w dniu 13 maja 1869 r. o godz. 8 wieczorem.

Druczek litogr., 2 k.

131. KOMITET j. w. Bilet wejścia na odczyt Norwida j. w.

Druczek litogr., z pieczęcią tuszową Komitetu.

132. [LUBOMIRSKI] Zawiadomienie o zgonie ks. Marcelo Lubomirskiego i o nabożeństwie żałobnym, które odbędzie się 21 sierpnia 1865 r., w kościele w Neuilly.

Druczek litogr. (1 k.), wklejony przez Norwida do KP, s. 14.

133. [NORWID] Zawiadomienie o zgonie Norwida („Artiste, Peintre, Sculpteur, Poete et Homme de Lettres) i zaproszenie na pogrzeb, który odbędzie się w piątek, 25 maja 1883 r., po mszy żałobnej w kaplicy Zakładu św. Kazimierza.

Druczek w czarnych obwódkach (Druk. A. Verge, avenue d' Italie), 2 k.

134. SOCIÉTÉ de Philologie. Pokwitowanie składki rocznej, w wysokości 10 fr, zapłaconej przez Norwida 26 stycznia 1876 r.

Druczek podpisany przez skarbnika - Schwaba.

135. SURINTENDANCE des Beaux-Arts. Karta osobista Norwida, stwierdzająca, że jest wystawcą (w ramach Salon de 1868) i służąca jako bilet wejścia do Palais des Champs-Élysées.

Druczek na twardej tekturce, z własnoręcznym podpisem Norwida.

136. (SZERMENTOWSKI) „Programme de la loterie au profit d'un artiste, organisée par ses collègues”. Program loterii na korzyść ciężko chorego Józefa Szermentowskiego.

Druczek jednokartkowy. Wśród artystów, którzy oddali swoje prace na loterię figuruje i Norwid, który był również członkiem Komitetu Loterii. „Będzie Loteryja”, pisze o tej sprawie Norwid do Szwańskiego, „artyści francuscy znamienici i rosyjscy najznamienitsi i wielu polskich przystąpili z dziełami swymi – wszystko jest zorganizowane – wkrótce wiadome będzie – będą piękne rzeczy do wygrania” (Listy, II, s. 353).

137. TOWARZYSTWO Historyczno – Literackie Polskie. Prezes zaprasza na posiedzenie publiczne, które zbierze się 3 maja 1872 r., w Bibliotece Polskiej (6, quai d'Orléans).

Druczek dwukartkowy, podpisany przez Leona Wrześniewskiego, adiunkta Biblioteki Polskiej.

138. (ZAMOYSKI) Leonard Niedźwiedzki zawiadamia, że w dn. 16 lipca 1868 r. odbędzie się przeniesienie zwłok gen. Wł. Zamoyskiego na cmentarz w Montmorency.

Druczek litogr., jednokartkowy, w czarnych obwódkach, wklejony przez Norwida do KP.s. 17.

139. ZARZĄD Czytelni Polskiej w Paryżu zawiadamia, że dn. 1 lutego 1874 r. odbędzie się zebranie miesięczne członków, w lokalu Czytelni (37, Galerie Verododat przy ulicy Croix des Petits Champs).

Druczek dwukartkowy.

7. V A R I A

140. Karta z „Książki Pamiątkowej” Norwida

S. 41, na której poeta nakleił: a) maleńką akwarelę przedstawiającą Matkę Boską, w niebieskiej szacie, z głową pochyloną nieco na prawo (a właściwie obraz Matki Boskiej, z wyraźnie namalowanymi ramami); pod akwarelę własnoręczna notatka Norwida: „W ciemnej sypialni mojej chorej matki stary obraz Boga Rodzicę przedstawujący — wartości bardzo wątpliwej, a zupełnie to wrażenie zrobił był na mnie, dziecko, które arcydzieła Mistrzów i freski florenckie we 20 lat później”, b) podłużny wycinek papieru (z listu?), na którym podpis pismem XVIII-go wieku: Ludwika Sobieska (może to któraś z prababek Norwida?).

141. Cztery karty z czerwonego albumu poety, zawierającego materiały do jego badań nad starożytnościami greckimi i rzymskimi (ryciny i rysunki, wycinki z pism i książek, wypisy i notatki):

a) obcięta akwatynta z fragmentem wykopalisk pompejańskich u góry, ręką Norwida: „Pompei” (s. 203), b) mała rycinka, podmalowana lekko przez Norwida, z jego własnoręcznym podpisem: „Pompei — Ulica—Grobów” (s. 207), c) rycinka z podpisem Norwida: „Katakomby” (s. 87), d) rycinka, przedstawiająca fragment ruin starego Rzymu, podmalowana przez Norwida, pod spodem przyklejony napis „Röma” (s. 193)

142. Zaszuszony listek lauru, z napisem na wewnętrznej stronie: „Torquato Tasso / Roma 16 luglio 1847”(?).

Listek przechowany w kopercie z napisem, ręką Norwida: „Deotymie (w Warszawie) od C. N.”; sam listek owinięty w papierek z napisem (obcą ręką): „Liść z lauru Tassa dla Deotymy”. – Norwid posiadał jeszcze inną pamiątkę związaną z laurem Tassa, mianowicie nóż do przecinania książek, zrobiony z kawałka pnia tego drzewa.

143. Fotografia jednej szpalty książki amerykańskiej z drzeworytami wykonanymi, wg rysunków Norwida, przez H. Jewitta (rozmaite wzory złotnicze).

Norwid utrzymywał się w Nowym Yorku z tego rodzaju robót ilustracyjnych.

144. Część karty okrętowej Norwida, wystawionej przez New York and Liverpool United States Mail Steamship Company na podróż z Nowego Yorku do Liverpoolu. Odjazd 24 czerwca 1854 r. na pokładzie parowca Pacific.

Fragment wklejony przez Norwida do KP, s. 2 i opatrzony następującym podpisem poety: „Le vapeur Pacific—service entre Liverpool et New-York—moja kabina na tym statku”.

145. Wycinek z jakiejś gazety francuskiej, dotyczący zatonięcia parowca Pacific w czasie jego podróży z Liverpoolu do Nowego Yorku, w r. 1856, i nie znalezionej ostatnio do jednej z wysp Hebrydzkich butelki z listem W. Grahama, pasażera Pacificu, donoszącym o grożącej statkowi katastrofie.

Wycinek wklejony przez Norwida do KP, s. 3 i opatrzony notatką: „list z butelki, która dotąd jest jedyną pozostałością tegoż statku”.

146. ŁUSZCZEWSKA J. (Deotyma), Do Cypriana Norwida (wiersz; inc.: „Poeto we trzech sztukach! W godła tego treści...”) Autograf, podpisany: Deotyma.

147. WAGNERÓWNY Wanda i Olimpia, „Panu Cyprianowi Norwidowi od Wandy i Olimpiii” (wiersz; inc.: „Palma ocienia Twój namiot turysty”) Paryż, 10 października 1873.

Wiersz dołączony do dwu egzotycznych krzewów, smoczego i karczukowego, które obie panny (córki Józefa Bogdana Wagnera) ofiarowały poecie

148. Dziesięć biletów wizytowych paryskich znajomych Norwida: (a) Breański gen., (b) Charencey H. de, (c) Cieszkowski August, (d) Jełowicki Teodor, (e) Kleczkowski Michał, (f) Łuszczewski Wacław, (g) Potocka Delfina, (h) Potocki Stanisław, (i) Sadowska Maria, (j) Szyndler Pantaleon.

Bilety przechowane w papierach Norwida. Świadcstwa rzadkich wizyt składanych poecie.

149. Wycinek z gazety zawierający sprawozdanie Komitetu Loterii na korzyść Józefa Szermentowskiego. Pod sprawozdaniem podpisani: Jan Rosen, A. Cetner, P.L. Szyndler, Cyprian Norwid.

150. Szkatułeczka z drzewa, oblepiona czerwonym, wytłaczanym, ozdobnym papierem i naśladowająca sztabuch. Na wierzchu wytłoczony napis „Souvenir”, wewnątrz: rysunek, widoczki, wiersze, wycinki (9 kart). Pamiątka po Zofii Węgierskiej, która otrzymała tę szkatułeczkę w r. 1839 na imieniny od ojca (płk. Ludwika Kamińskiego), a potem przekazała Norwidowi(?).

151. Tablica genealogiczna Norwida.

Tablica ta, wykonana przez p. J. Sawilskiego, uzupełnia drzewo genealogiczne Norwidów (ob. nr. 1) i obejmuje rodzeństwo poety oraz jego najbliższych wstępnych (z linii ojczystej i macierzystej).

152. SŁOWO (czasopismo), Petersburg 1859, zeszyt 1 (styczeń).

Na s. 144 nn. słynny wiersz Antoniego Czajkowskiego „Do Norwida”, napisany w r. 1842 i stanowiący pożegnanie poety, który wyjeżdżał wówczas zagranicę.

153. Głosy współczesnych o Norwidzie:

(a) Mieczysława Geniusza (z broszury J. W. Gomulickiego, „Sześć głosów o Norwidzie”. Warszawa 1939), (b) Józefa Ignacego Kraszewskiego (z „Kartek podróży 1858–1864”. Warszawa b. r.), (c) Wandy Kuszlówny (z „Kilku chwil we Włoszech w latach 1847 i 1848”. Poznań 1850), (d) Lucjana Siemieńskiego (z jego przedmowy do przekładu „Poezji Michała Anioła Buonarottiego”. Kraków 1861). (e) Fryderyka Szopena (z artykułu Pauliny Czernickiej – „Chopin i poeci”, druk w „Nauce i sztuce”, 1946, nr 5–6), (f) Józefa Tokarzewicza (z jego artykułu w „Kraju” petersburskim, 1884 nr 7).

154. Materiały dotyczące przyjaźni Norwida z Fryderykiem Szopenem:

(a) fotograficzna podobizna pierwszej strony autografu Norwida „Fortepian Szopena”, (b) przedruk tego utworu, w „Chimerze” (t. IX, 1905), (c) bibliofilski przedruk tego utworu, wykonany jako druk ćwiczebny w Miejskiej Szkole Sztuk Zdobniczych w Warszawie (Warszawa 23 maja 1933. przy tym plansza W. Radwana, ob. nr 30), (d) przekład francuski tego utworu, dokonany przez Józefa Pérarda: „Le piano de Chopin” (Paris 1937, z autoportretem Norwida [ob. nr 11] i portretem Szopena rysunku T. Kwiatkowskiego – wyrzutowanymi „suchą igłą” przez Konstantego Brandla oraz reprodukcją akwareli opisanej pod nr 154 e), (e) anonimowy rysunek piórką i akwarelą, 220 x 310 mm p.–p., przedstawiający pożar w Pałacu Zamojskich w Warszawie, w dniu 19 września 1863 r. i wyrzucenie przez okno fortepianu Szopena (ze zbiorów Muzeum Wojska w Warszawie), (f) opis ostatniej wizyty Norwida u Szopena (z „Czarnych kwiatów” Norwida, PZ t. F), (g) nekrolog Szopena pióra Norwida (z WP t. VI), (h) maska pośmiertna Szopena – odlew gipsowy z formy zdjętej z oryginału G. Ph. Clesingera (wł. MNwW, nr inw. 42444), (i) odlew gipsowy ręki Szopena wg oryginalnego odlewu G. Ph. Clesingera (ze zbiorów „Instytutu im. Fryderyka Chopina w Warszawie”), (j) akwarela Teofila Kwiatkowskiego, 168 x 216 mm p.–p., przedstawiająca

głowę Szopena na łożu śmierci, 17 października 1849 r. (ze zbiorów Czartoryskich w Gołuchowie, ob. w MNuW), (k) fortepian, który był własnością Szopena i znajdował się w jego paryskim mieszkaniu przy ul. Vendôme 12. Po śmierci Szopena zakupiła ten fortepian na licytacji Miss Stirling i przesłała do Polski, jako dar dla siostry Fryderyka – Ludwika Jędrzejowiczowej. Wewnątrz pudła części węższej, pod strunami, własnoręczny napis Miss Stirling: „Pour Louise“. Na klapie fortepianu przymocowana tabliczka brązowa z wyrytym na niej napisem: „Ce piano a été pendant deux ans en la possession de Frédéric Chopin à Paris“. Muzeum Narodowe w Warszawie nabyło fortepian w roku 1924 od wnuczki artysty Marii Ciechomskiej, córki Ludwika z Chopinów Jędrzejowiczowej. W czasie Powstania w Warszawie, w sierpniu 1944 r., stacjonujący w Muzeum Narodowym żołnierze niemieccy obchodzili się po barbarzyńsku z fortepianem Chopina, który wywieźli następnie wraz z innymi zrabowanymi pamiątkami do Niemiec. W roku 1946 rewindykowany fortepian Chopina powrócił do Muzeum Narodowego. (Nr rew. 8903. Nr inw. M. N 44427. Wymiary: wys. 92, szer. 130, głęb. 207).

Ob. jeszcze nr nr 68, 69.

155. Turbja—Krzyształowicz St., Portret Zenona Przesmyckiego (Miriamy).

Fotogr. wg oryginału pastelowego (1924) znajdującego się w Seminarium Polonistycznym Uniwersytetu Warszawskiego.

II. PRACE LITERACKIE NORWIDA

I. A U T O G R A F Y

a) Wiersze i poematy

156. Z LISTU DO WŁODZIMIERZA ŁUBIENSKIEGO. Wiersz (1848). Rps na luźnej karcie. Na dole s. 2 podpis: „Na morzu Śródziemnym 1848 lata Cyprian Norwid.” Pwdr. Pokłosie. Zbieranka literacka. R. 3 Poznań 1854 s. 114. Szczegóły w przyp. PZ t. A s. 848.

157. SALEM. Poemat (152.) Rps 12 s. złożonych 270x210 mm. Papier niebieski satynowany, prążkowany, Pismo wysoce staranne. Tytuły, numeracja rapsodów, niektóre podkreślenia pociągnięte czerwonym atr. Ozdobny nicjał Ż. Na s. I dedykacja: „Do J. O. Księcia Adama Czartoryskiego.” Poniżej: „Mości Książę, najzupelniej przechodząc w sferę i pracę sztuki považam się w ręce Księcia Jegomości złożyć tu załączony a nieledwie ostatni mój rękopism. Z głębokiego szacunku i považania wyrażeniem C. N. Norwid“ – Paryż 1852 czerwca. U dołu s. pieczęć z „Archiwum X. Wdy Ad. J. Czartoryskiego“. Pwdr. RW s. 11 Wł. Muz. im. Czartoryskich w Krakowie.

158. ...ALE TY, JEDEN DOBRY I JEDYNY. Siedmiowiersz (1853). Rps. na kartce. Podpis: „pisałem w New Yorku C. Norwid“. Pwdr. Chimera t. VIII s. 364. Opis PZ t. A s. 925.

159. RZECZYWISTOŚĆ I MARZENIA. Wiersz (1854). Rps. w liście do M. Trębickiej. Pwdr. Chimera t. VIII 1904 s. 356. Opis w PZ t. A s. 31. Wt. Bibl. Jag.

160. AUTOR NIEZNANY. Wiersz (1856). Rps. na luźnej karcie. Pod tekstem podpis: „Pisałem 1 września w jedenastym roku Emigracji mojej—Cyprian N.“ dopisek ołówkiem u dołu: „Mówiliśmy wczora o wierszach, autorstwie i identyczności mojej...“ List adresowany do Ledóchowskiego. Pwdr. PZ t. A s. 425. Opis PZ t. A s. 975.

161. POKÓJ. Wiersz (1856). Rps. na papierze listowym; s. 1 dedykacja: „Pokój / wiersz Generałowi Józefowi Wysockiemu i generałowi Ludwikowi Mierosławskiemu, przypisuje autor“; s. 3 tekst wiersza i podpis: „pisałem 1856 r. 2 marca w Paryżu. Cyprian Norwid“. Pwdr. w PZ t. A s. 421. Opis PZ t. A s. 972.

162. WITA STOSA PAMIĘCI ESTETYCZNYCH ZARYSÓW SIEDM. Rps. 6 k. sklejonych, 150 x 190. Pismo obustronne staranne, atram. wyblakły, podkreślenia tytułów i wybranych fraz czerwonym ołówkiem. Paginacja w górnym prawym rogu czerw. ołówkiem. S. 1 tytuł przekreślony. Pwdr. w Dod. miesięcznym do „Czasu“ (Kraków) Rok I, 1856, t. 2, s. 145–152.

162a. VADE-MECUM. Autograf na kartkach lichego papieru, które ongi stanowiły zeszyt (czy kilka zeszytów złączonych) i dziś jeszcze częściowo noszą ślady zeszytowania. Format na ogół 190 x 148 mm. Gdzieś jednak wklejał poeta lakiem pomiędzy te karty albo naklejał na nie kartki niniejszego formatu. Karty ponumerowane zostały w górnym prawym rogu miękkim ołówkiem od 1 do 58. Dołączył do nich poeta dwie karty formatu 230 x 170 mm (do pierwszej doklejoży u dołu przypisek na karteczce formatu 135 x 87 mm); karty te (przez pół złożone) zawierają wiersz „Do Walentego Pomiana Z.“;

wcześniej napisany (podpis „Cyprian Norwid 1859“ – przekreślony czerwonym ołówkiem), a dodany tu jako epilog. Lewa część tych dwu kartek ma margines (2 cm), który posłużył do zlepiania ich lakiem. Całość rękopisu była przez poetę sklejona opaską grzbietową, która zniszczyła później. Na lewym brzegu karty tytułowej pozostały ślady napisu, który się widać zaczynał na opasce grzbietowej; obejmował on tytuły większych utworów zawartych w cyklu lub tych, które poeta chciał z nim złączyć w II tom poezyj.

Na karcie tytułowej napis: „Cypriana Norwida poezie II Vade-mecum“. Poniżej wypisane było motto (z *Odysei* XI), które jednak później poeta zakleił małą kartką, umieszczając na niej napis: »a Dorio ad Phrygium«. Jest to znowu świadectwo planów poety co do układu owego nigdy nie ogłoszonego tomu II Poezjy.

Pismo na ogół staranne i czytelne miejscami wręcz kaligraficzne. Ale w tekstach niektórych utworów np. „Za wstęp“ albo „Sieroctwo“ (XXIV) mnóstwo kreśleń i odmian, najwidoczniej późniejszych, dokonywanych pośpiesznie, ołówkiem, czarnym, czerwonym, fiołkowym, najczęściej niebieskim, czasem bardzo grubym, jakby ciesielskim.

Całość składała się ze stu utworów z dodatkiem wiersza „Za wstęp“ (Ogólniki) i epilogu. Poszczególne utwory numerowane były liczbami rzymskimi pociągniętymi ołówkiem kolorowym. Wiele jest jednak luk w rękopisie: brak kart z całymi 14 utworami; 8 innych utworów zachowało się tylko fragmentarycznie.

Wstęp 3-stronicowy „Do czytelnika“ kończy się słowami „Pisałem 1865“ i skróconym podpisem poety. Po nim następuje tytuł i dedykacja cyklu: Vade-mecum. Tym,

z którymi błogo, poufnie i często rozmawiałem: poświęcam i poselam. C. N.". Na tej samej stronicy jest pełny podpis poety i znowu data 1865, acz przekreślona. Na podstawie korespondencji poety i innych danych wnosić można, że większa część cyklu powstała w ciągu paru lat z tym rokiem włącznie. Kilka tylko wierszy ma charakter nowych redakcyj utworów wcześniej ogłoszonych (III, VI), a przynajmniej wcześniej napisanych (LXXXIII, epilog).

Poecie nie udało się znaleźć nakładcy dla Vade-mecum. Za jego życia tylko kilka utworów ze zbioru ukazało się w druku (LXIII, XCIX, LXXXIII; dodać można wspomniane jako ogłoszone już wcześniej III i VI), Czytająca publiczność dowiedziała się o Vade-mecum dopiero dzięki Z. Przesmyckiemu z norwidowskiego tomu „Chimery“ (1904). Była tam podana krótka wiadomość o całości cyklu i kilka z niego wyjątków. Dalsze części publikował Przesmycki potrosze w czasopismach, głównie zaś w późniejszych swoich publikacjach książkowych: „Poezjach wybranych“ i „Reszcie wierszy“. W całości jednak cykl dotąd nie był ogłoszony. Towarzystwo Naukowe Warszawskie przygotowuje wydanie podobizny autografu.

163. Z ODYSSEI. Przekład 1870. Rps. 28 s., k. częściowo złożone, część luźne, papier welinowy, żółkły, 200,7 x 150,8 mm na złożeniach naddarty. Pismo atram. czerwonym, ołówkiem dopisany na s. 1 wstęp, od s. 5 numeracja 1–15; liczne kreślenia i poprawki.

S. 1.: „Wstęp—na poniedziałek u P. hrabiny Czapskiej“.

Do s. 4 „Rozprawa o naturalizmie Homera”, s. 5–25 „Odisea”—Rapsodia—1, s. 25 podpis: „Koniec pierwszej Rapsodyi—tłomaczył Cyprian Norwid 1870“, s. 26 „Odys-

sea—Rapsodia XI”, wiersz 13, s. 28 „łomaczył Cyprian Norwid 1870”. Pwdr. Chimera t. VIII, 1904, s. 257.

164. A DORIO AD PHRYGIUM (Poemat 1872). Rps. 32 s., papier żółkły, 180,7 x 140,7 mm. Pismo atr. wyraźne. Pwdr. i szczegółowy opis: Myśl Polska 1915. Os. odbitka — „Trzy fragmenty epickie C. N.” Warszawa 1915.

165. EMIL NA GOZDAWIU. (Poemat 1872). Rps. 20 s., k. częściowo luźne, część. zszyte, papier biały, gładki, żółkły, 160,5 x 140,5. Pismo atr. zrdzewiałym, b. staranne. Pwdr. i szczegółowy opis — w wydaniu Z. Przesmyckiego: „Trzy fragmenty epickie C. N.” Warszawa 1915, s. 33—54. (Osob. odb. z Myśli Polskiej).

166. SŁODKO JEST ZASNAĆ. (Przekład 6-wiersza Michała Anioła. Redakcja z r. 1876). Rps. na luźnej kartce papieru satynowanego, 150,5 x 206 mm. Pismo atram. bardzo staranne. Podpis: „Z Buonarrottego C. N. 1876”. Pwdr. w Chimerze t. VIII (1904) s. 296.

167. PRZEPIS NA POWIEŚĆ WARSZAWSKĄ. (Ośmiowiersz 1879). Rps. na luźnej kartce, 90,5 x 180,5 mm, papier welinowy, żółkły. Podpis: Cyprian N. 1879. U dołu dopisek ołówkiem: „Stryj Innocenty Zbigniewa”. (Warszawa 1879 — nakł. Przegl. Tygod.). Pwdr.: R. W. s. 137.

168. POWIEDZ IM ŻE DUCH... (Wiersz 1875). Rps. 4 s. na cienkim listowym papierze w prążki 210 x 18,5 mm. Pismo atr. wyraźne. Na s. 2—3 podpis: 1875 Cyprian Norwid. S. 4 post scriptum na ćwiartce zewnętrznej złożonego arkusza: „Dziś w niedzielę w nocy—ani pan Leon ani ja dociągnąć nie mogliśmy do rue des Moines C. N.” Rps. pochodzi ze zbiorów M. Geniusza. Pwdr.: Chimera VIII, 1904 s. 310.

169. LAPIDARIA – RZEŹBIARZ - MECENAS. (Wiersze 1876). Rps. na papierze białym, żółkłym, luźna kartka 150 x 111,5 mm. Pismo atr. wyraźne. Podpis Cyprian Norwid 1876. U dołu s. 2 uwaga: „wzbronione jest przeinaczać wiersze i wyrzutnie robić proceder, który powoduje, iż nic tam nie można publikować Norwid“. Ze zbiorów M. Geniusza. Pwdr w Chimerze VIII, 1904, s. 311.

170. PIĘKNO CZASU. (Wiersz 1880). Rps. na karcie białego, w lekką kratkę papieru, znak wodny »Lagrois« – 310 x 206 mm. Podpis: „1880 Paryż, Cyprian Norwid“. Pwdr.: R. W. s. 146.

171. NAD KAPULETTICH I MONTEKICH DOMEM. (Wiersz). Rps. na luźnej karcie kredowego papieru 222,3 x 300,2 mm, złożonej na dwie części. Pismo ołówkiem, bardzo piękne. Inicjał N. wycieniowany ołówkiem. Podpis: „W Weronie w nocy roku arcydawnego pisał był sługa“. Wiersz wchodzący w skład komedii »Noc tysięczna druga«, (drukowany za życia poety trzykrotnie. Pokłosie Pozn. rocz. III, 1854, Dziennik Literacki 1857, Bluszcz 1870 s. 66) włączony do cyklu Vade-mecum. Autograf uwidoczniony na wystawie jest późnym odpisem, o pewnych odmianach tekstu. Redakcja z około 1880 przechowana w papierach po M. Geniuszu.

172. ROZEBRANA [BALLADA] (Wiersz 1881). Rps. 4, s. na papierze listowym, grubo prążkowanym 200,8 x 180,2 mm. Pismo atr. b. wyraźne. Podpis s. 3 „Cyprian Norwid 1881“. Na s. 4 ręką Norwida przepisany wyjątek z korespondencji Kraszewskiego: „Rozebrana (ballada)... Niestety musi ona pozostać w małym tylko kółku znana, odczuta i chwaloną, bo Ci co Ją rozbierali nie lubią,

aby mówiono o Niej. J. I. Kraszewski. Telegraf z 27 kwietnia 1881". Pwdr. w Krokwiach zesz. II z czerwca 1921 r. Rps. z papierów M, Geniusza.

173. SŁOWIANIN – DO TEOFIŁA LENARTOWICZA. (Wiersz 1882). Rps. na luźnej karcie papieru satynowanego, żółtkłego, 10,7 x 210,1 mm. Podpis: Cyprian Norwid 1882. Dopisek: „pracuję troszkę nad poematem w 5 pieśniach pod tytułem: Milczenie, ale polscy edytorowie są do niczego“. Na odwrocie s. 2 – list₄ do Teofoila Lenartowicza. Pwdr. PW (1933), s. 314.

174. MIŁO BYĆ OD SWÓJEGO CZASU ROZUMIANYM. Wiersz (188.). Rps na luźnej k. z zaokrągl. rogami, 310x206 mm. Pismo atr. wyraźne. Z papierów Seweryny Duchńskiej. Pwdr. RW₂ s. 150.

SPOWIEDŹ. Wiersz (1882). Rps na luźnej k. drobno kratkowanego papieru, 220x150 mm. Pismo czytelne, atr. Podpis: „Tego czerwca 7° 1882. Cypryan Norwid“, Z papierów Seweryny Duchńskiej, Pwdr. PW s. 311.

175. MÓJ PSALM (Wiersz 1882) Rps na cienkim listowym papierze, przezroczystym, w prążki 210x180,5 mm. s. 4. Na s. 2–3 podpis: „C. Norwid 1882“. Pwdr, w Chimerze 1904, VIII, s. 313.

b) utwory dramatyczne

176. AKTOR. Komedia (1864). (a) Pierwszy rzut ołówkowy. Rps. na wąskich paskach papieru 301,5x100 mm. 17 s., piśmo pochyle, cienkie, niezawsze czytelne, skreślenia i korekty mocniejszym pociągnięciem ołówka. (b) Rps. w zeszycie, papier żółtkły 301x210 mm. 96 s. Pismo atr. wyraźne, czytelne. Ciąg dalszy rpsu na kartkach częściowo

luźnych, częściowo zszytych 210x130 mm. 165 s. oraz połowa odartej karty luźnej, zapisanej obustronnie. Pismo atr. czarnym i niebieskim. Paginacja czerwonym ołówkiem (od s. 24–41 w prawym roku kart.) Pwdr. WP. t. 4 s. 5.

177. ZA KULISAMI (Fantazja;) Dramat (1866). Rps 140 s. Pdr. PZ t. C s. 245 S. 2. Dedykacja: „Patrzyłem jak przez szyb brylanty”. Pwdr. Dedykacji; Echo, Warszawa 1877 Nr I.

178. PIERŚCIEN WIELKIEJ DAMY Tragedia 1872) Rps 143 s. k. nr 1-26-20-22; Papier welinowy, żółkły, 200,6x150,5 mm. Pismo wierszy atr. czarnym, imiona osób czerwonym, b. wyraźne. S. 142 tytuł całości: „Pierścień Wielkiej Damy czyli ex-machina-Durejko. (Tragedia) we trzech aktach – z opisaniem dramatycznego ciągu scenicznych gości – i ze wstępem przez: Cypriana Norwida członka Towarzystwa Filologicznego Paryskiego, Towarzystwa Artystycznego etc. etc”. Pwdr. wyd. Z. Przesmycki: Inedita—Warszawa 1933.

179. MIŁOŚĆ CZYSTA U KĄPIELI MORSKICH (Komedia 1874.) Rps. 36 s. k. częściowo zszyte, kilka luźnych, papier gruby, jak karton, brzegi zaokrąglone, 180,7x140,5 mm. Pwdr. wyd. Z. Przesmycki Warszawa 1934. Bibl. dram. „Drogi” Nr. 6.

180. KLEOPATRA I CEZAR (Tragedia 1870... 1878) Rps 154 s., k. częściowo zszyte, część luźne, papier gładki, żółkły, brzegi zaokrąglone, folio 310x180 mm. Pismo atr. bardzo staranne. Dołączony rps ołówkiem – pierwsze rzuty poszczególnych scen, na luźnych kartkach k. 12, różnych wymiarów i gatunków papieru. Pwdr. Chimera t. VIII 1904 s. 57.

c) nowele

181. **OSTATNIA Z BAJEK.** (Nowela 1874). Rps. 32 s. k. luźne, papier gruby, żółkły, 210,7 x 150 cm. Pismo atr. podkreślenia czerwonym ołówkiem. Pwdr. „Chimera”... t. VI. s. 313. Szczegółowy opis – PZ t. E. s. 264.

182. **TAJEMNICA LORDA SINGELWORTH** (Nowela 877). Rps. 44 s. k. luźne, papier różnych rodzajów, grubszy i cieńszy, brzegi zaokrąglone, 210 x 150, 4 mm. Pismo atr., podkreślenia czerwonym i niebieskim ołówkiem. Pwdr. „Chimera“ R. S. V. s. 40. Szczegółowy opis P.Z. t. t. E. s. 272.

183. **AD LEONES** (Nowela 1882). Rps. 28 s, luźnych, papier różnej grubości i rodzaju biały, gładki, grubszy, żółtawy, rogi zaokrąglone, 210,5 x 150,7 mm. Podkreślenia czerwonym ołówkiem. Pwdr. „Chimera“ 1901 t. I. s. 34. Szczegółowy opis PZ t. E. s. 284.

184. **STYGMAT** (Nowela 1883). Rps. przygotowany do druku, 70 s. k. luźne papier gruby, szary 220,3 x 150,7 mm.

Pismo atr., podkreślenia czerwonym ołówkiem. Pwdr. w „Chimerze“ 1904 t. VIII s. 221 – 225. Szczegółowy opis rps. P.Z. t. E. s. 291.

d) rozprawy

185. **O RZEŹBIARZACH FLORENCKICH** (Rozprawa 1845). Rps. 14 k. luźnych, 27 k. zszytych, 27. 270,5 x 210,7 mm.

Papier niebieskawy, satynowany, pismo staranne.

K. 1: tytuł, dedykacja: „w dowód szacunku głębokiego dla pism i cnót domowych K. z T. H.“ podpis: „Cyprian N. w Rzymie 1845 r.”.

Pwdr. „Biblioteka Warszawska“ 1846 t. I s. 197. Szczegółowy opis w PZ. t. F. s. 455.

186. RZECZ O WOLNOŚCI SŁOWA (Rozprawa 1869) Rps. 74 k. luźne, częściowo złożone, papier cienki, welinowy 210 x 180,2 mm. Pismo atr. żółkłym, tytuł, numeracja, podkreślenia – czerwonym i niebieskim ołówkiem. Pwdr.: Paryż 1869.

187. PHILOSOPHIE DE LA GUERRE (Rozprawa 1870) Rps. 16 s. k. częściowo luźne, częściowo zszyte, papier gładki, żółkły, 303 x 190,5 mm. Tytuł niebieskim atram. Pwdr. w „Chimerze“ 1904 t. VIII s. 285.

188. *BOGA-RODZICA (Rozprawa 1873) Rps. 56 s. papier dość gruby, gładki, poźółkły, brzegi uszkodzone, folio 10 x 10 mm. Pismo staranne, liczne podkreślenia. Pdr. „Chimera“ 1904 t. VIII s. 3.

189. MILCZENIE (Rozprawa 1882) Rps. 78 s., k. luźne papier cienki, żółkły, brzegi zaokrąglone, 210 x 150,2 mm. Podkreślenia czerwonym ołówkiem. Pwdr. „Chimera“ 1902, t. IV s. 3.

190. ZNICESTWIĆ ZADNEGO NARODU NIKT NIE PODOŁA. (Rozprawa...) rps. 156. papier k. 1 i 4 kratkowany, inne welinowe, brzegi obcięte półokrągłe, 310 x 200,6 mm. część górna uszkodzona wskutek wilgoci. Pismo atr. żółkłym, numeracja rozdziałów czerwonym ołówkiem – czytelne. K. 8 ostatnia – 60,6 x 200,6 mm. Pwdr. Kultura (1931) nr. 5. Przedr. W. P. T. F. s. 160–8.

e) Listy Norwida

191. LISTY DO MARII TRĘBICKIEJ (1845–1858). Rps 81 k. papieru list. różnych rodzajów i formatów. Atr.

przeważnie żółkły. Pwdr. i szczegółowy opis (St. Kossowski) Chimera t. VIII, (1904), s. 318. Wł. Bibl. Jag.

192. LIST do J. J. Kraszewskiego z r. 1859 zaczynający się od słów: „Biedny jestem, chory, zmęczony,..“ Rps, na papierze białym 373 x 308 mm. 4 s.: na ostatniej stronie nazwisko adresata. W nagłówku rysunek zatytułowany „Diogenes“, podpisany: „C. Norwid 1859,“ Szczegółowy opis w artykule Z. Ciechanowskiej, Ruch Literacki III Nr. 6.

193. LIST do J. B. Wagnera z r. 1875. Rps. 14 s., na papierze listowym welinowym, żółkłym, 210 x 180,5 mm. s. 14 podpis: „1876 – Cyprian Kamil N.“ W tekście omawia autor stosunek społeczeństwa polskiego do sztuki i rzemiosła, oraz pojęcia moralności społecznej. Z gorącością mówi o krzywdzie własnej i krzywdzie sztuki. Pwdr. W. P. Listy cz. 2 s. 327.

194. LIST NORWIDA do Marii Norwidówny córki Ksawerego, Paryż 28 października 1876. 4 S., 138 x 209, papier ozdobny, brzegi wytłaczane i ząbkowane, w lewym górnym rogu s. 1 w złotej, tłoczony ramce naklejona litografia z wiązaną niezapominajek. Tekst na s. 1–3, adres s. 4: „Mlle Marie de Norwid“. Pwdr. W. P., Listy cz. 2 s. 355.

195. LIST NORWIDA do Zofi z Sobieskich Iv. Ksawerowej Norwidowej, II v. Władysławowej Radwanowej. Dolna połowa arkusika odcięta, 4 s., wymiar 136x147 mm. S. 4 adres: „JW^a Zofia Janina Sobieska Radwan. Madame de Radwan, ulica Czysta; do JW. Radwan à Varsovie. Pologne, Russie“. U dołu: „16–III–1883“ Pwdr. WP. Listy cz. 2 s. 470.

196. LIST do Franciszka Duchńskiego (st. p. 22/II1883) Rps na papierze listowym, arkusik złożony na połowę, brzegi zaokręglone, 140,5 x 100 mm. Podkreślenia czerwonym ołówkiem. Podpis: N. Pwdr. W. P. Listy cz. 2. s. 467.

f) Notatki i notatniki

197. NOTATKA o twórczości graficznej Norwida przepisana ręką poety z pisma: „L'ARTISTE“, Fevrier, s. 394. Kartka zapisana jednostronnie, wymiar 132 x 210 mm. Atr. czarny, podkreślenia czerw. ołówkiem. Pwdr. PW. Listy cz. 2 s. 126–8.

198. PRAWDZIWYCH SZKICÓW ROBIĆ NIE MOŻNA UMYŚLNIE... Rps. na s. 3 notatnika, ofiarowanego przez Norwida marszałkowi Teodorowi Jełowickiemu w r. 1874, formatu zeszytowego, w granatowej okładce płóc. Pismo b. staranne, w ramce graficznej.

199. NOTATNIK Norwida zawierający wycinki i notatki z mitologii. Rps 142 s. 140 x 97 mm. Papier liniowany, poźółkły. Oprawa notatnika oddarta. Notatnik przeważnie atr. na k. zszytych, wklejonych albo luźno włożonych. 24 wklejone wycinki z czasopism. s. 1 u góry ołówkiem podpis: „C. Norwid 1865 Notatnik z mitologii. Deus scienciarum dominus.“

200. NOTATNIK zawierający wycinki i notatki z historii. Rps 140 s. 140 x 97 mm. Papier w linie, poźółkły. Oprawa z czarnej, wyrudziałej tektury z wyciśniętym wzorem, grzbiet z brązowej ceraty, podarty. Strona wewnętrzna okładek zapisana. Notatki przeważnie atr. na k. zeszytu lub sklejonnych. 19 włożonych i wklejonych wycinków z czasopism.

201. NOTATNIK Norwida. Złożone luźne arkusze papieru różnych rodzajów, folio 300 x 210 mm., brzegi zaokrąglone, 98 s. Okładka tekturowa. Na kartach nalepione wycinki z czasopism z uwagami marginesowymi, karty z książek, na innych wypisy z lektury, notatki i przerzysy.

2. P I E R W O D R U K I

202. DO ^{xxx} „Przegląd Warszawski“ 1840 t. III s. 133–135. Podpis: „C. N.“

203. WIECZÓR W PUSTKACH, (FANTAZJA). „Przegląd Warszawski“ 1840 t. III s. 226–232. Podpis: „Cypryan N“...

204. WSPOMNIENIE (1) „Piśmiennictwo Krajowe“ 1841 nr. 14 s. 222–223. „Cypryan Norwid“.

205. (2) „Biblioteka Warszawska“ 1841 t. II s. 483–484. Podtytuł: „W imionniku N. Ł.“ Podpis: „C. Norwid“.

206. DO WIEŚNIACZKI. „Biblioteka Warszawska“ 1841 t. III s. 183–184. Podpis: „Cypryan Norwid“.

207. DO MEGO BRATA LUDWIKA. „Przegląd Naukowy 1845 t. I s. 121–126. Pod tytułem: „, Florencija 1844“ . Podpis: „Cypryan Norwid“.

208. TO RZECZ LUDZKA... „Biblioteka Warszawska“, 1845, t. I, s. 364–366. Pod wierszem: „W Pompei 1844 lata“. Podpis: „Cypryan Norwid“.

209. MOJA PIOSNKA [1]. „Biblioteka Warszawska“ 1846, t. IV, s. 586–587. Pod wierszem: „Pisałem we Flo“

rencji 1844 r.". Nazw. autora pod tytułem: „...przez Cypryana Norwida“.

210. W PAMIĘTNIKU L. A. „Biblioteka Warszawska“ 1845, t. IV, s. 587–588. Podtytuł: (Improwizacja przez tegoż) [co poprzedni wiersz „Moja piosnka“]. Pod wierszem: „Pisałem w Rzymie 1844 r.“.

211. PAMIĄTKA. „Biblioteka Warszawska“ 1845, t. IV, s. 588. Pod tytułem: „Przez tegoż“ [co poprzednie wiersze „Moja piosnka“ i „W pamiętniku L. A.“]. Pod wierszem: „Pisałem we Florencji 1844 r.“.

212. O RZEŹBIARZACH FLORENCKICH (DZIŚ ŻYJĄCYCH). „Biblioteka Warszawska“ 1846, t. I, s. 197–203. Pod tekstem: „Pisałem w Rzymie 1845 r.“, „Cypryan Kamil Norwid“.

213. LIST. „Przegląd Poznański“ 1849, t. VIII, s. 629–630. Pod wierszem: „Marzec 1849“. Podpis: „Cypryan Norwid“.

214. VENDÔME. „Przegląd Poznański“ 1849, t. IX, s. 67–71. Pod wierszem: „Pisałem w kwietniu 1849“. Podpis: „Cypryan K. Norwid“.

215. SCHERZO. „Przegląd Poznański“ 1850, t. IX, s. 740–741. Nad wierszem notatka: „Odbieramy od p. Cypryana Norwida następujący wiersz do umieszczenia w Przeglądzie“. Wiersz zamieszczony w dziale Korespondencya.

216. O HISTORII [DIALOG]. „Przegląd Poznański“ 1851, t. XIII, s. 206–208. Podpis: „Cypryan Karol [sic] Norwid“.

217. DWIE SCENY Z TRAGEDII JULIUSZ CEZAR SZEKSPIRA. Pokłosie. Poznań 1855, s. 68–87. Pod tekstem: „1855 roku w czerwcu“. Podpis: „Cypryan Norwid“.

218. WITA STOSA PAMIĘCI ESTETYCZNYCH ZARYSÓW SIEDM. „Czas“ Dodatek miesięczny 1856 t. II, s. 145–152. Nazw. autora pod tytułem: „przez Cypriana Norwida“.

219. CZARNE KWIATY. „Czas. Dodatek miesięczny“ 1856, t. IV, s. 651–666. Pod tekstem: „1856 r.“. Podpis: „Cypryan Norwid“.

220. CZASY. Pokłosie 1856. Poznań 1857, s. 175. Podpis: „C. K. Norwid“.

221. JESIEŃ. Pokłosie 1856. Poznań 1857, s. 176. Podpis: „Cypr. Kamil Norwid“.

222. BENVENUTA CELLINIEGO. »Capitolo fatto in prigione e lode di detta prigione«. Pokłosie 1856. Poznań 1857, s. 18–196. Podpis: „C. Norwid“.

223. BIAŁE KWIATY. „Czas. Dodatek miesięczny“ 1857, t. V, s. 356–370. Podpis: „Cypryan Norwid“.

224. ODPOWIEDŹ [I Deotymie]. „Po ziarnie. Zbiorek pamiątkowy“ wyd. przez J. Prusinowskiego i M. Krupowicza. Wilno 1861, s. 127–128. Podpis: „Cyprjan Kamil Norwid“.

225. WZROKI [PRZYPOWIEŚĆ]. „Po ziarnie. Zbiorek pamiątkowy“ wyd. przez J. Prusinowskiego i M. Krupowicza. Wilno 1861, s. 142–143. Podpis: „Cyprjan Kamil Norwid“.

226. ROZMOWA UMARŁYCH (BYRON, RAFAEL SANZIO). „Po ziarnie. Zbiorek pamiątkowy“ wyd. przez J. Prusinowskiego i M. Krupowicza. Wilno 1861, s. 233–237. Podpis: „Cyprjan Kamil Norwid“.

III. PRACE ARTYSTYCZNE NORWIDA

Do skrótów uprzednio podanych dołącza się:

PCN – Pamięci Cypriana Norwida Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 1946.

a) Rysunki i Akwarele

227. PIJACY. W okolu 8 drobnych rysunków na temat pijaństwa, jeden większy rysunek przedstawiający dwie postacie męskie: z prawej strony pijany mężczyzna, w kapeluszu, wylicza coś na palcach; zastępuje mu drogę szynkarz z butelką w ręku.

Rys. oł., 29,6 x 21,2 cm, sygn. dół 1: *Norwid 1838 r.*, repr.: PCN Tabl. I, opis: kat. P. VII.

Wł.: MNK (Nr inw. 10665 z daru T. Michałowskiego).

Uwaga: Rysunek ten łącznie z trzema o kolejnych następnych numerach 227–230 należy do odrębnego zespołu, jednolitego pod względem układu kompozycyjnego, formatu arkuszy i czasu powstania.

228. TŁUSTY CZWARTEK. Na jednej karcie 7 drobnych rysunków, otaczających 2 większe, umieszczone jeden nad drugim. Wyżej – mężczyzna otyły we fraku, z zatkniętą na czapce kartką z napisem: »Tłusty czwartek«, trzymając na prawej ręce zawieszony koszyk z pączkami.

Niżej 3 postaci: pierwsza z prawej strony przebrana za króla, siedzi zwrócona profilem w lewo; dalej chłopak we fraku odwrócony plecami; ostatnia postać męska zwrócona twarzą do widza — chuda w długiej opończy, z rogami na głowie i ostrogami przy butach, zapala fajkę.

Rys. ol., 31,5x 20,6 cm. sygn. dół l.: *C. Norwid 1838*, napis dół pr.: *Warszawa*, opis: kat. P. VII.

Wł.: MNK (Nr inw. 10666, z daru T. Michałowskiego),

229. Z POLOWANIA. 7-drobnych rysunków przedstawiających fragmenty z polowania, u góry karty jeden duży rysunek. Gajowy i pańskie pachole ze strzelbą, zwrócone profilem w lewo, kroczą przez zarośla, wypatrując zwierzynę.

Rys. ol., 29,3x21 cm. sygn. śr. pr.: *Norwid 1838 r.*, napis dół pr.: *w Warszawie*, opis: kat. P. VII.

Wł.: MNK (Nr inw. 10674, z daru T. Michałowskiego).

230. WĘDROWNY TEATRZYK. Na jednej karcie 3 odrębne rysunki: głowa męska, teatrzyk marionetek, mężczyzna prowadzący za rękę diabła. Rysunki te umieszczone są jeden nad drugim na osi środkowej karty. Dominuje rysunek teatrzyku. Na słupie kamiennym stoi pudło z poruszającymi się marionetkami. Na lewo od niego, mężczyzna trzyma w prawej ręce fajkę, lewą wznosi ku górze. Między nim a słupem mały, bosonogi chłopak gra na fujarce. Dalej w lewo widzowie — grupa wieśniaków i gruby szlachcic w okularach, z założonymi w tył rękoma.

Rys. ol., 32,1x20,4 cm. sygn. śr. l.: *Norwid 1838 r.*, napis dół pr.: *Warszawa*, opis: kat. P. VII.

Wł.: MNK (Nr inw. 10664, z daru T. Michałowskiego).

231. ZOILUS. Mężczyzna z harfą w ręku umyka w lewo od fantastycznej postaci, która przytrzymuje go za poły płaszcza. Postać ta ma głowę ludzką ze zwierzęcym pyskiem, zaopatrzonym w długie, ostre kły, korpus ludzki z upiętymi na plecach, nakształt skrzydeł piórami gęsimi. Przez ramię zawieszona flaszka atramentu. Pod nogami leżą rozwarte książki, a obok nożyce.

Rys. piór., 13x17,2 cm, p.-p., sygn. dół pr.: *Cyprian Norwid 1841*, repr.: Tyg. il. 1902, II, s. 988; Ziarno 1903, II, s. 416; Praca 1910, II s. 469; Grafika 1933 r., s. 27; PZ t. F s. 96–97 pt. Cenzura; Bibl.: WP t. VIII s. 2.

232. PLOTKI U CYSTERNY. Nad cysterną pochylają się dwaj mężczyźni. Pierwszy, z lewej strony, zwrócony profilem w prawo, wyciąga nad wodą rękę, jak by sięgał po zanurzony w niej garnek; drugą ręką opiera się o brzeg cysterny. Drugi mężczyzna, zwrócony wprost, mówi tamtemu coś, zasłaniając usta ręką, i ciągnie za uzdę opierającego się konia.

Rys. piór., tonowany tuszem, pap. żółt. gr., naklejony na większą białą kartkę. Lewy górny róg półokrągło obcięty. 6,5x10,9 cm., wys. lewego boku 3 cm., szer. górnego 4,8 cm., sygn. dół l.: *C. Norwid 1844*, repr.: PZ t. E s. 96–97, Bibl.: PZ t. E s. 321–322. Rysunek ten był zdeponowany przez Wacława Gasztowta u Zenona Przesmyckiego wraz z resztą spuścizny norwidowskiej, przechowywanej u Józefostwa Dybowskiich w Paryżu.

233. TRZY POKOLENIA. Stara kobieta siedzi zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo z zamkniętymi oczyma na kamieniu i przedzie na wrzecionie. Przed nią stoi młoda kobieta z pochyloną głową, zwrócona profilem w lewo i trzyma prawą rękę na głowie jednego z dwojga nagich dzieci, znajdujących się między nią a staruszką.

Rys. piór., 24,3x21 cm., sygn. dół 1.: C N. 1845. Repr.: *Maski* 1918 (31) s. 604.

Wł.:

234. DWIE SCENY RELIGIJNE. Rysunek przedstawia, zdaje się, antepedium ołtarzowe i składa się z dwu scen: „Złożenie do grobu“ i „Niewiasty u grobu“. Sceny te obramowane są i oddzielone od siebie fryzem z figur umieszczonych rzędami. Obie sceny główne zamknięte są u góry łukami. W kątach łuków napis: *Ego sum Lux Mundi*.

Rys. oł., 22 x 32,4 cm., p.-p., sygn. dół pr.; *Norwid 1846 Berlin*
Wł.: MNK (Nr. inw. 70223, z kol. Koźmianów).

235. DR JAN FR. DIEFFENBACH. Dyr. kliniki uniwersyteckiej w Berlinie, który leczył Norwida w więzieniu w 1846 r. i pomagał mu podczas pobytu tamże. Postać mężczyzny do pasa zwrócona profilem w lewo, twarz odwrócona wprost. Ubranie niebieskie z przodu żabot.

Akw., 6,7x4,5 cm, rogi ścięte, niesyg. [1846], na s. 54 KP., repr.: PCN Tabl. 2.

236. ANIOŁ Z GAŁĘZIĄ PALMOWĄ klęczy na obłoku, pochylając się ku ziemi. Prawą rękę przycisnął do piersi, lewą wyciągnął z gałęzią palmową przed siebie.

Akw. 11,9x17 cm., p.-p., sygn. dół 1.: *Norwid 1846.*, oznacz. na p.-p. oł.: *Norwid C. nabyto*.

Wł.: MNK (Nr. 137361)

237. AUTOPORTRET ARTYSTY. Głowa zwrócona profilem w lewo, włosy długie, spiczasta bródka. Widać kołnierzyk, krawat związany na kokardę i gors koszuli.

Rys. pędz. tusz., 13,6 x 13,8 cm., dół 1. wycięty prostokąt, sygn. śr.: *CN. 1847*.

Wł.: BJ (Nr. inw. 1314, z zapisu Bohdana Zaleskiego).

Tabl. I.

238. WIEŚNIAK Z KOSZEM w ręku idzie w lewo, plecy zgarbione, głowa nisko pochylona, ręka lewa trzyma razem z koszem połą sukmany.

Rys. piór., 19,6 x 19,4 cm., sygn. dół 1.: *C. N. 1847.*

Wł.: BJ (Nr. inw. 1309, z zapisu Bohdana Zaleskiego).

239. PORTRET NIEZNANEGO MĘŻCZYZNY w ubraniu mundurowym, ze stojącym kołnierzem i szamerowaniem, widziany wprost do pasa. Czoło wysokie, rzadkie nieco rozczochrane włosy, okulary na nosie.

Rys. piór. kolorowany akw., 11,8 x 8,4 cm., sygn. dół pr.: *rysował Cyprjan Norwid 1848.*, repr.: PZ t. F s. 160—161 jako portret Andrzeja Towiańskiego, co kwestionuje J. Gomulicki.

240. STARY ŻYD zwrócony profilem w lewo, w długiej szacie i lisiej czapie, stoi oparty na kiju.

Rys. piór., 16,1 x 11 cm., sygn. śr. pr.: *C. N. 1848, w Rzymie napis oł. na p.-p.: Norwid*, opis: Kat. P. VI.

Wł.: MNW (dep. L. Wellisza).

AWANTURY ARABSKIE

Uwaga: Nr Nr 241-242 tworzą cykl złożony z 8 kartonów z kartą tytułową i końcową; powstały w Rzymie w końcu 1848 i styczniu 1849 r. Rysunki wykonane piórkciem na papierze tego samego formatu: 21,7 x 28,5 cm. i jednego gatunku, mają też ten sam układ kompozycyjny. Opisane Kat. P. VI, znajdują się w MNW jako depozyt L. Wellisza.

241. KARTA TYTUŁOWA CYKLU „AWANTURY ARABSKIE”. Na jednej karcie 7 drobnych rysunków. Dominuje wśród nich postać starej kobiety w białej sukni i takimże welonie umocowanym pod wiankiem zdobiącym głowę. Kobieta ta przedstawiona w półpostaci z lewą ręką opartą na książce z napisem „Sybilla”, występuje ponownie w środku karty i idzie w prawo, odwrócona plecami, opierając się na kiju.

Sygn. dół 1.: *1848 Roma CN.*, napis dół śr.: *Awantury arabskie.*

242. Z CYKLU AWANTURY ARABSKIE. Dwie odrębne półpostacie męskie, oznaczone napisami. Pierwszy z lewej strony Jankiel — stary żyd z brodą i w dużej lisiej czapie, zwrócony profilem w lewo. W prawej ręce trzyma drążki od cymbałów. Shylok idzie zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo, a głowę zwrócił nieco w lewo. Strój jego orientalny, na głowie zawój.

Sygn. dół pr.: *C N.*, napisy gór. pr. każdej z 2 postaci: *Jankiel 1848 Rzym, Schylok (of Schakspeare)*. Repr.: Grafika 1933 r. s. 22.

243. Z CYKLU AWANTURY ARABSKIE. 12 różnych drobnych rysunków głów i postaci ludzkich i jeden psa. Dominuje rysunek żołnierza na warcie, opartego na karabinie. Najdalej na prawo rysunek mężczyzny zwróconego $\frac{3}{4}$ w prawo w dużym kapeluszu z piórem.

Niesygn.

244. Z CYKLU AWANTURY ARABSKIE. 8 różnych rysunków postaci ludzkich. W prawym dolnym rogu karty widok płonącego miasta, nad którym unosi się anioł z mieczem ognistym. Wyżej 3 postaci męskie do pasa: pierwsza z prawej strony z krzyżem maltańskim na piersi, nosi na rękawie napis: *Norwid*, następna w hełmie otoczonym wieńcem laurowym i z maską na twarzy, trzecia w kapeluszu ze strusim piórem. W górze na lewo obnażona postać męska siedzi na wiązce słomy pod ścianą.

Sygn., dół l. monogr. ozdobnym: *C. N. 1848*: repr.: część prawa karty: Grafika 1933 r. s. 22.

245. Z CYKLU AWANTURY ARABSKIE. Na jednej karcie 9 różnych rysunków głów i postaci ludzkich, wśród nich: chłopiec broni przed kotem trzymanego w ręku ptaka, portret Joachima Lelewela, widziany z profilu

w lewo z napisem: „*Pan Joachim*“, i postać szlachcica w kontuszu z karabelą u boku. W prawym rogu u dołu koń objuczony koszami, a w lewym u góry 2 mężczyźni zwróconych do siebie, widzianych z profilu jakby w obramieniu okna.

Sygn. monogr. gór. pr.: *CN.*, napis na kamieniu pr. śr.: 1848., pod jedną z głów męskich: *Pan Joachim*.

246. Z CYKLU AWANTURY ARABSKIE. 9 różnych scen i pojedynczych postaci, umieszczonych na karcie wzdłuż 3 osi pionowych jednych nad drugimi. W środku u dołu siedzi 2 starców-pustelników, zajętych rozmową, koło nich na prawo lekko zaznaczona data: 1848. Wyżej rysunek złomów kolumn z napisem: *Diis manibus*. Obok rysunek głowy męskiej zwróconej w lewo z napisem: *Marco Bruto*.

Sygn. śr. pr.: *C. N. 1848.*

247. Z CYKLU AWANTURY ARABSKIE. 12 różnych rysunków umieszczonych na jednej karcie. Dominuje rysunek sowy, siedzącej na ogromnym kamieniu. Pozatem postacie męskie przeważnie widziane z profilu. Zwraca uwagę chuda postać, zwrócona w lewo, w cylindrze i zbyt długim fraku z cienką laseczką w rękę.

Sygn. dół pr. monogr.: *CN. 1848.*

248. KARTA KOŃCOWA CYKLU AWANTURY ARABSKIE. 17 rysunków o najrozmaitszych tematach szczelnie zapełnia kartę. W środku artysta, odwrócony plecami i zwrócony nieco w lewo, siedzi na krześle, trzymając na kolanach jakiś obrazek, na kapeluszu jego ogromna mucha. Na lewo w górze 2 popiersia męskie — pana i murzynka, umieszczone jedno za drugim i zwró-

cone profilem w prawo. U dołu pies z łapami na dywanie. W prawym dolnym rogu karty widok miasta i harców rycerskich. Zamyka kartę z prawej strony postać Boga Ojca z napisem: *Amen*.

Sygn. gór. śr.: *CKN.*, napis w śr.: *Awantury*, pozatem napisy pod rysunkami: *Ilus^o Eccel^o Corsi^o 1849* i *Amen*. repr.: PCN tabl. 3.

249. ROMA. Starzec w długich szatach z kapturem, z gwiazdami wokół głowy stąpa w lewo, wskazując prawą ręką na pień drzewa owity młodą rośliną – W dół winieta rozwija się poprzez korzeń drzewa w gałęzie, do których przyczepiona siatka pajęczna i dwa pająki.

Winieta na pap. listowym o wym.: 18,5 x 12 cm., niesygn., u góry napis: *Roma 1848 d.*

Wł.: MNW (ze zbiorów Potockich z Krzeszowic).

250. PORTRET AUGUSTA CIESZKOWSKIEGO. (I) Postać do pasa, zwrócona profilem w lewo.

Rys. oł., 7,1 x 6,4., napis dół.; *August Cieszkowski – robił C. Norwid*, [po 1840]. na obwolucie napis oł.: *od Wolskiego*.

251. PORTRET AUGUSTA CIESZKOWSKIEGO (II). Postać męska zwrócona profilem w lewo, w ruchu, potraktowana nieco karykaturalnie. Bródka i włosy zwichrzzone, okulary na nosie.

Rys. piór., 17,6 x 10, 6 cm., niesygn. [ok. 1845], repr.: Grafika 1933 s. 18.

Wł.: BJ (Nr. inw. 1311, zapisu Bohdana Zaleskiego).

252. POSTAĆ MĘSKA w kapeluszu z opuszczonym rondem, nieco przygarbiona, kroczy zwrócona profilem w lewo.

Rys. pędz. tusz. na pap. list. z inicjałami: *Z B Z*, (Zofia Bohdanowa Zaleska) 20 x 23,5 cm., niesygn., [1847].

Wł.: BJ (Nr. inw. 1312, z zapisu Bohdana Zaleskiego).

253. **PORTRET MĘŻCZYZNY** zwróconego profilem w lewo. Zarys czoła, nosa i brody pociągnięty ciemniejszym tuszem.

Rys. piór., 9 x 14,8 cm., niesygn., [ok. 1848].

Wł.: BJ (Nr. inw. 1313, z zapisu Bohdana Zaleskiego)

254. **MATKA MAKRENA MIECZYŚLAWSKA**. Popiersie starszej tęgiej kobiety w stroju zakonnym widoczne za szeroką kratą. Głowa nieco zwrócona w lewo.

Rys. piór. kolorowany akw., tekt. 6,2 x 4,9 cm., niesygn. [1848] na s. 59 KP.

255. **AUTOPORTRET ARTYSTY**. Półpostać profilem w lewo. Lewa ręka wsunięta za zapiętą połę ubrania, kołnierz pod szyją otwarty.

Rys. piór. na pap. list. z odcisniętymi inicjałami: *Z B Z* (Zofia Bohdanowa Zaleska), 20,4 x 13,3 cm., niesygn., [1849].

Wł.: BJ (Nr. inw. 1315, z zapisu Bohdana Zaleskiego).

Tablica przed tekstem.

256. **PAN KSAWERY DYBOWSKI STOLNIK BĘLSKI W ROZMOWIE Z ŻYDEM PRZED DWORKIEM W DĘBINKACH**. Z lewej strony siedzi w fotelu otyły mężczyzna zwrócony profilem w prawo. Ubrany brązowo, na głowie ma szlafmycę, ręce złożył na poręczach fotela. Przed nim z prawej strony żyd z siwą brodą zwrócony profilem w lewo, widoczny tylko częściowo, w czarnym chałacie i jarmułce. W tle zaznaczony dwór w Dębinkach.

Rys. pędz. tusz. kolorowany akw., 8,1 x 6 cm, wszystkie cztery rogi rys. zaokrąglone, sygn., dół pr. atr.: *Norwid*, [przed 1850] na s. 39 KP, repr.: PZ t. C s. 112—113, Bibl.: PZ t. C s. 459.

257. **MARIAN ZALESKI** — syn Józefa Bohdana. Mały chłopiec klęczy na dywanie, opierając ręce na książkach z napisami: Kochanowski, Mickiewicz. Za nim taczka ogrodowa, z prawej strony książki i piłka.

Rys. piór. tusz., 14,2 x 16,8 cm., sygn. gór. pr.: *Pani Zofii Zaleskiej 1850 CN.*, oznacz. ol. *Marian Zaleski.*

Wł.: BJ (Nr. inw. 1318, z zapisu Bohdana Zaleskiego).

258. **CHŁOPIEC CZYTAJĄCY** siedzi zwrócony profilem w lewo nad rozłożoną książką. W głębi z lewej strony waza.

Rys. piór., 9,5 x 9,5 cm., sygn. na kolanach postaci: *Norwid 1850*; na odwrocie rys. napis ol. ręką Z. Przesmyckiego *od p. Z. Zaleskiej skiej, (Michaliny z Dziekońskich z Grodna).*

259. **STUDIA GŁÓW I POSTACI MĘSKICH I KOBIECYCH**, Na jednej karcie sześć drobnych rysunków,

Rys. piór., 20,8 x 20,2 cm., sygn. dół pr.: *C. K. Norwid 1850*, dedykacja dół pr.: *Sewerynowi Sobieskiemu w upominku.*

Wł.: MNK (Nr. inw. 73813).

260. **PORTRET MŁODEJ KOBIETY** siedzącej, zwróconej 3/4 w prawo. Widoczne są obie ręce jedna spoczywająca na kolanach, druga jakby oparta o poręcz.

Rys. piór. tusz., 8,2 x 5,3 cm., p.—p., sygn. dół l.: *Norwid 1851*, opis: Kat. P.: VI

Wł.: MNW (dep. L. Wellisza).

261. **PORTRET MŁODEJ KOBIETY (1)**. Półpostać profilem w prawo. Nad głową jej łuk gwiazd naśladowujący nuty.

Rys. piór., 7,6 x 4,5 cm., p.—p., sygn. dół l.: *Norwid 1851*. Opis: Kat. P. VI.

Wł.: MNW (dep. L. Wellisza).

262. **GŁOWA STARCA** o ostrych rysach i stojących do góry kosmykach włosów, zwrócona profilem w lewo.

Rys. piór., 4,2 x 2,8 cm., p.—p., niesygn. [1851] opis: Kat. P. VI.

Wł.: MNW (dep. L. Wellisza).

263. **PÓŁNOC**. Anioł stróż pochyla się nad śpiącym dzieckiem, w tle krajobraz z polem, krzyżami i domem.

Winieta na arkusiku listowego papieru o wym.: 19,2 x 12,2 cm., rys., piór. u góry napis: *Północ*.

Wł.: MNW (ze zbiorów Potockich z Krzeszowic).

264. PARIS. Pod drzewem na głazie siedzi starzec zwrócony profilem w prawo zacytany w księdze: W tle zachodzące słońce, wśród głazów na bliższym planie rozrzucone rozwarte księgi; na jednej napis *Zachód*, na drugiej: *trop tard*, dalej złamany krzyż. Bezlistne gałęzie drzewa układają się w kształt litery *p* w dalszym ciągu: *aris*.

Winieta na pap. listowym o wym.: 18,5 x 12,5 cm., rys. piór. sygn. dół: 1.: CN., poniżej data: 1850.

Wł.: MNW (ze zbiorów Potockich z Krzeszowic).

265. U WODOPOJU stoi osiołek zwrócony w lewo, a stojący poza nim chłopak przerzuca mu przez grzbiet derkę. Po lewej stronie postać klęcząca zwiija tobół, po prawej studnia z głową antyczną z której wypływa strumień wody.

Rys. piór., 21,3 x 22,9 cm., niesygn., [1850] przechowywany w Krzeszowicach łącznie z rys. Nr 249, 263, 264 i 266 w osobnej obwolucie włączonej do albumu z dedykacją „Katarzynie siostra Aleksandryna”. Na obwolucie odręczny napis: *Rysunki C. Norwida część z nich rysowana u nas w salonie w Paryżu 1850 r. Kad P.*

Wł.: MNW (ze zbiorów Potockich z Krzeszowic).

266. IRYDION I MASYNISSA. (Scena z epilogu Irydiona Z. Krasińskiego). Na tle łuku Colosseum starzec siedzi na głazie z wyrytymi inicjałami *S. P. Q. R.* i zwracając się w lewo rozmawia ze stojącym i opartym o zniszczony kapitel młodzieńcem – obydwaj w szatach antycznych. Z prawej strony na ziemi wielka kamienna głowa w hełmie, zapewne fragment posągu Minerwy.

U dołu napis: *Kiedy na Forum – Będą Gruzy Tylko – Kiedy na Kapitolu Będzie Hańba Tylko...*

Rys. piór., 22,7 x 15,6 cm., sygn. dół pr.: *C. K. Norwid 1850 r.* pochodzi z tegoż albumu co nr 265.

Wł.: MNW (ze zbiorów Potockich z Krzeszowic).

Tabl. 1.

267. PROROK IZAJASZ. Starzec z aureolą dookoła głowy, w szatach biblijnych, siedzi zwrócony 3/4 w lewo, trzymając na kolanach otwartą księgę z napisem – *Esaias*. Obie ręce złożył na kartach księgi. W tle z lewej strony widoczne zwałiska kamieni.

Sep. na pap. naklejonym na tekturę, 21,2x26,3 cm., oba górne rogi zaokrąglone, śr. pr. czerwoną farbą: *C. K. Norwid polonus inw. 1851.*

Wł.: inż. Ał. Hryniewicz z Warszawy.

268. KŁADKA NAD PRZEPAŚCIĄ – LEGENDA. Na pagórku siedzi dziecko zwrócone wprost i wpatrzone w leżący niżej krzyż. Jest to paralela do utworu Norwida wierszem p. t.: „Krzyż i dziecko”.

Bister tekt., 13,1 x 10,5 cm., p.-p. kształtu ramki 9-bocznej, dokoła której napis: *Kładka nad przepaścią – Legenda – rysowana 1852 roku – od Cypryana Józefowi Boch. [!] Zaleskiemu w noworocz. upominku.*

Wł.: BJ (Nr. inw. 1319 z zapisu Bohdana Zaleskiego).

269. DUSZE ULATAJĄCE Z MOGIŁ. Na cmentarzu 4 postacie niewieście w długich powłóczystych szatach, z rękoma wyciągniętymi w niebo. Z prawej strony unoszące się w górę dziecko. W głębi widoczna za kamieniem kobieta.

Rys. piór., 25,3x17,7 cm., sygn. dół l.: *C. Camille Norwid inw. dis. 1853.*, na odwrocie pieczętka owalna: *C. E. Doepler*, opis: *Kat. P. V.*

Wł.: MNW (Nr. inw. 75899).

270. NA OCEANIE (I). Pokład okrętu z częścią masztu, żagli i lin. Z prawej strony grupa marynarzy przy pracy. Z lewej postać samotna przy burcie.

Rys. piór. kolorowany akw., 14,7 x 9 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 1853 na oceanie*.

271. NA OCEANIE (II). Koniec pokładu okrętowego z częścią żagla i linami. Na pierwszym planie siedzą dwie postacie jedna na wprost, brodata z fajką w ustach, druga odwrócona plecami. W tle widać morze i na nim mewy.

Rys. piór., kolorowany akw., 15,3 x 9,3 cm., nalepiony na większą ćwiartkę papieru, sygn. dół l. nad burtą pokładu: *C. Norwid 1854 na oceanie matym*, repr.: PZ t. E s. 32–33, Bibl.: PZ t. E s. 319.

272. OKRĘT MARGUERITE NA OCEANIE, wewnątrz pod pokładem okrętu. W środku na tle szerokich drzwi maszynieria i schody do góry, przy których widoczne dwie szkicowo zaznaczone postacie. Na pierwszym planie z prawej strony siedzi matka z dzieckiem przy piersi, za nią zarysy leżących. Z lewej strony przy ścianie szkic postaci stojącej.

Rys. piór. i pędz. tusz., kolorowany akw., 9x15,1 cm., sygn. dół l.: *C. Norwid w 1853 na oceanie*, napis wzdłuż prawej krawędzi z dołu do góry: *Na oceanie okręt Margueritta*. repr.: PZ t. F. s. 384 – 385.

273. GENERALÓWA DZIEKOŃSKA. Tęga kobieta w czerwonej sukni siedzi w fotelu zwrócona profilem w lewo. Za fotelem widoczna wysoka stojąca lampa naftowa.

Rys. piór. kolorowany akw., 9 x 6 cm., na s. 47 KP, sygn. dół l.: *rysował Cypr. Norwid 1853 (?)*, napis wzdłuż prawej krawędzi z dołu do góry: *Generalowa Dziekońska*.

274. **POMPEI.** Oparty o szczytek kolumny stoi zwrócony profilem w lewo starzec w długich powłóczystych szatach. Z lewej strony przewrócona urna i rozsypane kości. W tle zaznaczone ruiny miasta i łańcuch wzgórz. W dole na szczytku muru napis: *Pompei.*

Rys. piór., 19,2x25,3 cm., sygn. dół pr. koło kolan postaci: *Norwid. 1855.*, napis na szczytku muru dół l.: *Pompei.*

Wł.: MNK (Nr. inw. 10786, z daru T. Michałowskiego).

275. **GŁOWA STARCA** o pokrytej zarostem twarzy, zwrócona profilem w lewo.

Rys. piór., tusz., 14,8x11,6 cm., p.-p., sygn. dół l.: *C. Norwid 1855.*, repr.: Katalog zbiorów Edwarda Reichera 1918, mylnie jako: 'Portret własny.

Wł. Bibl. Uniw. Warsz.

276. **POKUTNICA — MARIA MAGDALENA.** Młoda kobieta obnażona do pasa z rozpuszczonymi długimi włosami i z aureolą dookoła głowy, klęczy zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Ręce złożyła jak do modlitwy, głowę zwraca ku krzyżowi, którego część widoczna z lewej strony rysunku. W tle ściana skalna.

Rys. piór., kolorowany akw., 14,7 x 9,4 cm., naklejony na większy żółt. kartonik, sygn. gór. pr.: *rysował C. Norwid 1857.*, oznacz. na p.-p.: *studium 1857 r.* Opis: Kat. P V.

Wł.: MNW (Nr. inw. 4752. ze zb. L. Meyeta).

277. **PRYZSTRAJANIE MŁODEJ DZIEWCZYNY.** Cztery półpostacie kobiece. Na pierwszym planie dziewczyna zwrócona profilem w lewo, za nią czesząca ją starsza kobieta.

Rys. piór., 15,3x21,7 cm., sygn. dół: *C. Norwid 1858*, umieszczony na s. 99 Albumu o ciemno zielonej oprawie z dedykacją na s. 1: *29 września 1855 Korostenów Karol Olizar Mini prosząc ażeby ryso-*

wał. Album ten zawiera 119 s, o wym. 16 x 22 cm. i cztery zarysowane kartki luźno włożone, pochodzi zapewne od Michaliny z Dziekońskich Zaleskiej.

278. NIKODEM BIERNACKI. Postać męska siedząca, ze skrzypcami i smyczkiem w rękach, zwrócona 3/4 w lewo, widoczna po pas.

Rys. piór., owal 12x10,3 cm., sygn. dół pr. z dołu ku górze: *C. Norwid 1859.*, opis: Kat. P. V. repr.: PCN Tabl. 4.

Wł.: MNW (Nr. inw. 4753, ze zb. L. Meyeta).

279. ODPOCZYNEK. Wieśniak w kapocie do kolan, dużej czapie, z fajką w ustach stoi na wprost oparty prawym ramieniem o grzbiet konia. Koń zwrócony w lewo wypełnia prawie całe tło rysunku. Pod głową konia siedzi chłopak, w głębi widać leżącego psa, chatę i zarośla.

Rys. oł., 14,4 x 17,2 cm., p. — p. sygn. dół pr. tusz.: *C. N.*, oznacz. atr. p.—p.: *Cyprian Norwid* [ok. 1850], opis: Kat. P. VII.

Wł.: MNK (Nr. inw. 137413, z daru M. Bersona).

280. WIEŚNIAK Z BATEM W RĘKU. W sukmanie do kolan i kapeluszu z rondem, do którego przypięty jest kwiat, stoi na szeroko rozstawionych nogach zwrócony wprost. W prawej ręce trzyma bat, którego koniec leży na ziemi. W tle widać chatę wiejską i zarośla.

Rys. piór., 20,6x13,5 cm., niesygn., [ok. 1850].

Wł.: BJ (Nr. inw. 1307, z zapisu Bohdana Zaleskiego).

281. MÓJ GIOVANNI W RZYMIE. Głowa męska zwrócona profilem w lewo. Tło zielonawe, ubranie granatowe, na twarzy wypieki. Jest to portrecik służącego Włocha.

Akw. tekt., 5,2 x 5,1 cm., na s. KP., sygn. gór. czarnym atr.: *C. N.* napis u góry: *mój Giovanni w Rzymie.* [ok. 1850], repr.: PZ t. A I s. 112–113, Świat Warsz. 1912 (17), Bibl.: PZ t. A II s. 1079.

282. MICHAŁ SOBIESKI. (?) Popiersie starszego mężczyzny zwróconego profilem w lewo. Mundur wyższego urzędnika Królestwa Kongresowego, na piersi dwa krzyże. Jest to prawdopodobnie stryjeczny dziad artysty Michał Sobieski – radca heroldii Królestwa Polskiego.

Rys. piór. kolorowany akw., 6x4,9 cm., niesygn., u dołu rys. napis: *w ubiorze w którym polecił aby pogrzebiono go*, [ok. 1850] na s. 40 KP repr.: PZ diss.

283. GŁOWA ZYGMUNTA KRASIŃSKIEGO zwrócona profilem w lewo.

Rys. piór. kolorowany akw., 11,5 x 8,4 cm., niesygn., napis gór. pr. częściowo obcięty: *7... rysowa... Tene... jest... Pol...*, [ok. 1850] repr.: Chimera VIII 1904 r. s. 209., Pini s. 96.

284. LEON ŁUBIEŃSKI. Postać męska do pasa siedzi zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Włosy rozwichrzzone, długie bokobrody, przy szyi kołnierz otwarty odkładany i wiązany krawat.

Rys. piór. kolorowany akw., 8,2 x 7,7 cm., sygn. śr. pr.: *rysowałem C. Norwid 1873*, [czy 1853?] napis gór. pr.: *Leon Pomian Łubieński*, repr.: PZ. t. F 208–209.

285. ALEGORIA MIASTA. Popiersie kobiety zwróconej wprost. Włosy jej opadają na ramiona, na głowie ma koronę z napisem: *Miasto*. Korona imituje mur obronny, z którego na obie strony zwisają kłosa.

Rys. piór., 15,4 x 10,3 cm., sygn. dół śr.: *rysował C. Norwid 1861* repr.: Maski, 1919 (30), kartka tytułowa, opis: Kat. P. VII.

Wł.: MNK (Nr. inw. 137414, z daru hr. A. Męcińskiej z Dukli).

286. PŁOCHOŚĆ. Dwie postacie kobiece w długich sukniach i powiewnych szalach zwrócone ku środkowi obrazu oglądają z zachwytem fruującego motyla.

Rys. piór., 21,1 x 27,7 cm., sygn. dół śr. między postaciami kobiet:
C. Norwid 1862.

Wł.: MNK (Nr. inw. 12281, z daru dr J. Kieszkowskiego).

287. BACCHUS zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo, głowę odwraca do widza. We włosach i dookoła bioder owinięta gałązka winorośli. W prawej ręce trzyma kielich, w lewej na taśmie okrągłe blachy.

Rys. piór., kolorowany akw., na grubym pap., 31,2x 15,6 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 1866 (?)*.

288. PORTRECIK STARCA. Postać do pasa nawprost w różowym płaszczu z fioletowym krzyżem na lewym ramieniu, głowa lekko pochylona w prawo, włosy i broda rude.

Rys. piór., kolorowany akw. i sangw., 10,3x 8,2 cm., sygn. gór. pr. z dołu do góry: *Cyprjan Norwid 1862 r.*

289. SMUTEK. Starszy mężczyzna z bródką siedzi w fotelu zwrócony profilem w prawo. Prawą ręką podpira głowę, a jednocześnie zasłania nią sobie prawie całą twarz. W tle widać 3 krzyże na wzgórku.

Rys. piór. i pędz. tonowany, akw., 9,5 x 7,3 cm., sygn. dół l. z góry nadół: *C. Norwid 1863.*, repr.: *Chimera 1904 r. T. VIII s. 284.*

290. KOMPOZYCJA NA TEMAT ŚMIERCI. Wnętrze pokoju, stół, na nim papiery i kandelabr z dwiema palącymi się świecami, na ścianie zegar rokokowy wskazujący dwunastą. Z prawej strony stołu postać kobieca stoi na wprost, wygięta esowato. Prawą ręką trzyma brzeg książki leżącej na stole, lewą podpira głowę. W głębi w arkadzie wyłaniają się w kierunku kobiety zarysy postaci i szeroko rozwiana płachta w kształcie skrzydeł.

Rys. piór. i pędz. tusz., tonowany akw. i gwasz., na pap., sklejonym z dwóch kawałków i naklejonym na większą białą kartę. Wym. rys.: 16,4x16,9 cm., sygn. dół 1. dwukrotnie oł. i atr., wzdłuż dolnej krawędzi i po przekątnej: *C. Norwid 1866.*

291. SCENA ALEGORYCZNA Z WIĘNCEM LAUROWYM. Z prawej strony mężczyzna, $\frac{3}{4}$ w lewo zwrócony, podnosi w obu dłoniach wieniec laurowy, za nim widoczny profil mężczyzny zadumanego i stół z rozsypanymi monetami, wyżej zawieszony szereg wieńców. Z lewej na pierwszym planie wysuwający się naprzód otyły mężczyzna sięgający do sakiewki. Ujmuje go pod ramię kobieta, przed nim dziecko, opodal dwie postacie w wieńcach z róż, w głębi sylwety (typ mężczyzny zadumanego por. rys. Nr 463).

Rys. piór. i pędz. tusz., tonowany akw., 16,1 x 21,5 cm., sygn.: dół pr.: *C. Norwid 1869.*

292. DWIE KOBIETY Z DZIECKIEM. Na przekątnej płaszczyzny obrazu postać pólśdząca młodej matki z dzieckiem śpiącym w oparciu o prawe podniesione jej kolano. Matka przykłada lewą rękę do serca, równocześnie schylając w tę stronę głowę w ruchu omdlenia lub snu, prawą ręką dotyka czepka na głowie niemowlęcia. Z głębi wyłania się nadbiegająca młoda dziewczyna z wyrazem przerażenia w oczach.

Rys. piór. tusz. i kredką, tonowany akw., 14,2x13,6 cm., sygn. dół pr. na sukni matki: *Norwid 187... z natury Cremona* [?], gór. 1. z góry na dół: *C. Norwid 1867* [?], repr.: PCN Tabl. 12.

293. CHŁOPIEC Z DREWNIANYM KONIEM śpi na kanapie zwrócony wprost z szabelką w ręku. Koń stoi obok. Obrazie obrazu tworzą fałdy kotary. Nad kanapą okno z widokiem na zielone krzewy.

Akw., 25,2x17,1 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 186...* [?], na odwrocie napis oł.: *rys. Cypryan Norwid, Chłopiec z drewnianym koniem (Marzenie)*, repr.: Chimera 1904 VIII s. 209, opis.: Kat. P. V.

Wł.: Edwarda Kokoszki w Warszawie, poprzednio w zbiorach Raperswilskich (1902), potem Edwarda Koneckiego.

294. ZADUMA. Na jednej kartce szarego papieru naklejone dwa rysunki. Wyżej głowa męska pochylona ku przodowi i oparta na prawej ręce. Dolna część twarzy zgubiona w poziomych kreskach.

Niżej głowa męska zwrócona profilem w prawo z długimi włosami opadającymi na skronie oraz obfitym zarostem. Policzki i tył głowy zakreskowane ukośnie.

Oba. rys. wyk. najpierw oł., a po wierzchu piór. tusz., na białym pap., [ok. 1860] 1) ścięty u góry stożkowato 5,7 x 4,2 cm., sygn. dół pr.: *C. N.* repr.: *P. Z. t. A II s. 672 – 673*, opis tamże s. 1094 – 1095 2) lewy bok ścięty stożkowato 3,8x3,1 cm., sygn. dół 1.: *C. N.*

295. MARIA TREMBICKA. Półpostać kobiety siedzącej, zwróconej profilem w lewo z ręką prawą spoczywającą na kolanach. Z za pleców jej wychyla się pysk konia, w tle krajobraz wiejski.

Akw., naklejona na kartkę szarego pap., rogi zaokrąglone, 9,2x5,9 cm., sygn. śr. 1.: *Norwid 18...*, u dołu pieczętka ośmiokątna: *C N 1870*.

Wł.: BJ (Nr. inw. 2056).

296. AUTOR. Czterech mężczyzn zaszkiowanych po pas. Po środku mężczyzna z zarostem, ustawiony na wprost, usta ma rozchylone, a oczy wpatrzone w dal jakby w zasluchaniu się. Na prawo zwrócony jest doń profilem o wyrazistych rysach drugi mężczyzna, który zdaje się coś czytać z kartki przed sobą trzymanej. Na lewej jego ręce powyżej łokcia napis: *AUTOR*. Dwaj pozostali o skupionych wyrazach twarzy opierają się o środkowego,

stojąc nieco poza nim i tworząc z nim zwartą grupę w przeciwstawieniu do odosobnionego autora, którego głowa rysuje się na tle grzbietów grubych, stojących ksiąg. Po lewej stronie profil głowy piątego mężczyzny zwróconego w prawo i bardziej oddalonego.

Rys. piór. i pędz., 13,5 x 19,2 cm., cztery rogi kartki ścięte, sygn. dół 1.: *C. Norwid 1870.*

297. **CHRYSTUS WŚRÓD DZIECI** zwrócony profilem w prawo i jedna z matek z dzieckiem na ręku tworzą grupę centralną, Za Chrystusem na planie dalszym trzy kobiety. Pierwszy plan zamykają postacie kobiet z dziećmi siedzące i klęczące na ziemi, zwrócone ku Chrystusowi.

Rys. piór., pędz. i kred. litogr., 33,3x21,8 cm.; sygn. dół pr.: *C. Norwid 1873.*, repr.: PZ t. F s. 224—225, pochodzi od Michaliny z Dziekońskich Zaleskiej.

298. **MŁODA MATKA Z DZIECKIEM NA RĘKU** stoi zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo i spogląda poprzez jego ramię.

Rys. pędz. tusz. z fioletowym zatonowaniem, 11,7 x 6,6 cm., sygn. dół pr. od dołu ku górze czarnym atr.: *C. Norwid 1873*, podobnie czarnym atr. wzmocnione niektóre kreski rysunku, pochodzi od Michaliny z Dziekońskich Zaleskiej, rep.: PZ t. C s. 304—305, Bibl: tamże s. 463.

299. **POLITYKOMANIA EMIGRACYJNA.** Postać męska en face w rozpiętym tużurku z kieszeniami wypchanymi papierami ma na szyi zawieszony okulary, na głowie kapelusz, a w ustach fajeczkę. Ręce w kieszeniach, lewa noga wysunięta naprzód, głowa zwrócona w prawo. Jest to portret pułk. Romana Czarnomskiego, adjutanta ks. Konstantego, potem członka Komuny i komendanta *École Militaire*, którą obronił od spalania przez komunardów,

za co później otrzymał odznakę legii honorowej (wiad. w notat. Z. Przesmyckiego).

Rys. oł., 22,4x30,3 cm., niesygn.

Uwaga: Rysunki o Nr Nr 299–330 należą do zespołu karykatur i innych prac wykonanych ołówkiem lub piórkiem, jednolitego co do czasu powstania [1873] i w większości co do formatu i rodzaju użytego papieru. Tytuły rysunków podane są według spisu Z. Przesmyckiego, w poszczególnych wypadkach zmiany zaznaczone.

300. Z BALU biegnie krokiem tanecznym mężczyzna w fraku z cylindrem pod pachą i monoklem w oku. Prawą nogę odrzuca daleko w bok, głowę zwraca w lewo.

Rys. oł., 22,5x30,3 cm. niesygn.,

301. WICUŚ KUCHCIK (wspomnienie z Poznańskiego). Postać męska w fartuchu zwrócona profilem w lewo. Rysunek karykaturalny.

Rys. oł.; 22,4 x 30,7 cm., sygn. dół 1.: *Wicusz Kuchcik*, gór. 1. rys węża owiniętego dookoła kija.

302. NA WIECZORKU EMIGRACYJNYM czterej mężczyźni we frakach z orderami. Dwaj z nich stoją nieco w głębi, zwrócenie do siebie plecami, pozostali dwaj – po brzegach bardziej na pierwszym planie. Wzajemnymi ku sobie zwrotami wszyscy łączą się w jedną grupę o charakterystycznych pozach i gestykulacji uwydatniającej przesadną elegancję, jakoweś nieporozumienie, perswazję i zdziwienie.

Rys. oł., 22,4x30,3 cm., niesygn., repr.: PCN Tabl. 10.

303. SPRZECZKA czterech mężczyzn: dwaj z lewej silnie ku sobie nachyleni, środkowy stojąc na szeroko rozstawionych nogach z rękoma w kieszeniach, z głową przechyloną, przygląda im się ironicznie. Czwarty stoi

zasepiony, zwrócony wprost, z rękoma wspartymi o brzuch, z odgarniętymi w tył połami płaszcza i czapce zsuniętej na czoło.

Rys. oł., 22,4 x 30,3 cm., niesygn.

304. OŚWIADCZYNY. Z lewej strony młoda niewiasta, zwrócona profilem w prawo, przed nią czterech mężczyzn w rzędzie jeden za drugim. Pierwszy z nich składa głęboki ukłon, następni stoją. Na twarzach ich odbijają się różne uczucia.

Rys. oł., 22,4x30,3 cm., sygn. dół l.: C. N. 1873.

305. ZEBRANIE EMIGRACYJNE. Przy stole na podium pod mapą Europy siedzi trzech mężczyzn. Po środku przewodniczący lub mówca w żywej gestykulacji, oburącz opierając się o stół, zwraca się ku protokółującemu na skraju stołu po prawej stronie sekretarzowi. Po lewej obok przemawiającego mężczyzna z napoleońską bródką, w czamarze patrzy w prawo (według Z. Przesmyckiego ma to być pułk. Jędrzejewicz siostrzeniec Chopina). U dołu widoczne plecy i głowy uczestników zebrania, panów i pań do siebie się zwracających, kłócących i szepczących na ucho.

Rys. oł., 22,4 x 30,3 cm., niesygn., repr.: Chimera 1904 r. VII s. 421
Biesiada literacka 1908 I s. 468.

306. RÓŻNE MODY I NIEWYGODY. Na pierwszym planie z lewej strony postać kobieca obrócona plecami, w sukni z tiurniurą, w kapeluszu i z parasolką w rękę. W głębi — para pani w krynolinie, nad nią pochyla się mężczyzna w ukłonie.

Rys. oł., 22,4x30,3 cm., niesygn.

307. RÓŻNE MODY I NIEWYGODY. Z lewej strony na pierwszym planie dwie postacie kobiece, jedna w szerokiej krynolinie z wachlarzem w ręku, druga w wąskiej sukni. W głębi mężczyzna z monoklem wychyla się z poza krynoliny próbując ją obejść.

Rys. oł., 22,4x30,3 cm., niesygn.

308. NA WYJŚCIU Z ODWIEDZINAMI starsza kobieta, krygując się, wiąże szarfę przy sukni młodej sztywno z rezygnacją stojącej panienki. Na tejże karcie, narysowany kredką w przeciwnym kierunku — Kot (zatytułowany u Z. Przesmyckiego: *Kot, zgaszona zapalka od papierosa*).

Rys. oł., 30,3x22,4 cm., niesygn.

309. SĄSIEDZI W ZAKŁADZIE Ś-go KAZIMIERZA W PARYŻU. Dwóch rozmawiających ze sobą mężczyzn. Z lewej strony mężczyzna, odwrócony plecami, w nocnych pantoflach i szlafmocy, trzyma w prawej ręce kubek. Przed nim stoi żywo gestykulując, mężczyzna z rozwihrzoną czupryną, oparty na szeroko rozstawionych nogach. Jest to St. Czyżkowski emigrant z 1863 r. (notatka u Z. Przesmyckiego).

Rys. oł., 31x20,9 cm., niesygn., repr.: Chimera 1904 t. VIII s. Biesiada literacka 1908 I s. 467.

310. ZIMĄ. Niska chata ośnieżona, drzwi otwarte, a w nich widać postać wychodzącą.

Rys. oł., 31,7x20,8 cm., niesygn.

311. SZLACHCIC I JEGO ARENDARZ. Mężczyzna korpulentny w szlafroku i szlafmocy, z fajką w prawej ręce kroczy z dumnie podniesioną głową z prawej strony

ku lewej, wypuszczając z ust smugę dymu. Przed nim z lewej strony oberwany, z potarganymi włosami i rozwichrzoną brodą stary żyd gnie się w nieśmiałym ukłonie, unosząc do czoła lewą rękę, a w prawej trzymając kapelusz z dużym rondem.

Rys. oł., 30,3 x 22,4 cm. sygn., dół śr. między obu postaciami: *C. N.*

312. SZLACHCIC Z KSIĄŻKĄ DO OGRODU idzie zwrócony profilem w lewo, w szlafroku i szlafmycy z długą fajką w prawej ręce, a książką w lewej. W głębi z prawej strony szkic podobnej postaci odwróconej plecami.

Rys. oł., 20,9x15,8 cm., niesygn.

313. NASTĘPSTWA TEGO WSZYSTKIEGO. Mężczyzna w szlafroku leży wyciągnięty na ziemi i odwrócony plecami. Koło niego fajka i otwarta książka.

Rys. oł., 20,8x31,6 cm., niesygn.

314. KŁÓTNIA. W środku karty dwie postacie kobiece w gwałtownym ruchu, obie zwrócone profilem i przejęte ku sobie.

Rys. oł., 22,4x30,3 cm., sygn. dół śr.: *C. N.*

315. U ŹRÓDŁA. Z lewej strony fragment muru ozdobnego, na którym, widoczna z profilu, rzeźbiona głowa zwierzęca. Wytryska z niej źródło, do którego czołga się kobieta, podstawiając dzban pod strumień wody.

Rys. oł., 22,4x30,2 cm., niesygn.

316. KONCERT. Przed zapełnioną z prawej strony rysunku widownią, unosi się powiewna postać niewieścia.

Rys. oł., 30,3x22,4 cm., niesygn. napis dół śr.: *Koncert.*

317. MUZA XIX WIEKU. Tęga postać kobieca o grubych rysach twarzy z harfą w rękach stoi po prawej stronie

spoglądając z góry na cisnący się do niej w unizonych ukłonach tłum mężczyzn, wypełniający całą lewą połowę rysunku. Mężczyźni ci trzymają w rękach pióra i kartki papieru.

Rys. oł., 22,4x30,3 cm., sygn. dół pr.: C. N., napis śr. pr.: *Muza XIX*.

318. POKUSA. Wiotka postać kobieca z lilją w prawym ręku, z rozwianym włosom, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo, głowę odchyła wstecz, a lewą ręką wskazuje na szatana, który siedzi wpatrując się w nią i przeżąc pazury. Nogi postaci ledwie zaznaczone, jakby się rozplýwały. W tle morze zaznaczone poziomymi kreskami.

Rys. oł., 30,2x22,3 cm., sygn. dół śr.: C. Norwid.

319. GŁOWA STARCA — domniemany autoportret artysty, względnie fantazja na temat autoportretu. Głowa o twarzy z zarostem, zwróconā profilem w lewo i nieco pochylona.

Rys. oł., 22,4x31,7 cm., sygn. dół l.: C. N.: w spisie Z. Przesmyckiego zatytułowany — *Głowa biblijna*.

320. GŁOWA SYMBOLICZNA. Popiersie starszego mężczyzny zwrócone profilem w lewo. Na głowie rodzaj zarzutki. Na wysokości twarzy trzyma prawā rękę z rozstawionymi szeroko bardzo cienkimi palcami.

Rys. oł., 20,8x31,7 cm., sygn. dół śr.: C. N.

321. SZTUKA I ŁYK. Dwie postacie zwrócone do siebie, kobieca profilem w prawo z rękoma podniesionymi na wysokość twarzy i rozstawionymi palcami, oraz otyły mężczyzna w kapeluszu, odwrócony plecami i wspierający się prawā ręką na zaszkicowanej lasce, a równocześnie podnoszący nieco głowę ku gestykulującej kobiecie.

Rys. piór., 26x21 cm., niesygn.

322. JAK = TO?! Dwaj mężczyźni, z których jeden z lewej strony, o typie murzyńskim, bojaźliwie skurczony i jakby nie całkiem odziany, kierując się w lewo, zwraca nagłym ruchem pełną zdziwienia twarz w prawo ku nacierającemu nań gwałtownie tęgiemu mężczyźnie o rysach szlagona. Pochylony ku przodowi z rękoma opartymi o biodra stoi on na szeroko rozstawionych nogach z miną gniewną. Napis po nad nim „*Jak = to ?!*” jest tytułem i charakterystyką tej sceny.

Rys. piór., 26x24 cm., sygn. dół 1.: C. N., napis gór pr.: *Jak - to?!*

323. ZAJŚCIE DOMOWE. Trzy postacie, z lewej strony mężczyzna, zwrócony profilem w prawo, stoi w fartuchu z założonymi w tył rękoma, Na głowie szlafmyca, w ustach krótka fajeczka. Przed nim mężczyzna i kobieta z rozpuszczonymi włosami zwrócenii profilem w prawo, gwałtownie gestykułujący.

Rys. piór., 22,4x30,3 cm., sygn. dół 1.: C. N.

324. GŁOWA KOBIECA W PROFILU zwrócona w lewo, włosy rozpuszczone, ozdobione wplecionym w nie wieńcem róż, dookoła zaszkiecowane zarisy welonu.

Rys. piór., 20,8x31,7cm., niesygn., w spisie Z. Przesmyckiego zatytułowany — *Głowa*, repr.: zaproszenie na wystawę, dla uczczenia 125 rocznicy urodzin Cypriana Norwida Muzeum Narodowe Warszawa 1946.

325. WRÓŻBITA. Głowa wraz z częścią postaci staroego mężczyzny, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Zdaje się on coś wyliczać na rozstawionych palcach prawej ręki.

Rys. piór., 20,8x1,7 cm., sygn. dół pr.: C. N., dół 1. w rogu karty niewyraźny rys. jakby jakiegoś planu; w spisie Z. Przesmyckiego rys. ten oznaczy „?”

326. JARZĘBINA. Główka młodej kobiety opartej o pień drzewa, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo.

Rys. piór., 26 x 21 cm., niesygn.

327. ANIOŁ STRÓŻ. Młoda kobieta, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, biegnie z tłomokiem na plecach obejmując ramionami dwoje dzieci. Za nimi całe tło karty wypełniają zarysy znacznie większej postaci anioła, skrzydłem chroniącego uciekających.

Rys. piór., 30,3x21,9 cm., sygn. dół l.: C. N. 1873; w spisie Z. Przesmyckiego zatytułowany – *Matha*; repr.: PCN. Tabl. 9.

328. PROFIL STARCA zwrócony w lewo.

Rys. piór., 20,9x31,7 cm., sygn. dół śr.: C. N.; w spisie Z. Przesmyckiego zatytułowany – *Typ*.

329. BALLADA. Wizja przelatującej wśród gałęzi drzew, z prawej strony w lewą, postaci niewieściej na koniu. Kształty konia i niewiasty zlewają się ze splątanymi konarami. Powłóczysta szata płynie smugą za nimi. Z lewej strony u góry kilka nietoperzy, u dołu rys. krzyżyk cementarny.

Rys. piór. tusz., 20,8x31,6 cm., sygn. dół śr.: *Norwid*.

330. IDYLIA. – Z KSIĄŻKĄ SPAĆ DO OGRODU. Jakby dwa osobne rysunki. Z lewej strony mężczyzna w cylindrze goni z bukietem w ręku, ulatującą zjawę niewiasty w ślubnej sukni. Z prawej starszy otyły mężczyzna w długim szlafroku, z fajką na długim cybuchu w ustach, stoi zwrócony profilem w lewo. W prawej ręce trzyma na wysokości oczu książkę.

Rys. piór., 20,8x31,6 cm., sygn. dół pr.: C. N., napis śr. pr.: *Z książką spać do ogrodu*.

331. STARZEC Z DZIECKIEM NA RĘKU idzie zwrócony wprost. Głowę pochylił nieco w lewo i wdół ku dziecku. W tle zaznaczona tarcza księżyca.

Rys. piór., 17,1x9,5 cm., niesygn.

Wł.: MNK (Nr. inw. 10368, z daru T. Michałowskiego).

332. CHRYSZTUS WŚRÓD FARYZEUSZÓW. Szereg postaci męskich w długich szatach. W środku przewyższający ich głową Chrystus, stojący na wprost, głowę odwraca profilem w lewo do grupy trzech mężczyzn występujących natarczywie z jakimiś pytaniami. Trzej mężczyźni z prawej strony odwracają się zgorzeleni, czy też zakłopotani. W głębi, w prawo od Chrystusa, postać męska wpatrzona z uwielbieniem w Mistrza.

Rys. ol. tonowany akw., 17x24,4 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid*.

333. WSKRZESZENIE ŁAZARZA. Z lewej strony na tle grupy trzech mężczyzn postać Chrystusa. Wszyscy zwrócenii w prawo, patrzą na wychodzącego z pod odwalonej płyty grobowej nagiego mężczyznę.

Rys. ol. i kred. litogr. tonowany akw., 24,4x34,1 cm., sygn. gór. pr.: *C. Norwid 1876 (?)*.

Tabl. 8.

334. ŁÓDŹ CHRYSZTUSOWA NA WZBURZONYM MORZU. Pięć postaci męskich, siedzi w łodzi miotanej przez fale. Z lewej strony jakby poza łodzią postać Chrystusa w aureoli dookoła głowy z ręką wzniesioną do góry.

Rys. piór., 24,5x31,8 cm., sygn. dół pr.: *CN 1876*.

335. ŚMIERĆ STARZEC I DZIECI zgromadzeni przy stole. Śmierć z klepsydrą we wzniesionej ręce, spowita w rozwiewające się płachty, nachyla się z lewej strony do

starca odwracającego się ku niej, a siedzącego w fotelu przy stole, z książką na kolanach. Z prawej strony dwoje dzieci obserwuje rozgrywającą się scenę, młodsze z nich wspina się z krzesła na stół. Jest to wariant rysunku o tym samym tytule, wklejonego do albumu T. Jełowickiego na s. 8 (patrz Nr. 410).

Rys. piór., 16,1x15,5 cm., sygn. dół: 1877 (?)

336. **KOBIETA CHANANEJSKA**. Na pierwszym planie z lewej strony Chrystus, zwrócony profilem w prawo, stoi ze wzniesioną do góry prawą ręką. Za nim półkryciem pięć postaci męskich (apostołów) w dwóch grupach: za Chrystusem trzy postacie, przed Nim dwie. Przed tą grupą w środku rysunku klęczy kobieta o błagalnie powyginanych rękach w wichurze rozwiewających się szat. Ostatni z prawej strony chłopiec z psem oparty o kolumnę stoi zwrócony wprost. W tle z prawej strony architektura z postaciami ludzi i psów, z lewej miasto na szczycie góry.

Akw. w tonach szarych, 25x33 cm., p.-p., sygn. dół pr.: *C. Norwid*. wyst.: Zachęta 1879.

Wł.: Zachęta (Nr. inw. 80, z zapisu F. Gebethnera, dep. w MNW).

337. **SZKIC DO KOMPOZYCJI ALEGORYCZNO – SATYRYCZNEJ Z PEGAZEM**. Dwie postacie woźniców w liberii i cylindrach odwrócone plecami, z głowami zwróconymi w lewo. Między nimi w głębi naga postać męska i koń skrzydlaty. Ostatnia z prawej strony postać niewyraźnie zaznaczona

Rys. oł., 12,6x19,4 cm., lewy górny róg ścięty, niesygn., [ok. 1870].

338. **POSTAĆ MĘSKA** odwrócona plecami idzie wgląb i zdaje się coś nieść przed sobą.

Rys. kred. czarną, tonowany rozcieńczonym tuszem, 12,6 x 6,5 cm., niesygn., [ok. 1870].

339. KUCHARZ w białej czapce i fartuchu stoi zwrócony profilem w lewo.

Rys. oł. i piór tusz., 14,7 x 6,7 cm., sygn. śr. pr.: C. N., [ok. 1870].

340. DZIECKO kilkuletnie idące naprzód, z rączkami wyciągniętymi przed siebie. Główka o kędzierzawych włosach przechylona nieco w bok.

Rys. oł. i czarną kred., 9,3x6,7 cm., niesygn., [ok. 1870], repr.: Chimera VIII 1904 r. s. 256.

341. DZIECKO nagie stoi trzymając palec lewej ręki w ustach, a prawą przytrzymuje za rogi barana i spogląda na wychylającą się z prawej strony postać męską o ostrym profilu.

Rys. piór., 17,4x12,6 cm., cztery rogi ścięte, niesygn. [ok. 1870].

342. SCENA Z FAUSTA. Z lewej strony postać kobieca z dumnie podniesioną głową. Do jej rąk łąszczą się dwa psy, a z prawej podsuwa się grupa kobiet gestykulujących.

Rys. piór., 13,2x11,3 cm., brzęgi nierówno obcięte, niesygn. [ok. 1870], naklejony na dużą kartę papieru podaniowego wraz z jedną reprodukcją i rys. oł. czterech postaci.

343. OBRONA. Na pierwszym planie postać niewieścia otacza prawem ramieniem szukającą u niej schronienia dziewczynkę. Lewą rękę wzrosi do góry broniąc się przed nacierającym na nich z głębi z prawej strony mężczyzną z nożem. Z góry interweniuje nagi aniołek zlatując z mieczem w rękę. W tle zaznaczone drzewo i ściana karety, a obok postać męska

Rys. oł., i pędz. tonowany akw., 30,4x24,4 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid* i znak może data, [1870].

344. **MADONNA.** Postać niewieścia unosi się na tle nieba. U dołu jakby miasto.

Rys. piór. tusz. kolorowany akw., 14x8,8 cm., naklejonny na luźną kartkę gr. pap. na której nieco niżej z l. strony naklejonny rys. p. t.

345. **DZIECI ŻAŁOBNE.** Dwoje małych dzieci i starszy chłopak idą zwrócony w prawo. Twarze ich zbolale. W tle zaznaczone inne postaci.

Rys. piór., 11,3 x 7 cm., przedłużony na kartkę na którą autor go nakleił, sygn. dół pr. z dołu do góry: *C. Norwid 18...* [ok. 1870].

346. **RODZINA.** Za stołem siedzi kobieta, przed nią odwrócona plecami dziewczynka, po lewej mężczyzna czyta gazetę, zwrócony od stołu $\frac{3}{4}$ w lewo z wyciągniętą naprzód prawą nogą. Po prawej stronie nagi chłopiec widoczny z profilu w lewo. Na dalszym planie zaznaczone dwie postaci.

Rys. oł., 18,7x22,6 cm., niesygn. [po 1870].

347. **FANTAZJA ILUSTRACYJNA.** Zwrócony w prawo siedzi na ławce mężczyzna trzymający lewą ręką paczkę. W głębi z prawej strony karetka zaprzężona w jednego konia i woźnica. W tle miasto.

Rys. oł. i kred. litogr., 33x22,5 cm., niesygn., [po 1870].

348. **DWIE KARYKATURY.** Z prawej strony mężczyzna otyły zwrócony profilem w lewo, w tużurku, czapce na głowie i z fajką w ustach, z rękoma założonymi w tył. Z lewej mężczyzna we fraku, prowadzi na wprost krokiem tanecznym kobietę—aniola. Cały rys. przekreślony szeregami kresek ukośnych.

Rys. piór., 24,4x31,9 cm., sygn. dół pr.: *C. N.*, [po 1870].

349. WYBUCH W KOPALNI. Wnętrze kopalni rozświetlone kilku latarniami, w których światło widać dwie postacie męskie pólężące, wygięte ku przodowi. W głębi korytarza majaczy trzecia postać górnika, przybywającego na ratunek.

Akw., 25x19,5 cm., ozn. dół. pr.: C. Norwid.

Wł.: MNW (Nr. inw. 77287, z daru L. Reynala).

Tabl. 12.

Uwaga: Autentyczność autorstwa Norwida budzi zastrzeżenia i podlega dyskusji.

350. PARA. Dwie półpostacie mężczyzny i kobiety, zwrócone do siebie: Mężczyzna po prawej stronie, kobieta po lewej; na głowach duże kapelusze z rondem. W tle zieleni roślin.

Akw., 14x14,3 cm., niesygn.

351. OPOWIADANIE. Na tle czerwonego baldachimu na żółtym fotelu, półpostać młodej kobiety zwróconej wprost, a pochylającej głowę nieco w lewo w stronę podbiegającej dziewczynki.

Akw., 28,9x28 cm., niesygn., [ok. 1870] repr.: PZ diss (reprodukcja wykazuje, iż akwarela w obecnym stanie, jest w stosunku do dawnych wymiarów zmniejszona przez ucięcie partii od prawego brzegu z postacią starca w głębi), opis: Kat. P. V.

Wł.: jak Nr. 293.

352. UPIORY. Wśród zieleni drzew, pośrodku obrazu leży nad wodą postać kobiety zwrócona do widza. Z prawej strony u dołu rycerz na białym koniu, odjeżdża w głąb uwożąc na siodle dziecko.

Akw., 24x31,4 cm., niesygn., na odwrocie napis oł.: *Upiory Mal. C. Norwid.*, opis: Kat. P. V.

Wł.: jak Nr. 293.

Tabl. 11.

353. **DZIEWCZYNA PODAJĄCA BUKIET BABCE.** Stara kobieta w pozycji pół-leżącej, oparta na purpurowej poduszce z głową owiniętą jakby szalem, zwrócona jest $\frac{3}{4}$ w prawo. Z lewej strony podbiega do niej dziewczynka o jasnych rozwianych włosach, w różowej sukience z bukietem żółtych kwiatów w obu rękach. W tle kotary niebieskie i żółte.

Akw., 22 x 30,9 cm., sygn. gór. pr. z dołu do góry: *C. Norwid. f. [po 1870] repr.: PZ t. C s. 272 – 273 p. t. Babka, Bibl: tamże s. 462. Kat. P. V.*

Wł.: jak Nr. 293.

354. **DZWONNICA W CZASIE BURZY.** Na tle niebieskawo-burego nieba stara wykrzywiona dzwonnica, dookoła opłotki i zwałiska.

Akw., 19,5 x 10,8 cm., sygn. dół pr. *C. Norwid 1873.*, na odwrocie napis: *Dzwonnica w czasie burzy, Mal. C. Norwid.*, opis: *Kat. P. V*

Wł.: jak Nr. 293.

355. **BABKA I WNUCZKA PRZY OKNIE.**

Przed otwartym oknem, przez które zagląda kwitnący bez, dziewczynka bawi się z ptakami, które chodzą po stole i oknie (gołębie). W głębi pokoju z lewej strony w fotelu skurczona staruszka. Na stołku przed stołem kot.

Akw., kred., 30,6x23,3 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 1877 (?)*.

356. **FANTAZJA ILUSTRACYJNA (I).** Dwie postacie męskie w fantastycznych strojach wchodzą w nocy do wnętrza zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo. Po prawej stronie mężczyzna z halabardą w ręku, z lewej stary klucznik.

Akw. i kredka litogr., 21,4x16,8 cm., p.-p., sygn. dół pr.: *C. Norwid f.*

Uwaga: Jest to zapewne pierwsza karta cyklu czterech ilustracji Nr Nr 356–359 wątku literackiego, zaopatrzonych u dołu w środku w prawie nieczytelne numery kolejne.

357. FANTAZJA ILUSTRACYJNA (II). Dwie postacie męskie. Jedna z nich siedzi zwrócona w lewo, a głowę odwraca wprost do widza i spogląda na halabardzistę, który stoi za nią zwrócony profilem w prawo i zdaje się z kimś fechtować.

Technika i sygn. jak wyżej.

358. FANTAZJA ILUSTRACYJNA (III). Grube mury jakby lochu, w nich głęboka wnęka, z prawej strony w głębi schody w górę. Wnętrze oświetlone stojącą na ziemi latarnią. Klucznik siedzi zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo, halabardzista zwrócony w prawo zdaje się zamierzać na kogoś.

Technika i sygn. jak wyżej, 22x16,8 cm.

359. FANTAZJA ILUSTRACYJNA (IV). Wnętrze lochu. Półpostać diabła w środku, wychyla się z głębi i piką rozpędza obu, halabarnik ucieka w prawo, klucznik przygięty do ziemi.

Techn. i sygn. jak wyżej, wym. 21,5x17 cm., repr.: PCN. Tabl. 11.

360. DZIEWCZYŃKA Z KWIATAMI idzie z głębi zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Głowę z rozwichrzonymi włosami ma nienaturalnie wykręconą w lewo i do góry, podczas gdy oczy zwrócone wprost na widza. Nogi chorobliwie wykręcone. W obu rękach dźwiga po doniczce z czerwonymi kwiatami. W tle zieleń roślin.

Akw., 15 x 9,5 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 875 (?)*, dół l. i p.-p. pieczętka owalna duża: z *darów pośmiertnych Aloizego Władysława z Damajewic Strzembosza*, opis: Kat. P. V.

Wł.: MNW (Nr. inw. 75607).

361. KOMPOZYCJA NA TEMAT ŚMIERCI. Z lewej strony postać kobieca zwrócona profilem w prawo, pochylona nad ciałem półleżącym. Tło stanowią rozsunięte

kotary zaznaczone czerwoną akwarelą. Pomiędzy nimi widoczna na niebie tarcza księżycy.

Rys. piór. tonowany akw., 18,3 x 14,2 cm., sygn. dół pr.: *Norwid 187.. (?)*.

Wł.: jak Nr. 293.

362. MUZA UKRAIŃSKA. Postać kobieca obnażona po pas, płynie nad stepem z lewej strony ku prawej, dokoła niej trzepocą powiewne szaty. W lewej ręce wzniesionej do góry trzyma lirę. W tle step i przesączające się przez chmury dwa strumienie światła.

Akw. w tonie ciemno - szarym, 14,8x21,9 cm., p.—p., sygn. dół pr.: *C. Norwid 1882*, napis na p.—p.: *Muza ukraińska*.

Wł.: BJ (Nr. inw. 1320, z zapisu Bohdana Zaleskiego).

A L B U M I.

(Formatu 21,6x16,8 cm. zawiera 226 stron, na których artysta nakleił swoje rysunki, akwarele, reprodukcje i fotografie nieraz kolorowane, oraz umieścił swoje notatki, uwagi i glossy. Album obejmuje 54 rysunki i akwarele, 9 fotografii i 44 reprodukcje. Oprawiony jest w czerwony papier wytłaczany z naklejoną na okładce literą N, wyciętą ze złotego papieru. Grzbiet z nieco jaśniejszego płótna angielskiego. Album ten był własnością przyjaciela Norwida marszałka Teodora Jełowickiego i przeszedł na własność Biblioteki Polskiej w Paryżu. Nr 363—385 obejmują rys. i akw. Norwida, naklejone na kartach albumu).

363. MEDALION Z WIZERUNKIEM CHRYSYUSA. Umieszczone jeden nad drugim rysunki obu stron medalionu, wyżej z popiersiem Chrystusa, zwróconym w lewo, niżej z napisem.

Na s. 30 albumu rys. piór., 3,8x3,8 cm.

364. **GŁOWA CHRYSYDUSA** zwrócona profilem w prawo, długie włosy opadają na kark i ramiona.

Na s. 34 albumu rys. oł. i kred. tonowany akw., 21x15,5 cm., sygn. dół śr.: C. Norwid 1865, repr.: Grafika 1933 s. 13.

365. **WIZERUNEK CHRYSYDUSA** (kopia). Głowa zwrócona profilem w lewo, włosy długie w puklach opadają na kark. Postać widoczna w górnej partii, skierowana jest do widza plecami. Tło zielonawe. Poniżej napis sangwiną i piórkiem: *Vera Salvatoris nostri effigies... fratre Christianis captivo*. Jest to swobodna kopia z litografii naklejonej na s. 33 tegoż albumu.

Na s. 35 albumu rys. piór., tusz. i sangw., tło akw., 16,3 x 12,1 cm. sygn. śr. pr.: C. Norwid dis. 1850.

366. **CHRYSYDUS Z KATAKUMB.** Głowa Chrystusa zwrócona profilem w lewo, na tle niebieskim.

Na s. 39 albumu rys. piór. tonowany akw., 11,2 x 8,2 cm., sygn. dół pr.: *Z Catacomb C. Norwid*, naklejony na nieco większą kartkę białego papieru, repr.: PCN. Tabl. 5.

367. **TYTUŁ WINY CHRYSYDUSA.**

Na s. 41 albumu rys. piór., 11,2 x 17,1 cm., nad i pod rys. napis ręką artysty: *Imago, triumphalis tituli... Hebraicos magis.* (C. Norwid 1860).

368. **GŁOWA CHRYSYDUSA W CIERNIOWEJ KORONIE.** lekko pochylona i nieco zwrócona w lewo. Z pod cierni korony spływa krew.

Na s. 51 albumu rys. piór. kolorowany akw., tło złożone, 10,4x6,2 cm., sygn. gór. pr.: C. Norwid 1869, naklejony na kartę białego papieru, na tejże s. albumu poniżej fotografia kolorowana akw. baszty samotnej w kamienistym terenie.

Tabl. 4.

369. **CHRZEŚCIJANKI Z BETLEEM.** Z prawej strony siedzi starsza zwrócona wprost, z lewej odwracając

twarz profilem w lewo stoi młodsza kobieta. Obie w strojach wschodnich.

Na s. 55 albumu rys. piór. tonowany akw., 17,7 x 12,2 cm. sygn. gór. pr. z dołu do góry: *C. Norwid 1863*, dół pr.: *Norwid 1856*, napis dół l. częściowo obcięty: *... mes Chretiennes de Bethleem*, repr.: PCN. Tabl. 7.

370. EMBLEMATY CHRZEŚCIJAŃSKIE. Na jednej karcie zebrane różne emblematy chrześcijaństwa i męczeństwa jak piła, topory, łańcuch, chorągwie, palma, kolumna. U góry szyld z napisem: *Sebastianus Christianus*.

Na s. 79 albumu rys. piór. i pędz. atr., 20,7x7,8 cm., niektóre linie pociągnięte czarnym tuszem, sygn. dół pr.: *Norwid*, na tejże s. albumu rys. symbolicznego krzyża używanego przez pierwszych chrześcijan, oraz dwa napisy.

371. Z KATAKUMB. Trzy postacie niewieście spowite w długie białe szaty i welony kroczą od strony lewej ku prawej.

Na s. 97 albumu rys. piór. kolorowany akw., 14,7 x 11 cm; sygn. dół pr.: *C. Norwid 185... Catacomby*.

372. CHÓRY ANIELSKIE. Dwa szeregi aniołów wychodzą z głębi, kierując się wprost na widza. W szeregu z lewej strony anioły skrzydlate z aureolą dookoła głowy z prawej postaci bez skrzydeł w długich szatach trzymają w rękach gałązki palmowe.

Na s. 111 albumu rys. piór., kolorowany akw., sygn. dół pr. z dołu do góry: *C. Norwid 1855*.

373. LEW, SZARPIĄCY LEŻĄCEGO CZŁOWIEKA, zwrócony w prawo targa zębami za prawe ramię powalonego, oparłszy na nim obie przednie łapy. Jest to rysunek rzeźby kapitelu.

Na s. 138 albumu rys. piór. tusz., 5,2x8,7 cm., dolny prawy róg ścięty, sygn. wzdłuż prawej krawędzi z dołu do góry: *Montpellier 1858. C. Norwid*, naklejony na większy prostokąt papieru. Na tejsze s. albumu poniżej:

374. LEW I CZŁOWIEK. Nad obalonym człowiekiem stoi zwrócony w lewo lew, oparłszy mu łapy na piersiach i szarpiąc zębami za rękę.

Rys. piór. atr. tonowany akw., wskutek zastosowania akw. atrament rozlał się poza kreski, sygn. dół śr.: *C.N.*

375. NERO. Głowa cesarza w wieńcu z róż zwrócona profilem w lewo. Na ramiona zarzucona purpurowa toga. Tło zielonawo-niebieskie.

Na s. 139 albumu rys. oł. i piór. kolorowany akw., 9 x 64 cm., nie sygn., napis oł. dół l.: *Nero*, na tejsze s. poniżej:

376. LEW, SZARPIĄCY POWALONĄ POSTAĆ LUDZKĄ, zwrócony w lewo, położył jej łapy na piersi i ramieniu, a paszczą uchwycił lewe przedramię.

Rys. piór. tusz., 5,2 x 9,1 cm., obcięte oba prawe rogi, sygn. wzdłuż prawej krawędzi z dołu do góry: *W Montpellier 1858 C. Norwid*.

377. PIĘŚCIARZ. Postać męska z obandażowanymi rękoma, idzie naprzód zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Lewą rękę wznosi do góry, prawą z zaciśniętą pięścią wysuwa jakby do ataku.

Na s. 144 albumu rys. piór. tusz., 18,5 x 10,8 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 1868*, obok rys. napisy łacińskie.

378. CIRCENSES. Dwie postacie męskie uzbrojone walczą ze sobą. Z lewej strony naga postać napina nogą łuk, z prawej postać z tarczą, trójzębem, w hełmie na głowie i ze szpadą w rękę gwałtownie wypada naprzód.

Na s. 146 albumu rys. piór. tusz., 9,9 x 13,4 cm., sygn. dół l.: *C.N.*, napis gór. śr.: *Circenses*.

379. **GLADIATOR.** Postać męska w krótkiej spódnicyce stoi zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo z lewą nogą wysuniętą naprzód, w prawej ręce trzyma wysoki trójząb, lewą wzniesioną na coś wskazuje.

Na s. 148 albumu rys. 12 x 9,6 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid*, repr.: Grafika 1933, s. 22.

380. **RZYMIANIN.** Popiersie męskie zwrócone $\frac{3}{4}$ w lewo.

Na s. 149 albumu rys. piór. atr., tonowany sep., 7 x 5 cm., niesygn., na tejże s.:

381. **FRAGMENTY UBRANIA I UZBROJENIA LEGIONISTÓW.** 8 różnych szkiców ubrania, głównie obucia nogi, pozatem pancierz, hełm i znak legionu z literami—SPQR.

Rys. piór., 14 x 9 cm., sygn. gór. 1.: *C. Norwid 1858*.

382. **SZKICE NA TEMATY ANTYCZNE.** 6 drobnych rysunków na jednej karcie, umieszczonych wzdłuż dwóch osi równoległych. Wśród nich rysunek stołu do uczty oraz wołu prowadzonego na ofiarę, i ofiara na stosie.

Na s. 157 albumu rys. piór. 17,9 x 11,2 cm., sygn. śr.: *C. Norwid 1868*.

383. **DWIE POSTACIE ANTYCZNE** w togach, zwrócone wprost do widza.

Na str. 158 albumu rys. oł., tonowany akw. jasno-szarą, 14,5 x 11 cm., sygn. dół śr.: *C. N.*

384. **ZWALISKA RUIN STAROŻYTNYCH**, rzeźbionych kapiteli, a między nimi przebija bujna roślinność.

Na s. 177 albumu rys. piór. kolorowany akw., 13,7 x 12,7 cm., sygn. dół śr. akw.: *Roma C. N.*, oraz tusz.: *Rzym Norwid 185 (?)*

385. MADONNA Z DZIECIĄTKIEM na tronie, w koronie na głowie, z oczyma przymkniętymi, siedzi zwrócona wprost, widoczna w półpostaci.

Na s. 223 albumu rys. piór., 15,5x7,7 cm., sygn. dół pr.: C. Norwid 1859, napis u góry półkołem nad głową Madonny: *Virgini Pariturae Druides*.

ALBUM II.

Formatu 25 x 19,3 cm. zawiera 180 stron, na których artysta umieścił swoje rysunki i akwarele oraz wpisał notatki i nakleił różne obce reprodukcje, fotografie i wycinki z pism. Album zawiera 85 rysunków i akwarel, oraz 63 reprodukcje i fotografie.

Oprawa albumu z czerwonego wytłaczanego papieru z naklejoną pośrodku literą N wyciętą ze złotego papieru, grzbiet z nieco jaśniejszego płótna angielskiego.

Ten album-notatnik wraz z resztą spuścizny ponorwidowskiej zachowany u Józefostwa Dybowskich w Paryżu, zdeponowany u Miriama przez Wacława Gasztowta, znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie.

NrNr. 386—407 obejmują rysunki Norwida różnego formatu, naklejone na karty albumu.

386. ORFEUSZ z lirą w ręce zwrócony w lewo. Jest to fragment płaskorzeźby, przedstawiającej Orfeusza, Eurydykę i Hermesa na progu Hadesu.

Na s. 9 albumu rys. piór. i sep., 15,4 x 9,2 cm. sygn. dół l.: z *Herculanum* C. Norwid, napis gór. pr. odwrócony: *Orfeus*.

387. ŻOŁNIERZE WALCZĄCY. Czterech żołnierzy z tarczami i krótkimi mieczami w rękach, w hełmach z pióropuszcami na głowach. Dwaj z nich nacierają zwró-

zeni od środka rysunku profilem w lewo, trzeci w głębi odwrócony plecami, czwarty stoi na wprost i osłania się tarczą.

Na s. 17 albumu rys. piór. tusz., 15,6 x 21,4 cm., sygn. dół śr.: *Norwid 187. (?)*

388. **WOJOWNICY.** Dwie postacie męskie antyczne w płaszczach, wsparte na dzidach i zwrócone profilem jeden w prawo, drugi w lewo. Cztery inne postacie w różnych pozach lekko naszkicowane.

Na s. 25 albumu rys. piór. atr. i sep., 22,5 x 14,3 cm., sygn. śr.: *C. N.*

389. **Z HERCULANUM.** Akt młodzieńca odwróconego plecami. Głowa zwrócona profilem w prawo.

Na s. 47 albumu rys. piór. i akw. w owalu, 20,6 x 9,1 cm., sygn. śr. pr.: *C. Norwid 1863*, wpoprzek napisu: *z Herculan... grecki ry... (fresco...*

390. **POSAĞ ANTYCZNY.** Postać kobieca siedzi zwrócona wprost i lekko przegięta w prawo. Na ramiona i nogi zarzuconą ma suknię. Prawą rękę wyciąga przed siebie, lewą oparła o ławę. W głębi z prawej strony lekko zaznaczona sylweta stojącej kobiety w antycznych szatach. Po użyciu sepia atr. w rys. porozlewał się.

Na s. 49 albumu rys. piór. atr. i sep., 13,4 x 11,4 cm., sygn. dół pr.: *Norwid*, na teście s. reprodukcji stopy w sandale i rys.:

391. **GŁOWA** o regularnych rysach twarzy, zwrócona profilem w prawo.

Rys. piór. i pędz. tusz., 8,8 x 6,2 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 1861.*

392. **DORIS I JONIS.** Dwie kobiety w długich fałdowych antycznych szatach stoją jedna za drugą zwró

cone profilem w lewo. Przy głowach ich napisy: *Doris*, *Jonis*. Pierwsza od lewej wyższa, drugiej zdaje się coś szeptać do ucha postać ledwie zaznaczona w głębi.

Na s. 53 albumu akw. w tonie ciemno-szarym, 14,1 x 11,9 cm., sygn. dół śr.: *C. N.* napis gór. nad głowami postaci: *Doris*, *Jonis*, na teźże s. poniżej reprodukcja antycznej postaci kobiecej w locie Tabl. 6.

393. KAPŁANKA PROROKUJĄCA siedzi w długich fałdzistych szatach zwrócona profilem w lewo. Prawą rękę wyciągnęła przed siebie, lewa spoczywa na kolanach. Zdaje się coś mówić.

Na s. 57 albumu akw. w tonie jasno-szarym, 14,2 x 9,3 cm., sygn. dół pr.: *C. N.*, na teźże s. reprod. popiersia Sofoklesa.

394. NIKE. Skrzydlata postać niewieścia siedzi wysoko, zwrócona w prawo, a głowę obraca do widza. W prawej ręce trzyma wieniec.

Na s. 67 albumu akw., 15,1 x 8,1 cm., sygn. dół śr.: *C. N.*, repr.: w odrysie na afiszu Wystawy: CYPRIAN NORWID.

395. TRZECH WOJOWNIKÓW. Trzy różne postacie niezwiązane ze sobą. Pierwszy od lewej z napisem nad głową: *Roma* w pancerzu i hełmie, wsparty lewą ręką na tarczy, prawą położył na głowni miecza, głowę zwraca profilem w prawo. Dalej mężczyzna z zarostem w sukni do kolan z płaszczem spiętym na prawym ramieniu, zwraca głowę profilem w lewo, za nim w tle widoczna mała chata. Ostatni na prawo mal. akw. trzyma w prawej ręce włócznię, opierając się na niej, w lewej tarczę okrągłą, na głowie zwróconej w lewo ma hełm z pióropuszem.

Na s. 69 albumu rys. piór., pędz. kolorowany i akw., 14 x 22 cm., sygn. dół śr.: *Norwid 1863*, napisy nad głowami postaci: *Roma Dacia*.

396. UŁAMEK KOLUMNY ANTYCZNEJ w kształcie skrzydlatej postaci wspierającej głową i prawą ręką kapitel.

Na s. 89 albumu rys. piór., sygn. dół pr. z dołu ku górze: *C. Norwid 1868*, napis gór. pr.: *trouvé a Tarse en Cilicie*, repr.: na okładce P. Z.

397. ECCE DEUS. Kapłanka wyroczeni siedzi na trójnogu zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Włosy rozwichrzone wzrok dziki, ręce w silnej ekspresji.

Na s. 91 albumu rys. piór. pędz., kolorowany akw. i sep., rys. został przez autora obcięty i naklejony na kartę albumu, na której domalował sępią głowę kapłanki, a obok niej umieścił sępią tytuł: *Ecce Deus*, wym. całego rysunku z napisem: 16,5x11,3 cm., sygn. dół pr. z dołu ku górze: *C. Norwid 1868*, repr.: PZ., t. C. s. 352–353. Bibl., tamże s. 463.

398. RUINY ŚWIĄTYNI EGIPSKIEJ z dipylonem po lewej stronie, dookoła palmy i piasek, na pierwszym planie woda.

Na s. 137 albumu rys. piór. kolorowany akw., 11x23,5 cm., niesygn.

399. KARAWANA. Po przekątnej rys., kierując się z głębi w prawo, posuwa się kilka wielbłądów, prowadzonych za uzdy przez pieszo idących ludzi, sylwetki czterech dalszych na grzbietach zwierząt.

Na s. 141 albumu akw. w tonie jasno-szarym, 13x18 cm., sygn. dół l.: C. N., na tejsze s. poniżej dwie akwarele.

Tabl. 5.

400. EGIPCJANIN. Półpostać zwrócona profilem w lewo w fałdzystym stroju i przykryciu głowy w kształcie ptaka. Za nią podobne popiersie malowane szaro.

Rys. piór. kolorowany akw., 6,6x6,9 cm., niesygn.

401. GŁOWA EGIPCJANINA przybrana barwnym welonem, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo i nieco pochylona.

Rys. kred. i tusz. pędz., kolorowany akw., 7,9x9,9 cm., sygn. gór. pr.: *Egypt C. N.*

402. RUINY MIASTA STAROŻYTNEGO na tle wzgórz. Na pierwszym planie z prawej strony dwie kolumny dźwigające szczątek belkowania.

Na s. 145 albumu rys. oł. i akw., 8,8x14,4 cm., niesygn.

403. RYSUNKI EGIPSKIE. Są to kopie rysunków zachowanych na zabytkach egipskich, a przedstawiających pracę codzienną ludności.

Na s. 147 albumu 2 rys. piór. i akw., I) 16,5 x 10 cm., II) 7,6 x 9,5 cm., sygn. śr. I) rys.: *C. Norwid 1866*, napisy na II) rys.: w *Gurnah i Beni, nagan. studnia, Egipskie rysunki.*

404. DWIE GŁOWY MĘSKIE jedna na bliższym, druga na dalszym planie, zwrócone wprost.

Na s. 153 albumu rys. piór. i akw., 11,9x8,9 cm., sygn. dół l.: *C. Norwid 1868 d'apres les peintures Greco-Egyptiennes.*

405. WOJOWNIK EGIPSKI. stoi w szerokim rozkroku wsparty o trzymaną w prawej ręce ukośnie ku przodowi dzidę.

Na s. 155 albumu rys. piór. tusz. kolorowany akw., 16,1 x 11,7 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 187 (?)*, napis akw. gór. pr. w obwódce owalnej: *Egypt.*

406. TRZEJ ARCYKAPŁANI ŻYDOWSCY w strojach rytualnych, jakby przy składaniu ofiary, stoją jeden za drugim zwrócenia $\frac{3}{4}$ w lewo.

Na s. 163 albumu rys. piór. i akw., 13,7x10 cm., sygn. dół l. z dołu do góry: *C. Norwid 1855 (?)*, repr.: PCN. Tabl. 6.

407. FENICJANKA w długiej szacie, w czapce na głowie, z której spływa długi welon, zwrócona profilem

w prawo. Obok na marginesie profil podobny, ale młodszej osoby.

Na s. 169 albumu rys. piór., tonowany, 14,9 x 7,8 cm., sygn. dół l. z góry do dołu: *C. Norwid 1868*, napis u dołu rys. w owalu: *Phénicienne*.

A L B U M III.

Formatu zeszytowego 22,1x17,6 cm., zawiera 68 stron, na 17 z nich nakleił artysta swoje rysunki i akwarele datowane (1856–1873) i nie-datowane, na s. 3, umieścił dedykację: *»Prawdziwych szkiców robić nie można umyślnie one się same narzucają. Odpycha się je piórem lub ołówkiem i zostaje ślad, notatka szkic. Są to dla tego za=wyczaj karteczki i złamki, które żadnej rzeczowej wartości nie mają. Aucune valeur effective! Atoli żaden fotograf nie zastąpi nigdy prawdziwego szkicu. N. 1874«.*

Poniżej na rysunku biletu wizytowego: *proszę łaskawie przyjąć Norwid kartę swą zostawia, 49 rue de Chaillot.*

Oprawa z niebieskiego papieru wytłaczanego w stylizowany motyw roślinny. Album ofiarowany marszałkowi Teodorowi Jełowickiemu przez Norwida, przeszedł na własność Bibl. Polskiej w Paryżu. Obejmuje Nr Nr 408–424.

408. ŚWIĘTA. Kobieta w stroju zakonnym zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo. Widziana w półpostaci. Na głowie welon, od pasa zwisa różaniec, zaznaczona aureola.

Na s. 5 albumu rys. piór. i pędz., tonowany rozcieńczonym tuszem 12,1 x 6,3 cm., sygn. śr. l.: *Norwid 1858*.

409. JUDYTA. Głowa kobieca zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Nad czołem wśród zawoju jakby końce diademu.

Na s. 6 albumu 9,6 x 6,5 cm., napis gór. pr.: *Judit*, repr.: Grafika 1933 s. 15, PZ t. E. s. 160–161. Bibl.: PZ t. E. s.

410. ŚMIERĆ, STARZEC I DZIECKO. Z lewej strony ubiega z rozpędem śmierć z kosą i nachyla się do starca, który od stołu zuraca się do niej trzymając lewą ręką rozwartą książkę. Dziecko, najdalej w prawo umieszczone, wspina się ciekawie na stół.

Na s. 8 albumu rys. piór. tonowany tusz., naklejony na większą kartkę wym. 13 x 10,5 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid f. 187...*, napis oł. na p.-p. *la mort, le vieillard et l'enfant*, por. wariant tej kompozycji Nr 335.

Tabl. 10.

411. PANIENKA. Popiersie młodej dziewczyny zwróconej w lewo. Głowa oparta na splecionych dłoniach, włosy luźno opadają.

Na s. 10 albumu akw., 14,5 x 11,1 cm., repr.: Grafika 1933 r. s. 15.

412. ANIOŁY. Dwie postacie dziewczęce z gałązkami palmowymi w rękach, z wianuszkami na głowach, zwrócone profilem w prawo, zdają się płynąć wśród obłoków.

Na s. 11 albumu rys. piór. i akw., 19,3 x 9,7 cm., sygn. dół pr.: z *Le Sueur-a C. Norwid 1856*, oł. na p.-p.: *d'apres Lessueur*.

413. GŁOWA ŚWIĘTEJ z rozpuszczonymi włosami i w aureoli, zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo.

Na s. 12 albumu rys. piór. i pędz., tonowany tusz., ścięte rogi 11,4x7,8 cm., sygn. gór. pr. z dołu do góry: *C. Norwid 1868*.

414. DIALOG ZMARŁYCH (REMBRANDT – PHIDIAS).

Na s. 14 albumu akwf., patrz dział grafiki Nr 531–533.

415. OŚLEPIENIE. Popiersie mężczyzny w płaszczu zwrócone wprost, na głowie laurowy wieniec głęboko wsunięty tak, że liście zakrywają prawie oczy.

Na s. 16 albumu rys. piór., tonowany tusz. na kartce niebieskiego pap., 19,1 x 12,4 cm., sygn. dół śr.: *C. Norwid 187...* napis gór. pr.: *l'aveuglement*.

416. GŁÓWKA MŁODEJ DZIEWCZYNY. zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo.

Na s. 17 albumu akw. 8,4 x 6,7 cm., sygn. dół pr.: C. N. i C. Norwid 1863.

417. CZŁOWIEK I DIABEŁ. Przy stole zwrócony profilem w prawo, z głową opartą na lewej ręce, siedzi mężczyzna, z prawej strony krąży diabeł.

Na s. 19 albumu rys. piór. i pędz., 15,8 x 14,6 cm., sygn. dół śr.: C. Norwid.

418. NERON. Popiersie męskie zwrócone profilem w lewo. Szata różowa, na głowie wieniec laurowy.

Na s. 20 albumu rys. piór. i akw. 10,5 x 6,5 cm., sygn. dół l.: rysował C. Norwid 1859, napis gór. l.: Nero I. M. P., napis oł. na p.: Neron.

419. POLEMIKA XIX w. Dwóch mężczyzn walczy ze sobą, stojąc na numerach gazet, ręce splecione dzierżą gęsie pióro.

Na s. 12 albumu rys. piór., atr. i pędz., 15,6 x 9,9 cm., sygn. dół pr.: C. Norwid 1873, napis oł. dół: *la polemique moderne XIX siècle* repr.: Grafika 1933 s. 28.

420. SOKRATES. Starzec siedzi w pozycji półleżącej, z ręki wypada mu puhar.

Na s. 22 albumu rys. piór. i pędz., u góry zaokrąglony, naklejony na kwadrat pap., prawy dolny róg ścięty 7,6 x 6,5 cm., sygn. dół pr.: C. Norwid f., napis za plecami postaci: Sokrates.

421. PANI MA RACJĘ. Z prawej strony kobieta w gwałtownym ruchu z wyciągniętymi przed siebie w lewo rękoma, z otwartymi ustami zda się coś mówić lub krzyczeć, na co reaguje szybkim odejściem w głąb mężczyzna unoszący do góry cylinder.

Na p. 23 albumu rys. piór. atr. tonowany akw. 20,9x13 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 1873*, napis gór. ol.: *madame a bien raison*.

422. NIEZDECYDOWANIE. Dwie postacie męskie. Elegant, zwrócony wprost, siedzi trzymając kolanami cylinder i obciągając na rękach białe rękawiczki. Przed nim stoi, zwrócony profilem w lewo, służący z paltem i laską w rękach.

Na s. 28 albumu rys. piór. atr., lekko [tonowany, 12,9 x 18,5 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid*, napis ol. gór.: *L'indécision*.

Tabl. 9.

423. PIGMALION (W XIX WIEKU). Zwrócone do siebie dwie postacie, z prawej męska klęcząca przyjmuje woreczek z napisem 1000 z rąk postaci kobiecej obnażonej do pasa, bogini antycznej.

Na s. 30 albumu rys. piór. i pędz., 11,5 x 8 cm., sygn. dół l.: *C. Norwid 187...*, napis ol. na p.-p.: *le Pygmalion (au XIX siècle)*.

424. SEN JENCA. Z lewej strony mężczyzna siedzi, zwrócony profilem w prawo. Nad nim pochyla się kobieta, opierająca się prawym łokciem o stół, a w lewej ręce trzymająca za sobą łądygę maku. Kobieta w długiej szacie.

Na s. 32 albumu rys. piór. i pędz. tusz., 13,6 x 19,7 cm., sygn. śr. pr.: *C. Norwid*.

ALBUM IV.

Rysunki o NrNr. 425—515 pochodzą z osobno zebranego zespołu kartek z nalepionymi na nie rysunkami i reprodukcjami być może należącymi do paru zdekompletowanych albumów, których proveniencja była tylko częściowo przez Z. Przesmyckiego określona. Część z nich należy do spuścizny ponorwidowskiej, przechowywanej u Józefostwa Dybowskiich w Paryżu.

425. AKT MĘSKI SIEDZĄCY, zwrócony profilem w prawo, z głową nieco odrzuconą w tył, ustami otwartymi jak przy śpiewie, prawą ręką zdaje się sobie akompaniować na jakimś instrumencie.

Rys. piór. tusz. i atr., 15,9 x 11,8 cm., sygn. śr. pr.: *C. Norwid 1863*, na jednej karcie wraz z trzema niżej podanymi.

426. AKT MĘSKI siedzący, widziany do pasa, zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo. Budowa czaszki przypomina małpę.

Rys. oł., 9,5 x 6,9 cm., niesygn.

427. DWA AKTY MĘSKIE widziane do pasa, zwrócone profilem w lewo. Głowy nieco pochylone.

Rys. piór., 9,5 x 8 cm., obcięty w kształt 9-boku nieforemnego, sygn. gór. pr.: *Norwid 1860*.

428. FRAGMENT AKTU MĘSKIEGO od połowy twarzy do pasa, zwróconego $\frac{3}{4}$ w prawo i nieco pochylonego ku przodowi, prawa ręka zgięta do piersi.

Rys. piór., 9,8 x 8,8 cm., sygn. gór. pr.: *C. Norwid 1860*, oba górne rogi ścięte.

429. W TERMACH. Sześć nagich postaci męskich. Po prawej stronie rysunku trzy siedzące postacie, zwrócone wprost do widza, ostatnia z prawej zwraca głowę profilem w lewo. Z lewej strony trzy postacie stojące.

Rys. piór., 17 x 22,9 cm., trzy rogi zaokrąglone, niesygn.

430. CZTERY SZKICE TWARZY ŚPIĄCEGO DZIECKA, zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo.

Akw. 19,9 x 15,2 cm., niesygn., naklejona na kartę grubego żółtego papieru.

431. GŁÓWKA DZIECKA zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, patrzy wprost na widza.

Rys. piór. kolorowany i akw., 5,8 x 5,3 cm., sklejoný z dwóch kawałków papieru, niesygn.

432. GŁÓWKA DZIECKA z otwartymi ustami, zwrócona w prawo.

Rys. piór. kolorowany i akw., 6,4 x 6,5 cm., sygn. gór. pr. C. Norwid.

433. RYSUNKI KOŚĆCA LUDZKIEGO. Cztery rysunki anatomiczne: widok kośćca z przodu i z boku, kości kończyny dolnej i głowa z zaznaczonymi mięśniami.

Rys. piór., atr. i kredką, 12,4 x 15,9 cm., sygn. śr. pr.: C. Norwid, 1856, na karcie albumu wraz z trzema niżej podanymi rysunkami.

434. KOŚCI KOŃCZYN DOLNYCH w ruchu.

Rys. piór., 13 x 16 cm., sygn. śr.: C. Norwid 1856.

435. RYSUNEK ANATOMICZNY MIĘŚNI LUDZKICH.

Rys. oł., kolorowany akw., 23 x 8,1 cm., niesygn.

436. FRAGMENT KOŚĆCA LUDZKIEGO z kośćmi klatki piersiowej, miednicy, oraz kończyn dolnych.

Rys. oł tonowany akw., 13,8 x 5,8 cm., niesygn.

437. AKT MĘSKI W RUCHU. Postać młodzieńca, kroczącego z prawej strony rysunku ku lewej, i odwracająca głowę wprost.

Rys. piór., na szaro-niebieskim pap., 25 x 17,7 cm., sygn. dół pr.: Norwid 1873.

438. STARZEC, DŹWIGAJĄCY MARTWE CIAŁO MŁODZIEŃCA, zwrócony profilem w lewo, zdaje się uchodzić z pośpiechem. Martwe ciało wlecze się sztywno i bezwładnie po ziemi. Na tejże karcie z prawej strony reprodukcja dwóch aktów.

Rys. piór. tusz., 21,6 x 16 cm., niesygn.

439. **POSTAC MĘSKA POWALONA** wśród fantastycznych stworzeń, głową do widza, unosi się na lewym łokciu, prawą ręką osłaniając się od napaści. Noga lewa wsparta stopą o ziemię, prawa wzniesiona do góry.

Rys. oł. i piór. atr., 25,2 x 19 cm. lekko podtonowany jasno-szaro i w tym samym tonie kreskowany piór. tusz. fioletowym, niesygn.

440. **GŁÓWKA KOBIECA** odwrócona i skierowana w lewo z włosami wysoko zaczesanymi. Widoczna obnażona szyja.

Rys. kred. i piór., kolorowany akw.; 15,6 x 8,8 cm., niesygn., naklejony na jedną kartę wraz z czterema innymi niżej wymienionymi rysunkami.

441. **AKT KOBIECY SIEDZĄCY** zwrócony w lewo, nogi skrzyżowane, prawa ręka dotyka szyi, lewa leży na kolanie, głowa zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Biodra okrywa kawałek materii. Tło zielonkawe.

Rys. oł. i piór., kolorowany akw., rogi ścięte, 5,9 x 7,5 cm., niesygn., naklejony na nieco większy prostokąt.

442. **AKT KOBIECY** stoi zwrócony wprost i wsparty prawym ramieniem o wysoki prostokąt. Nogi skrzyżowane.

Rys. piór., kolorowany akw., 8,4 x 4 cm., naklejony na nieco większy prostokąt, niesygn.

443. **AKT KOBIECY STOJĄCY**. Jest to wariant poprzedniego.

Rys. oł. i akw., 8,4 x 4 cm., oba lewe rogi ścięte, naklejony na prostokąt, niesygn.

444. **DWIE NAGIE KOBIECY** klęczą zwrócone ku sobie, splótłszy ze sobą ręce, głowy odchylają w tył i do widza.

Rys. oł. i piór., kolorowany akw., sklejoný z dwóch kawałków, 8 x 6,9 cm., niesygn.

445. NAJADY. Sześć nagich postaci kobiecych, umieszczonych w dwóch poziomach. U góry dwie postacie: leżąca odwrócona plecami, zwraca głowę profilem w prawo i siedząca widoczna do bioder zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Poniżej cztery postacie naszkicowane jedna za drugą niełączące się ze sobą, wszystkie one zwrócone są w lewo. Dwie z nich w postawie pólężącej, trzecia półsiedząca i ostatnia z prawej strony siedzi zwrócona profilem w lewo.

Szkic oł. i piór., kolorowany akw., naklejony na większą kartę grubego papieru, 12,5 x 16,6 cm., rogi ścięte, w śr. dolnej i górnej krawędzi wycięte trapezy, sygn. dół pr.: *C. Norwid 1856.*

446. AKT KOBIECY stojący oparty na prawym ramieniu zwrócony wprost. Lewe ramię zwisa wzdłuż boku, noga lewa skrzyżowana przed prawą. Od bioder z prawej strony spływa zarzucona zasłona.

Rys. oł. i piór. kolorowany akw., 19 x 10,4 cm.

447. STUDIA AKTU. Dwa duże akty, idące wprost i zasłaniające wstydliwie prawem ramieniem twarz. Z lewej strony trzy akty mniejsze bardziej szkicowo potraktowane, dwa w dole rys., jeden w górze.

‡Rys. piór., atr. i tusz., 28,3 x 20,5 cm., sygn. dół pr.: *Norwid 187...*, naklejony na karcie grubego papieru.

Tabl. 7.

448. STUDIUM TWARZY KOBIECEJ o delikatnych rysach w chuście na głowie, zwróconej nieco w prawo.

Rys. piór. i akw., obcięty w kształt siedmioboku i naklejony na większy odcinek, na którym dalszy ciąg rysunku, wym. całego rys.:

9,9 x 4,5 cm., sygn. na czole portretu: *C. Norwid 1857*, druga sygn. dół l.: *Norwid 18...*, naklejony na kartę szarego papieru, na której pozatem sześć innych rys.

449. CZĘŚĆ TWARZY KOBIECEJ zwróconej $\frac{3}{4}$ w prawo.

Rys. piór. tusz. i sep., 10,8 x 7,8 cm., górny prawy róg ścięty, sygn. wzdłuż prawej krawędzi z dołu do góry: *C. Norwid 186*.

450. TWARZ KOBIECA widziana do połowy czoła, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo.

Rys. oł. na kratkowanym pap., 9,6 x 6,3 cm., oba rogi ścięte, sygn. wzdłuż prawej krawędzi: *Norw.*

451. USZY. Dwoje dużych prawych uszu, umieszczonych jedno za drugim, różnego kształtu. Z prawej strony malutki rysunek ucha trzeciego.

Rys. oł., 10 x 5,4 cm., rogi ścięte, sygn. w połowie prawej krawędzi nieco obcięta: *C. Norwid*.

452. OKO.

Rys. oł., 3,5 x 5,9 cm., niesygn.

453. SZKIC.

Szkic oł., 6,6 x 5,2 cm., niesygn.

454. DWA SZKICE TWARZY MĘSKIEJ ujęte karykaturalnie.

Szkic oł., 12,1 x 5 cm., oba rogi prawe ścięte, niesygn.

455. AKT MĘSKI W RUCHU. Nagi młodzieniec idzie z kijem w rękę z prawej strony rys. ku lewej. Twarz zwrócona wprost. Na tejże karcie z prawej strony małe szkicowe powtórzenie postaci idącego, oraz wariant głowy.

Rys. piór., 25 x 17,7 cm., sygn. gór. pr.: *C. Norwid 18*.

456. **GŁÓWKA KOBIECA** o wydatnym nosie i mocno zarysowanych brwiach, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Na ramieniu widoczne spięcie szaty, na głowie szal.

Rys. piór. i pędz. tusz., sygn. dół pr. z dołu ku górze: *C. Norwid 1863*, w prawym górnym rogu pieczętka w owalu: *C. Norwid*.

457. **NA POBOJOWISKU (I)**. Naga postać męska z przerzuconą przez ramię płachtą, stoi zwrócona profilem w prawo, wyciągając obie ręce do leżącego przed nią ciała zabitego mężczyzny. Ciało to leży twarzą do ziemi z wyrzuconymi naprzód rękoma.

Rys. piór., 17,4x14,1 cm., sygn. śr. pr.: *C. Norwid*, na teście karcie albumu reprodukcja i rys. wariant powyższego:

458. **NA POBOJOWISKU. (II)**. Nad zwłokami kilku zabitych, rozciągniętych z prawej strony rys., stoi naga postać męska zwrócona profilem w prawo. W głębi zaznaczona postać przechodnia idącego w lewo.

Rys. piór., 10,4x13 cm., niesygn.

459. **GŁOWA STARCA CZYTAJĄCEGO** ze szkłem przy oku, zwrócona profilem prawo.

Rys. oł. i czarną kredką, tonowany akw., 10,7x10,1 cm., niesygn. na teście karcie trzy dalsze rysy:

460. **SZKIC**. Trzy postacie męskie siedzące, poniżej popiersie mężczyzny, zwróconego profilem w lewo oparte na dłoni.

Rys. piór., 12,8x8,5 cm., sygn. śr. pr.: *Norw.*

461. **POSTAĆ MĘŻCZYZNY** do kolan w stroju galowym, zwrócona wprost.

Rys. oł., 12x7,6 cm., sygn. gór. l.: *Norwid*,

462. **GŁOWA MĘSKA** pokryta niepożądanym zarostem, zwrócona profilem w prawo, wychyla się z lewego rogu

rys. Widoczne prawe nagie ramię i część ręki. Głowa ta odcięta kwadratową ramką, nakreślona kredką. Z prawej strony szkłce niewyraźne innych dwóch głów.

Rys. piór. i kredką, tonowany akw., 9,5 x 9 cm., sygn. dół pr.: C. Norwid 1867 (?), dolny brzeg rys. falisto ucięty.

463. STUDIA ZAMYŚLONYCH. Dwie głowy męskie zwrócone profilem w lewo, wsparte na dłoni, umieszczone jedna nad drugą. Między niemi szkic nogi powyżej kolana w buciku i spodniach, zwróconej w prawo.

Rys. oł. i piór. kolorowany akw., 14x89 cm., sygn. śr. pr.: C. Norwid 186... repr.: PCN. Tabl. 8.

464. WIEZIEN. Postać męska w łańcuchach i bosa siedzi zwrócona profilem w lewo.

Rys. piór. i kredką, tonowany akw., 11x5,8 cm., sygn. dół pr. Norwid 1877 (?) cztery rogi zaokrąglone.

465. STUDIUM. Głowa i postać do pasa starca, zwrócona wprost, w oczach i silnie wykrzywionych ustach wyraz bólu. Widoczne są obie ręce w silnej ekspresji.

Rys. piór. tonowany akw., 8,7x5,2 cm., niesygn., cztery rogi ścięte.

466. TYP CHARAKTERYSTYCZNY. Popiersie mężczyzny zwrócone $\frac{3}{4}$ w prawo, głowa w profilu, nos zadarty, na twarzy fałdy skóry, usta zaciśnięte i wykrzywione.

Rys. piór. 11,3 x 8,1 cm., sygn. dół l.: C. N., u góry napis oł. nieczytelny.

467. STARZEC CZYTAJĄCY. Półpostać zwrócona profilem w prawo.

Rys. piór. i kred., wzmacniany czarnym tuszem, tonowany sep., 9,7 x 7,6 cm., sygn. dół pr.: C. Norwid 66, trzy rogi ścięte.

468. PO ZAPASACH. Akt męski siedzi zwrócony wprost, wsparty na łokciu lewej ręki. Na głowie ma kawałek

materii, dłonie owinięte rzemieniem. W głębi z prawej lewej strony powtórzenie tego rysunku w pobieżnym szkicu.

Rys. piór., 23,6 x 31,2 cm., sygn. dół śr.: C. Nor.●

469. PRZEBICIE BOKU UKRZYŻOWANEGO. Chrystus przybity do krzyża, zajmującego całą płaszczyznę rys. Z obu stron i od dołu otaczają Go głowy ludzkie: z prawej rozpaczające niewiasty, z lewej dwaj faryzeusze i żołnierze z których jeden wbija włócznię w bok Chrystusa.

Rys. oł. i kred., 30 x 24,4 cm., niesygn. [po 1860].

470. CHRYSZTUS ODARTY Z SZAT, zwrócony $\frac{3}{4}$ w lewo, całym ciężarem opiera się na lewej nodze, prawa w kontrapoście. Włosy długie spływają na ramiona, twarz umęczona.

Rys. piór. i pędz. tusz., naklejony na kartę notatnika, gdzie na odwrocie trzy rysunki aktów męskich, 30,9 x 13,8 cm., niesygn.

471. CHRYSZTUS W ROZMOWIE Z FARYZEUSZAMI (I). Trzy popiersie męskie, z prawej strony Chrystus zwrócony profilem w lewo z podniesioną prawą dłonią, zapatrzony w górę, przed Nim dwaj mężczyźni.

Rys. oł. i kred., sklepany z trzech odcinków, na większej karcie liniowanego papieru, oba rogi z lewej strony ścięte, 10 x 14,7 cm., niesygn., na teźe samej karcie poniżej:

472. CHRYSZTUS W ROZMOWIE Z FARYZEUSZAMI (II) stoi w środku zwrócony profilem w lewo z podniesioną lewą ręką, przed Nim trzech starych mężczyzn słuchających, z tyłu jeden zwrócony profilem w lewo.

Rys. oł., wszystkie rogi ścięte, 11,4 x 17,7 cm., niesygn.

473. ŁUCZNIK (I). Na tle fragmentów aktu męskiego, mężczyzna odwrócony plecami, zwraca głowę profilem

w lewo. Lewą rękę ma wyciągniętą z łukiem, prawą zgiętą w łokciu i cofniętą.

Rys. piór., 19,9x12,4 cm., sygn. gór. pr. z dołu do góry: *C. Norwid 1868.*, na tejże karcie.

474. ŁUCZNIK (II). Postać męska w tejże pozycji co na rys. poprzednim, ucięta do kolan, obcięta też ręka z łukiem. Po bokach postaci z prawej strony — rysunek nogi, z lewej strony głowa zwrócona profilem w lewo.

Rys. piór., 20,2x14,3 cm., sygn. dół l.: *Norwid 186...*

475. WNETRZE SKLEPIONE (I) z dużym podwójnym oknem, przed którym zaznaczona szkicowo postać niewieścia.

Rys. piór. i akw., 10,4x10,9 cm., napis dół pr.: *u Rembrandta.. 1855.*

476. CHRYSZTUS I APOSTOŁ. Postać Chrystusa w długich szatach zwrócona profilem w prawo, z krzyżem w ręku, z aureolą dookoła głowy, przed Nim odwrócona plecami inna postać z aureolą dookoła głowy z rękoma rozłożonymi.

Rys. piór., 17,1 x 14,2 cm., trzy rogi ścięte, sygn. dół śr.: *Norwid 1856*, napis gór. śr.: *Giotto di Vespignano.*

477. FRAGMENTY SZEŚCIU AKTÓW MĘSKICH.

Rys. piór. atr., 20,2x17 cm., niesygn.

478. CHRYSZTUS UKRZYŻOWANY MIĘDZY DWOMA ŁOTRAMI w środku rys., zlekka zaznaczony. Postacie obu łotrów gwałtownie powykręcane.

Rys. piór., 11,6 x 12,2 cm., sygn. śr. dół: *C. N.*

479. CHRYSZTUS NA KRZYŻU zwisa bezwładnie na rękach. Głowa pochylona, zwrócona profilem w lewo, usta rozwarłe.

Rys. piór. i oł. kolorowany akw. w tonach rudych i niebieskich, pap. żółt., 24,5 x 14,2 cm., rogi dolne ścięte, górna krawędź zaokrąglona, sygn. śr. pr.: *C. Norwid 1857 z Rubensa.*

480. KRUCYFIKS zwrócony nieco w lewo, figura Chrystusa widziana prawie z profilu.

Rys. pędz., 17,8 x 7,1 cm., sygn. gór. pr.: *C. Norwid 1870*, naklejony na większą kartkę wraz z dwiema fotografiami *Krucyfiksu i Głowy Ukrzyżowanego.*

481. AKT MĘSKI przegięty, jakby padający do tyłu. Głowa odrzucona.

Rys. piór., 15,7 x 9,4 cm., wszystkie cztery rogi ścięte.

482. POSTAĆ KOBIECA stojąca, zwrócona profilem w lewo, na głowie wełon, chusta podpięta w pasie zwisa z przodu festonem, na nogach sandały.

Rys. piór. tusz., rogi obcięte. Dalszy ciąg postaci dorysowany na karcie poza rys., wym. całości 13,2 x 5,6 cm., sygn. dół l.: *C. N.*

483. FRAGMENT PŁASZCZA.

Rys. oł., pędz. kolorowany akw., 11,3 x 10,3 cm., trzy rogi ścięte, sygn. dół pr.: *Brukselskie muzeum C. N Norwid,*

484. DRAPERIA.

Rys. oł. kolorowany akw., 11,3x10,9 cm., sygn. dół pr.: *Norwid 1853.*

485. TRZY GŁOWY MĘSKIE w hełmach umieszczone w rzędzie obok siebie zwrócone profilem w lewo, pod ostatnią z nich główka kobieca w chustce zwrócona wprost.

Rys. piór., 5 x 9,3 cm., sygn. gór. pr.: *C. N.*

486. BISKUP. Postać w infule i długim płaszczu leżącym aż na ziemi, zwrócona $\frac{3}{4}$ w prawo. Obu rękoma trzyma spoczywający na prawym ramieniu, a zaledwie zaznaczony pastorak.

Rys. piór., 16 x 10,7 cm., sygn. śr. pr.: *C. Norwid 1866.*, napis gór.: z *Rafaellino del Garbo 1460.*

487. KOMPOZYCJA FANTASTYCZNA. Na skrzydlatym potworze, naga postać męska trzyma się lewą ręką za jego grzbiet, a w prawej dzierży harfę (Arion?).

Rys. cz. kred., piór. kolorowany akw., 15,4x27,8 cm., sygn. dół pr.: 1519 z *Albrechta Durera 1856* *Cypryan Norwid.*

488. SZKICE CIAŁA CHRYSYUSA jakby ze sceny „Noli me tangere” i „Ze zdjęcia z Krzyża”.

Rys. piór., 24,3 x 25,8 cm., sygn. dół śr.: *C. Norwid 1857*, napis: z *Rubensa*, cztery rogi ścięte.

489. WNĘTRZE SKLEPIONE (II) o dużym oknie zakończonym półokrągło, z lewej strony drzwi nieszczelnie zbite z desek, nad nimi fragment wijących się ku górze schodów drewnianych.

Rys. piór. i akw., 10,2 x 9,2 cm., wszystkie rogi ścięte, sygn. dół śr.: *C. Norwid*, napis dół l.: u *Rembrandta 185...*

490. POSTAĆ KOBIECA zwrócona $\frac{3}{4}$ w lewo, w długiej sukni i płaszczu odsłaniającym szyję. Włosy upięte w koronę. Prawą rękę wyciąga naprzód, lewą podtrzymuje płaszcz.

Rys. piór., tonowany sep., 13,1 x 5,4 cm., górna krawędź zaokrąglona, dolny lewy róg ścięty, napis dół: *Santa Maria Novella* – (*Paolo Ucello*).

491. POSTAĆ NIEWIEŚCIA kroczy w skupieniu ze skrzyżowanymi na piersiach rękoma z lewej strony w prawą. Okrywa ją płaszcz zarzucony na głowę i spięty pod szyją.

Rys. piór. tonowany sep., 11,5 x 4,3 cm., górna krawędź zaokrąglona, sygn. dół pr.: z *fresku C. Norwid.*

492. STUDIUM OSŁA. Sześć różnych szkiców.

Rys. piór., 16 x 12,5 cm., sygn. gór. pr.: *rysował Norwid 1855.*, trzy rogi ścięte, naklejony na luźną kartkę.

493. SZKIC KONIA bez głowy, widziany od tyłu.

Rys. piór., sklejony z dwóch części, 10 x 10,8 cm., niesygn., lewy dolny róg ścięty, naklejony na luźną kartkę. Na tejsze karcie poniżej:

494. KOŃ W ZAPRZĘGU zwrócony w lewo, za nim zaznaczony przód pojazdu i zarys siedzącej postaci kobiecej.

Rys. piór., 7,6 x 8,2 cm., cztery rogi ścięte, sygn. dół pr.: *C. Norwid 1858 (?)*

495. WIELBŁADY. Na tle dwóch dużych głów wielbłądzich, zwrócony w lewo wielbłąd juczny z pochyloną ku ziemi głową.

Rys. piór. tusz., 7,5 x 11,4 cm., sygn. dół 1.: *C. Norwid*, na tejsze kartce niżej:

496. WIELBŁĄD juczny gotowy do drogi stoi odwrócony plecami.

Rys. piór. tusz., 6,5 x 8,9 cm., sygn. dół pr.: *Norwid 1859.*

497. KOTY. Dwa koty siedzą zwrócone ku środkowi rysunku. Poniżej rys. oł. dwóch głów egipskich.

Rys. piór. na kart., 9,5 x 8,8 cm, na luźnej kartce, sygn. śr. między kotami: *1859 C. Norwid*, napis dół 1. oł.: *Ramzes XXXVIII*, repr.: PZ t. C s. 288–289, Grafika 1933 s. 9. Bibl.: PZ t. C s. 462, na tejsze karcie poniżej naklejony szkic czterech głów ludzkich—kota i koguta.

Rys. oł., 5,6 x 10,4 cm., niesygn.

498. OWCE. Na tle zarośli stoi zwrócona w lewo owca patrząca wgląd obrazu. W dole z lewej strony głowa innej owcy.

Rys. piór. i pędz., 9,1 x 12,2 cm., sygn. dół pr.: *Cyprjan Norwid 1866*, górny lewy róg ścięty, naklejony na większą luźną kartkę, na

odwrocie której dwa rysunki lwa i tygrysa oraz reprodukcja dwóch tygrysów.

499. **KOŃ CYRKOWY** w biegu. Na jego grzbiecie zaznaczone nogi stojącego akrobaty.

Rys. oł., 8,5 x 8,2 cm., niesygn., na luźnej kartce, na której wyżej reprodukcja konia, a na odwrocie szkic zadu końskiego.

500. **PIES ODPOCZYWAJĄCY**. Widoczne przednie łapy i połowa tułowia.

Rys. piór. i pędz. tusz. 8,9 x 6,9 cm., niesygn.

501. **GŁOWA PSA** zmęczonego, z wywieszonym ozorem, zwrócona w prawo.

Rys. pędz. tusz., 5,1 x 4,7 cm., sygn. śr. pr. z góry na dół: *C. N.*, naklejony na kartkę, na której pozatem trzy wymienione niżej rysunki.

502. **PIES ODPOCZYWAJĄCY** zwrócony w lewo, widoczna przednia część ciała, łapa i głowa.

Rys. piór. i pędz. tusz., 9 x 9,5 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid.*

503. **DWIE GŁOWY ŚWIŃ** zwrócone od środka w prawo i w lewo, wyrastające jakby z jednego karku, przy nich dwie przednie nogi również przeciwnie skierowane.

Rys. piór. i pędz. tusz., 6,3 x 9,4 cm., trzy rogi ścięte, sygn. dół śr.: *C. N.*

504. **ŚWINIA**. Głowa świni zwrócona w prawo, przed nią jakby niskie ogrodzenie, nad nią z prawej strony noga innej świni.

Rys. piór. i pędz. tusz., 7,1 x 6,3 cm., trzy rogi ścięte, sygn. gór. pr.: *C. Norwid 18... (?)*

505. **SZKICE KONI**. Siedem różnych fragmentów.

Rys. piór. i pędz. tusz. 12 x 19,8 cm., sygn. dół śr.: *C. Norwid 1873 (?)* naklejonny na luźną kartkę notatnika.

506. KOGUT.

Rys. oł., 8,5 x 5,5 cm., niesygn., naklejonny na luźną kartkę notatnika razem z jedną reprodukcją psa i dwoma rysunkami niżej opisanymi, na odwrocie karty cztery rysunki psów.

507. SZKIC karykaturalny wołu, siedzącego na zadzie i zwróconego wprost.

Rys. oł., 8,7 x 4,5 cm., niesygn.

508. CHART siedzący na tylnych łapach i zwrócony w lewo, głowę i przednią łapę podnosi do góry.

Rys. piór., 11 x 7,8 cm., niesygn., górne rogi zaokrąglone.

509. KONDORY. W środku kondor, zwrócony w lewo, za nim w prawo dwa inne, w lewym dolnym rogu, głowa orła zwrócona w prawo.

Rys. oł. kolorowany akw., 14,3 x 8,6 cm., niesygn.

510. DRAPIEŻNIK. Duży ptak siedzi zwrócony w prawo.

Rys. oł. kolorowany akw., 12,4 x 6,6 cm., niesygn.

511. BIAŁY ORZEŁ rozjuszony z otwartym dziobem i rozpuszczonymi skrzydłami.

Rys. piór. tonowany akw., 10,8 x 6,2 cm., sygn. dół pr. z dołu do góry: *C. Norwid 1862 (?)*, naklejonny na luźną kartkę razem z jedną reprodukcją i dwiema niżej wymienionymi akwarelami, na odwrocie karty reprodukcja barwna dwóch ptaków egzotycznych.

512. BIAŁY GOŁĄB zwrócony w lewo.

Rys. oł. i akw., 5,2 x 5,2 cm., niesygn.

513. BIAŁY ŁABĘDŹ płynie zwrócony w prawo.

Rys. piór. i akw., 5,3 x 7,2 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid*.

514. **PTAKI W NOCY.** W środku rysunku kondor z rozpuszczonymi skrzydłami i otwartym dziobem, z lewej strony spada na niego puszczyk, z prawej widać węża.

Akw., 11,6 x 10,3 cm., prawy dolny róg ścięty, naklejony na większą kartkę białego papieru, niesygn.

515. **BOCIANY I IBIS.** Dwa bociany stoją wyprostowane zwrócone w prawo, przed nimi ibis, poniżej bocian skurczony zwrócony w lewo.

Rys. oł. kolorowany akw., 15,3 x 11,6 cm., cztery rogi ścięte, niesygn.

b) prace olejne

516. **POSTAĆ KOBIECA,** zwrócona wprost stoi na tle żółtej ściany pomiędzy dwiema kotarami. Oparta lewą ręką o stół, w prawej podnosi do ust puhar. Ubrana jest w długą suknię szarą.

Ol. pł. 25,5 x 20,7 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid* repr.: *Chimera* VIII 1904 r. s. 55. *Maski* 1918 (33) s. 643, opis: Kat. P.V.

Wł.: MNW (Nr. inw. 34488).

517. **WIDOK LEŚNY.** W głębi potok i kaskada, nad którą unosi się jakaś postać. Na potoku z lewej strony człowiek płynie na pniu drzewa w stronę wodospadu. Z prawej strony łódź napół zatopiona.

Ol. pł., 40 x 32,5 cm., sygn. dół 1. czerwoną farbą: *C. N.* repr.: *P.Z.* t. A II s. 560–561. *Bibl.* tamże s. 1092, Kat. P.VII, *Listy* t. II s. 345–346 p. t.: *Jeziro Zaczarowane.*

Wł. MNK (Nr. inw. 7326).

518. **WIDOK ZRUJNOWANEJ KAPLICZKI WIEJSKIEJ** na tle pochmurnego nieba. W oknach widać światło,

dach słomą kryty, z prawej strony potrzaskany, krzyż na nim pochylony. Na pierwszym planie stoi zwrócona w lewo owca i ssące ją jagnię.

Ol. pł., 21,5 x 16 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid f. 1870.*

Wł.: MNW (Nr. inw. 127904).

519. **CHRYSZTUS NAUCZAJĄCY** w środku między dwoma słuchaczami, zwrócony $\frac{3}{4}$ w prawo. Wszyscy trzej widoczni do pasa.

Ol. pap., 9 x 15 cm., dwa górne rogi ścięte, niesygn.

c) grafika

520. **ŚW. JÓZEF Z DZIECIĄTKIEM.**

Miękki werniks, 18,5 x 11,7 cm., sygn. dół l.: *C. Norwid 1850*, napis oł. u dołu: *Pani Koźmian, patrona robót ręcznych, poświęcam 1850.* Opis: Kat. P. VII.

Wł.: MNK (Nr. inw. 70222).

521. **WSKRZESZENIE ŁAZARZA.**

Akwf., 21x15,6 cm., sygn. dół, pr.: *C. Norwid 1852.*, repr.: Grafika 1933 s. 10, opis: PZ t. A II s. 1081, Kat. P. I, Kat. P. III, Kat. P. V, Kat. VII.

Wł. Muzeum Czartoryskich w Krakowie.

522. **PACIOREK DZIECKA.**

Technika mieszana: (akwf., ruletka, sucha igła), 15,8 x 10,3 cm., sygn. gór. pr.: *C. Norwid f. 1855* i dół l.: *Norwid f. 1855*, w połowie płyty napis: *On n'allume point une chandelle pour la mettre sous un boisseau*, repr. Świat 1908 (4) 7, Maski 1918 (28) s. 541, Pini s. 240 do 241 (część górna płyty), opis: Kraszewski—Catalogue d'une collection Iconographique Polonaise (Drezno 1865) s. 177, Kat. P. I, Kat. P. III, Kat. P. IV, Kat. P. VII.

523. NA CMENTARZU (ALLELUJA).

Akwf.—sucha igła, 24,3 x 16,2 cm., sygn. dół pr.: *Cyprian Norwid 1857.*, repr.: na okładce Wyboru Poezji Norwida, wyd. R. Zrębowicz 1908., PZ diss., opis: Kraszewski—Catalogue d'une collection Iconographique Polonaise (Drezno 1865) s. 177, Kat. P. III, Kat. P. IV, Kat. P. VII. Por. zachowaną w zbiorach Z. Przesmyckiego fot. tej samej kompozycji uzupełnioną u góry grupą aniołów wykonaną w akwareli. Tabl. 3.

524. ECHO RUIN (L'ECHO DE RUINES).

Lit., 25x32,6 cm., sygn. dół pr.: *C. N. 1861*, dół l.: *Lith. St. Aubin, Pas Verdeau 30*, napis: *L'echo des Ruines*, repr.: *Grafika 1933 s. 12*, opis: Kat. P. III.

525. SCHERZO.

Lit. z rys. piór., 21,9 x 29,9 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 1861 f.*, dol. l.: *Lith. Saint Aubin Paris*, napis dol. l.: *Augure, sorte de divination par l'inspection du vol des oiseaux, par leur chant et par la maniere dont ils mangeoient et c.*, opis: Kat. P. IV.

526. SOLO (MELANCHOLIA).

Lit. z rys. piór., sygn. dół l.: *C. Norwid f. 1861, Lith. Saint Aubin Pass Verdeau 33*, repr.: *Wędrowiec 1900 s. 308, Świat 1912 (17) s. 7, PZ. t. A. I, s. 240—241*, opis: SOLO Kat. P. III, PZ. t. A. II s. 1082—1085, por. zachowaną w zbiorach Z. Przesmyckiego odbitkę avant la lettre.

527. PYTHIA.

Akwf., 11,6 x 10,4 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid f. 18.*, napis gór. l.: *Pythia*, oł. na p.—p.: *Le Prisonnier, Norwid*, dół pr. mała okrągła pieczętka: KW, repr.: PZ. t. E. s. 192—193, opis: Kat. P. V, wyst.: Nîmes 1865.

Wł.: MNW (Nr. inw. 63582 z daru K. Woźnickiego).

528. WIĘZIEN (MĘCZENNİK).

Akwf., 11,6 x 9,8 cm., sygn. dół l.: *C. Norwid f. 1863*, napis gór. pr.: *Martyr*, oł. na p.—p.: *Le Prisonnier*, dół pr. mała okrągła pieczętka:

KW, repr.: *l'Artiste* 1868 p. t. *Le Prisonnier*, opis: Kat. P. III, Kat. P. V, Kat. P. VII por. akwf. p. t. *Sforza w więzieniu*, (*Figure de caractère*) repr.: *PZ* t. A II s. 512–513, opis Kat. P. VII, *PZ* t. A s. 1087–1090, wyst.: Nîmes 1865.

Wł.: MNW (Nr inw. 63584, z daru K. Woźnickiego).

529. SYBILLA.

Akwf. i sucha igła, 13,2 x 7,5 cm., sygn. gór. pr.: *C. Norwid f. 1864*, napis u dołu: *Sibilla*, dół pr. pieczęć okrągła: *DWJ*, repr.: *l'Artiste* 1868 (II) p. t. *Figure de caractère*, *PZ* t. C s. 176–177, *Grafika* 1933 s. 10, opis: Kat. P. III, Kat. P. V, *PZ* t. C s. 460–461.

Wł.: MNW (Nr inw. 25200, z daru D. Witke-Jeżewskiego).

530. MUZYK NIEPOTRZEBNY (LE MUSICIEN INUTILE).

Akwf. sucha igła, 21x27,5 cm., sygn.: *C. Norwid f. 1867.*, napis oł. p.–p.: *Le musicien inutile ...dess. et. grav. à l'eauforte par C. Norwid 1867.*, repr.: *Chimera* 1902 przed s. 153, *Grafika* 1933 s. 10, *PZ* diss., opis: Kat. P. VII.

Wł.: Muzeum Czartoryskich w Krakowie.

531. DIALOG ZMARŁYCH (REMBRANDT – FIDIASZ).

Akwf., 16,8 x 12,5 cm., sygn. dół l.: *C. Norwid f. 1871*, napis u dołu: *Dialogue des Morts (Rembrandt–Phidias)*, repr.: *Grafika* 1933 s. 11, opis: Kat. P. III, Kat. V, Kat. P. VII, wystawione 3 odbitki z trzech kolejnych stanów płyty.

Wł.: MNK, MNW i ze zbioru Z. Przesmyckiego.

532. NIE BYŁO DLA NICH MIEJSCA W GOSPODZIE.

Repr. akwf., 19,6x25,7 cm., sygn. dół pr.: *C. Norwid 1850*, napis na p.–p.: *il n'y avait point de logement pour eux dans l'hôtellerie (selon st Luc II 77)*, opis: *Kraszewski Catalogue d'une collection Iconographique Polonaise* (Drezno 1865) s. 177, Kat. P. IV, Kat. P. VII.

533. OBRONA CZĘSTOCHOWY (KS. KORDECKI BRONI CZĘSTOCHOWY).

Drzeworyt ilustracyjny z rys. Norwida, 18,4 x 11,6 cm., p.–p., sygn. dół l.: *C. Norwid polonus fecit 1851*. dół pr.: *Lacoste ainé ec.*, na

passee – partout autograf Norwida: *Deut. 28. Da Pan nieprzyjacioly, twoje, ktorzy powstaja przeciwko Tobie, padajace przed oczyma twemi jedna droga wynijda przeciwko tobie a siedmia drogami uciekac beda.* (Psalm 65. *Rozproszysz narody, ktore wojen nie chca, a roztrac moc ich mocą Twoją, a niech będzie uwielbiona prawica Twoja.* | *Obrona Częstochowy – stu pięćdziesięciu pod Miecznikiem Sieradzkim Zamoy skim i przeorem Kordeckim; przeciw dziesięciu tysiącom żołnierza ćwiczonego, wielu działom, moździerzom, trzystu drabinom i zupełnym aparatom szturmowym*) repr.: Tygodnik il. 1909 (II) 662 t. Na murach Jasnej Góry, Kat. P. III, Kat. P. VII.

Wł.: Muzeum Czartoryskich w Krakowie.

534. KRAJOBRAZ Z CHATĄ I POWALONYM DRZEWEM.

Repr. z rys. piór., sygn. śr. pr.: 1851: 29-o września, dół pr.: Norwid.

535. MAECENAS OTOCZONY KLIENTAMI.

Drzeworyt ilustracyjny, 13,1 x 9,5 cm., napis u dołu: *Maecenas otoczony klientami (podług szkicu Cypryana Norwida)*, napis oł. na p.–p.: *Norwid C.*, repr.: Tygodnik il. 1861 (I) 36.

Wł.: MNK.

536. LOKAJ SPANOSZONY.

Drzeworyt ilustracyjny, 13,2 x 9,7 cm., napis u dołu: *Lokaj spanoszony (szkic Cypryana Norwida)*, oznacz. na p.–p.: *Norwid Cypryan*, repr.: Tygodnik il. 1862 (I) 120, opis: Kat. P. IV.

Wł.: MNK.

537. ZOILUS.

Drzeworyt ilustracyjny, 15,1 x 22,7 cm., sygn. dół l.: R. M., dół pr.: *Cypryan Norwid*, napis u dołu rys.: *Zoilus (Rysował Kostrzewski podług oryginalnego szkicu Cypryana Norwida, rytował Muller w drzeworytni Tygodnika)*, oznacz. oł. na p.–p.: *Norwid C.*, por. rys. oryginalny Norwida Nr.

Wł.: MNK.

538. ŻŁOTY KUBEK.

Cynkotypia, 18,5 x 12,5 cm., winieta książki »Lirenka« Teofila Le-

nartowicza wyd. Poznań, Nakł. Księgarni Jana Konstantego Żupańskiego 1855. (por. zachowany egzemplarz ze zbiorów Z. Przesmyckiego), sygn. dół: *prze-rysował z poezji Norwid, ryt. JBD*, napis u góry: *LIRENKA Teofila Lenartowicza*, pieczęć okrągła: z *daru Tadeusza Michałowskiego* repr.: Chimera 1902 VIII, opis: Kraszewski—Catalogue d'une collection Iconographique Polonaise (Drezno 1865) s. 177, Kat. P. II, Kat. P. III, Kat. P. IV, Kat. P. VII.

Wł.: MNK (Nr inw. 6004).

539. ŁAPIGROSZ. SZKICE OBYCZAJOWE SKREŚLIŁ I TEKSTEM OBJAŚNIŁ A. BARTELS.

Wyd. Album de Wilna 6^e Serie N° 3 Imp. Lemercier Paris, [1858], stron 16, wym. 26,5 x 35,4 cm., rys. rzekomo tylko poprawiane przez Norwida, a w istocie dzieło oryginalne, repr. poszczególnych s.: Tygodnik il. 1912 (I) s. 371, Sowizdrzał 1913 s. 5, Grafika 1933 s. 12, opis: Sowizdrzał 1913 s. 5.

540. ZACHWYCENIE I BŁOGOSŁAWIONA.

Przez Teofila Lenartowicza z ilustracjami Antoniego Zaleskiego Poznań, Nakładem Księgarni Jana Konstantego Żupańskiego 1861, frontispice wym. 33,8 x 26 cm., sygn. dół l.: *A. Zaleski 1857*, poniżej odbitki; rys. *A. Zaleski del C N dla A Z 1860*.

d) Prace Medalierskie.

541. PROFIL ZYGMUNTA KRASIŃSKIEGO.

Medalion okrągły w brzozi, ciemno patynowany, o średnicy 15,9 cm., sygn. pod przecięciem szyi: *C. Norwid sculps 1860*, napis wypukły pr. z dołu ku górze. *Krasiński*, repr.: Tygodnik il. 1904 (II) s. 653, 1912 s. 153, Kraj powszechny 1912 (I) s. 97, Kronika powszechna 1912 (I) s. 97, Świat 1912/17/8, PZ t. A II s. 528—529, Grafika 1933, s. 19, Bibl. Tygodnik il. 1904 Nr 34, PZ t. A II s. 1090—1091.

Wł. Biblioteki Narodowej w Warszawie ze zbiorów Rapperswilskich.

PRACOWNIA NORWIDOWSKA ZENONA PRZESMYCKIEGO

1. korespondencja

542. LIST Wiktora Gomulickiego do Przesmyckiego (Warszawa 2. III. 1901) w związku z wiadomością o wszczęciu prac nad N. informujący o Norwidianach przez Gom. posiadanych, przedstawiający projekt wystawy norwidowskiej i wydania utworów N.

Rps. 4 s. 182 x 116 mm. Pismo drobne, ale wyraźne.

543. LIST Wiktora Gomulickiego do Przesm. [z I. poł. 1904 r.] w związku z przesyłanymi: (1) portrecikiem „N. śpiącego“ Szyndlera; (2) 2 autoportretami N., (3) rys. przedstawiającym *Pestum*; (4) rys. „Augurowie“; (5) 10 szkicami N., (6) humoreską ilustr. *Klary Nagnioszewskiej samobójstwo*; (7) listami i wierszami N. przepisanyymi z papierów po Ł. Rautenstrauchowej; (8) wycinkami z prasy warsz. dotyczącymi N.; (9) pwwr. *Pieśni społecznej czterech stron, Wigilii, Jeszcze słowo*. Zawiera nadto wiadomość o innych szkicach N. w posiadaniu Gomulickiego i o portrecie N. pędzla Szyndlera.

Rps. 4 s. 173 x 112 mm. Pismo drobne, ale wyraźne.

544. LIST. Mariana Sokołowskiego do Przesm. (Kraków 6. V. 1905) w spr. załączonych (1) rys. „Noce Younga“, (2) rpsów wierszy *Z listu do Wł. Łubieńskiego, Vanitas Vanitatis, Tancerka*, fragmentów z *Juliusza Cezara*; (3)

39 listów z lat 1861 – 1875. Komentarz do załączonych listów, informacja o innych jeszcze listach N.

Rps. 4 s. 175 x 112 mm. Pismo b. drobne i b. nieczytelne. Podkreślenia ołówkiem.

545. LIST Dionizego Zaleskiego do Przesm. (Paryż 20. VI. 1905) w spr. rpsów *Assunty*, kilku drobnych wierszy i utworów prozaicznych oraz listów do Bohdana Zaleskiego stanowiących własność D. Zaleskiego.

Rps. 4 s. 175 x 114 mm. Podkreślenia niebieskim ołówkiem.

546. BRULION listu Przesm. do Dionizego Zaleskiego: odpowiedź na list z 20. VI. 1905 z prośbą (1) o pożyczanie rpsów *Assunty*, drobnych wierszy, listów do Bohdana Zaleskiego oraz wszystkich innych posiadanych przez adresata autografów N.; (2) o zanotowanie wspomnień o N.; (3) o korektę „Notat do życiorysu N.” w *Chimerze*; (4) o wskazanie przypuszczalnych źródeł innych rpsów, wzułszcza spadkobierców Zofii Węgierskiej.

Rps. Przesm. 6 s. 213 x 173 mm. Pismo niestaranne, gęste, ołówkiem, liczne przekreślenia, na marginesach dopiski. Daty brak.

547. LIST Artura Oppmana do Przesm. (Warszawa 21. I. 1908) zawierający opis 2 rys. N. zaofiarowanych Przesmyckiemu: (1) „przerysu z Emira Rzewuskiego”; (2) rys. przedstawiającego Emira Rzewuskiego.

Rps. 3 s. pap. list. z nagłówkiem *Tyg. Ilustr.* 210 x 130 mm.

548. LIST Leopolda Wellisza do Przesm. (Paryż 12.III. 1908), zatytułowany „Poszukiwania Norwidowskie“. Zawiera sprawozdanie z poszukiwań rpsów i rys. N., opis 2 albumów z rys. i notatkami N. wiadomość o grobie N. i in.

Rps. 20 s. 178 x 113 mm. – 5 arkuszy numerowanych »Norwid I« i t. d. Dużo przekreśleń, dopisków. Podkreślenia ołówkiem czerwonym i niebieskim.

549. LIST Leopolda Wellisza do Przesm. (Paryż 2.VI. 1908) w spr. listów N. do Bohdana Zaleskiego znajdujących się u D. Zaleskiego, a w kopiach u Krechowickiego.

Rps. 8 s. 162 x 110 mm. Dużo podkreśleń, dopisków.

550. LIST Michała Pawlikowskiego do Przesm. (Lwów 30. I. 1910) w spr. wysyłki kopii rpsów N.

Rps. 2 s. 175 x 135 mm.

551. LIST Ksawerowej Branickiej do Przesm. (Montréal 17. XI. 1910) zawierający wiadomości o załączeniu czterowiersza N. — *Improwizacja na ekspozycji*, o zbiorach szkiców i autografów N. w posiadaniu Konstantowej Branickiej i Adamowej Potockiej, o listach N. do Z. Krasńskiego.

Rps. 4 s. pap. list. z nadrukiem »Montréal. Indre-et-Loire«, 210 x 163 mm. Podkreślenia ołówkiem czerwonym i niebieskim.

552. IMPROWIZACJA NA EKSPOZYCJI. Odpis wariantu p. t. *Improwizacja — wracając z Ekspozycji 1867 w Paryżu* w liście do K. Błociszewskiego.

Rps. Ks. Branickiej, 2 s. 179 x 136 mm. na s. 1 kopia wariantu, na s. 2 adres K. Błociszewskiego. Uwagi ręką Przesm.: na s. 1, kopia przekreślona, na s. 2 »od hr. Ksawerowej Branickiej...« oraz odpis wariantu z listu do B. Zaleskiego z 20.X.1867. Uwagi ołówkiem podkreślone.

553. BRULION listu Przesm. do Ksawerowej Branickiej: odpowiedź na list z 17. XI. 1910 dotycząca wspomnianych przez Branicką Norwidianów, prośba o ułatwienie dostępu do zbiorów w Woli Justowskiej.

Rps. 7 s. 181 x 116 mm. Pismo niewyraźne, kreślenia. Brak daty.

554. LIST Adolfa Sternschussa do Przesm. (Lwów 17. XII. 1910) w spr. odpisu *Nocy 1002* stanowiącego

własność St. Wasylewskiego, fotografii N. w posiadaniu M. Wolskiej i in. Norwidianów lwowskich. Wzmianka o załączeniu *Nocy 1002*.

Rps. 4 s. 176 x 114 mm. Podkreślenia ołówkiem czerwonym.

555. OPIS fotografii N. stanowiącej własność M. Wolskiej, rpsów *[Spartakusa i Rozmowy umarłych]* przez Adolfa Sternschussa.

Rps. Sternschussa, 1 s. 219 x 130 mm.

556. LIST Maryli Wolskiej do Przesm. (Lwów 31.I.1911) w spr. powierzenia Sternschussowi fotografii N. z autografem na odwołaniu (cytaty z Michała Anioła i Alfierego) oraz rpsu wiersza. *Na zgon poezji*. Zawiera również informacje dotyczące historii fotografii i rpsu.

Rps. 4 s. 220 x 142 mm. Pismo niezbyt wyraźne, fiolet. atrament. Podkreślenia ołówkiem.

557. LIST Władysława Mickiewicza do Przesm. (Paryż 18.VII. 1912) w związku z przesłaniem kopii listu N. do A. Mickiewicza.

Rps, 1 s., 210 x 136 mm.

558. LIST Ignacego Chrzanowskiego do Przesm. (Monaco 17. XII. 1912) w spr. Norwidianów w papierach Lenartowicza. Zawiera opis albumu L. ze szkicami i autografami N., wzmiankę o dramacie N. przesłanym Przesm.

Rps. 4 s. 175 x 112 mm. Pismo niewyraźne. Podkreślenia czerwonym i niebieskim ołówkiem.

559. LIST Józefa Korzeniowskiego do Przesm. (Kraków 8. II. 1914) w spr. wysyłki kopii autografów N.: *Wędrowny sztukmistrz; Ty mnie do pieśni; Złotostruny, albo ja wiem; Kiedym doświadczył prawa; Ty możesz śpie-*

wać; *Żeby, to zamiast szyb; Żebym ja pisać umiał* i „podejrzanych o Norwidztwo“: *Stabat Mater Speciosa, Stabat Mater Dolorosa*.

Rps. 3 s. 137 x 109 mm. Przy tytułach wierszy znaki ołówkiem. Podpis: J. Korzen.

560. LIST Józefa Korzeniowskiego do Przesm. (Kraków 11. II. 1914) z opisem znalezionych: (1) obrazu N. „Widok leśny“ z Muz. Nar. w Krakowie, (2) rys. N., przedstawiającego M. Trębicką na tle Wezuwiusza, z Bibl. Jag.

Rps. 2 s. karty pocztowej 140 x 90 mm.

561. LIST Przesm. do drukarni W. L. Anczyca z 16. IV. 1914 w sprawie druku PZ t. B. List niewysłany.

Rps. 3 s. 209 x 133 mm.

2. Materiały edytorskie.

562. UKŁAD chronologiczny utworów N.

a) „Poezje I tom“.

Rps. Przesm. 8 s. 358 x 222 mm, Pismo dość staranne, atrament uwagi, podkreślenia i poprawki ołówkiem czarnym, czerwonym i niebieskim.

b) „Proza. Tom II“.

Rps. Przesm. 4 s. 358 x 222 mm. Pismo niestaranne, ołówkiem czarnym, uwagi ołówkiem czerwonym i niebieskim.

c) Układ chronologiczny pism prozą o sztuce i literaturze z podziałem na t. 5,6 i 7.

Rps. Przesm. 4 s. 358 x 222 mm. Pismo niestaranne, atrament, dużo uwag i poprawek ołówkiem czarnym, czerwonym i niebieskim.

563. UKŁADY chronologiczne listów N.

Rps. Przesm., 33 s. różnych formatów. Atramentem i ołówkiem, dużo przekreśleń ołów. czerw. i nieb.

564. PRZEKŁADY Z ODYSSEI. Kopia przygotowana do wyd. w *Chimerze* VIII.

Rps, Przesm. 16 s. 345 x 211 mm. Pismo dość staranne. Uwagi dla drukarza i liczbowanie s. ołówkiem czarnym, czerwonym i niebieskim. Naklejone odbitki winiet.

565. DO EMIRA ABDEL - KADERA W DAMASZKU.

(a) Wycinek z *Poezji* w wyd. Brockhousa Lipsk 1863 s. 51-52. Notatka nieznan. pismem: »Dziennik poznański 12 sierpnia 1860 Nr 184. Niedziela s. 1 (w odcinku)«.

Na tekście poprawki i uwagi ołówkiem uwydatniające różnicę tekstu w porównaniu z wyd. w *Dzien. Pozn.* Numeracja s. i przekreślenia ołówkiem czerwonym. U góry po prawej stronie fioletowa pieczętka »Norwid«.

566. DO EMIRA ABDEL - KADERA W DAMASZKU

(b) Kopia z *Dodat. Liter. do Dzien. Pozn.* 1908 nr. 97.

Rps. Przesm. 2 s. 198 x 124 mm. Na końcu notatka bibliograf. Uwagi i poprawki czerwonym ołówkiem.

567. DO EMIRA ABDEL - KADERA W DAMASZKU

(c) Tabelka zestawiająca odmiany tekstu w poszczególnych wydaniach w porównaniu z autografem.

Rps. Przesm. 1 s. 217 x 173 mm. ołów., poprawki ołówkiem czerwonym i niebieskim.

568. GARSTKA PIASKU. Wycinek z *Poezji* w wyd.

Brockhousa Lipsk 1863 s. 59-66, przygotowany do przedruku w *PZ* t. E. W tekście poprawki i instrukcje dla drukarza pismem Przesm. ołówkiem czarnym i niebieskim. Motto wycięte z k. tytułowej, przyklejone na początku tekstu. Na końcu tekstu oznaczone miejsce na kliszę. Wycinek włożony w obwolutę ze wskazówkami dla drukarza, ołówkiem.

569. BOGA-RODZICA. Wycinek z *Chimery* VII zes. 19 s. 3-22, zes. 21, s. 193-216. Korekta i wskazówki drukarskie dla wydania *PZ* (t. F.)—pismem Przesm. ołówkiem czarnym; numeracja s. ciągła ołówkiem czerwonym. Dołączona k. z tytułem i nadpisem: „Koniec tomu prozy I. po *O Słowackim*“ oraz ze schematem układu k. tytułowej.

570. MILCZENIE (a) Wycinek z *Chimery* V, zes. 13, s. 3-17, zes. 14, s. 161-187. Korekta i wskazówki drukarskie do wydania *PZ*, pismem Przesm. ołówkiem czarnym, czerwonym i niebieskim. Rękopiśmienna wkładka, zawierająca ustęp niedruk. w *Chimerze*.

(b) Kopia niedrukowanego w *Chimerze* ustępu III-ej cz. od słów: „Anegdota dziś wydaje romans...“ do słów: „... dopełnień się, jest Rewelacją!“

Rps. Przesm. 3 s. 223 x 177 mm. Pismo staranne. Na pocz. uwaga „wstawić“ i paginacja kolejna według paginacji wyd. w *Chimerze* — czerwonym ołówkiem.

571. A DORIO AD PHRYGIUM. Kopia.

Rps. nieznan. pismem, 22 s. 218 x 128 mm. Pismo staranne, na marginesach wskazówki dla drukarza pismem Przesm.

572. RZECZ O WOLNOŚCI SŁOWA... Paryż 1869 Księgarnia Luxemburska. 8° 96 s. Egz. Przesm. przygotowany do przedruku w *P.W.*, z obfitą korektą na podstawie zestawienia z autografem.

573. LIST DO WALENTEGO POMIANA Z... Wycinek z *Chimery* VIII s. 185-193. Korekta i wskazówki drukarskie dla wydania *PW* — ołówkiem czarnym i czerwonym, pismem Przesm.

574. ENCYKLIKA OBLĘŻONEGO. Kopia i uwagi dotyczące autografu, odmian i wydań tekstu.

Rps. Przesm., 4 s., 205–119 mm. Atrament. i ołówkiem. Podkreślenia i uwagi ołówkiem czerwonym.

575. PRZEKŁADY Z ODYSSEI. Wycinek z *Chimery* VIII s. 257–283. Na s. 281 – 3 uwagi korektorskie pismem Przesm. (najoczywiściej dla wydania PW).

576. LIST N. do Zygmunta Sarneckiego z XII. 1868 Kopia i opis autografu.

Rps. Przesm., 8 s. Uwagi o autografie ołówkiem czarnym, podkreślenia ołówkiem czerwonym. Obwoluta z tytułem.

577. LIST N. do J. B. Wagnera z r. 1876. Kopia.

Rps. nieznan. pismem, 16 s., 219 x 128 mm. Na końcu uwaga: „[z papierów p. Geniusza]“, przekreślona ołówkiem.

578. NAJOSTATNIE 4 WIERSZE ODPOWIEDZ. Kopia, opis autografu, komentarz.

Rps. Przesm., 2 s., 207 x 133 mm. Uwagi i przekreślenia ołówkiem czarnym i czerwonym.

579. VADE-MECUM. Kopia.

Rps. nieznan. pismem. 78 s. różnych formatów. Pismo wyraźne. Pismem Przesm. ołówkowe uwagi na marginesach, dotyczące tekstów i układu typograficznego, poprawki w tekście, w 3 miejscach urywki wierszy. Liczbowanie s. nieuzgodnione, pisanie ołówkiem czerwonym, albo niebieskim. Numeracja utworów dopisana ołówkiem.

580. VADE-MECUM. Zbiór rpsów, wycinków z poprzednich wydań i odb. korektowych do wyd. w *WP*.

Zbiór obejmuje: (a) Rps. 63 k. przeważnie 217 x 178 mm., zawier.: (1) kopie wierszy przeważnie pismem nieznan., częściowo pismem Przesm.; (2) 17 wycinków z poprzednich wydań naklejonych na kartki, opatrzonych wskazówkami drukarskimi i skorygowanych przez Przesm.; (3) uwagi Przesm., dotyczące autografów, układu typogra-

ficznego oraz poprawki w tekstach. Uwagi pisane pośpiesznie, z wieloma kreśleniami; (b) 3 luźne wycinki z poprzednich wyd.; (c) 63 odbitki korektowe, niepoprawione.

3) materiały typograficzne

581. PROJEKTY karty tytułowej *Pism Zebranych* 1911 Adama Półtawskiego. a) Rys. k. tyt. „C. N. Pisma wierszem, część pierwsza (1840—1864) Warszawa, MCMIX”. Rys. 1 s., 160 x 82 mm, ołówkiem.

b) Rys. napisów na k. wstępną „C. N. Pisma zebrane. Wydał Zenon Rzesmycki [sic] oraz „Nakład Jakóba Mortkowicza”.

Rys. 1 k. kalki technicznej 140 x 43 mm., 1 k 140 x 25 mm., ołówkiem.

582. PROJEKT okładki i karty tytułowej WP t. 7 — rysunek układu tytułu i winiet, wskazówki dla drukarza. Rps. Przesm., 1 ark., 350 x 221 mm. Pismo niewyraźne.

583. WINIETY Adama Półtawskiego. Odb. z klisz drukarskich do wyd. PZ t. B. Odb. 1 ark.

584. VADE - MECUM. Układ typograficzny do wyd. w PZ. (a) Makieta, objaśniająca rozmieszczenie wierszy i klisz 1, 2 i 4-go ark., t. B.

Rps. Przesm., 48 s., 178 x 110 mm. w 3 zeszytach, odpowiadających arkuszom. S. liczbowane od 1—32, 49—64. Na każdej s. ołówkiem napisane tytuły, narysowany układ wierszy i klisz. Uwagi dodatkowe ołówkiem czerwonym i niebieskim. Dołączone odb. winiet naklejone na kawałku kartonu i ponumerowane oraz spis pierwszych 80 s. z wyliczeniem ilości wierszy i numerów klisz każdej s.

(b) Makieta, objaśniająca rozmieszczenie wierszy i klisz pierwszych arkuszy t. B.

Rps. Przesm., 80 s., 178 x 110 mm. w 5 zeszytach, odpowiadających arkuszom S. liczbowane 1-80. Na każdej s. ołówkiem napisany tytuł, narysowany układ wierszy. Uwagi dodatkowe ołówkiem czerwonym i niebieskim. Odb. tytułu i winiet ponaklejane. Dołączone odb. winiet naklejone na kawałku kartonu i ponumerowane.

Uwaga: zasadnicze różnice układu *a* z układem *b*: układ *a* szkicowy, na jednej stronie umieszcza parę utworów. Układ *b* opracowany starannie: dla każdego utworu przewiduje osobną s.

585. LA PHILOSOPHIE DE LA GUERRE. Odb. korekta
towa nieprzełamana do wyd. w *Chimerze* VIII.

Odb. 1 ark. 3-kolumnowy + 1 ark. 2-kolumnowy. Obfita korekta pismem Przesm. czerwonym i czarnym atramentem.

586. A DORIO AD PHRYGIUM. Wycinek z odb. korektowej do wyd. w *Myśli Polskiej* 1915, zesz. 3, s. 440 do 443, zawierający komentarz do *A Dorio ad Phrygium* i do *Emila na Gozdawiu*.

587. A DORIO AD PHRYGIUM. Odb. korektowa arkuszowa do wyd. w *Myśli Polskiej* 1915, zesz. 3. Druk kursywą, 2 ark., 4 kolumny. Uwagi Przesm. atramentem i czerwonym ołówkiem.

588. A DORIO AD PHRYGIUM. Odb. korektowa do wyd. *Trzech Fragmentach Epickich C. N.* Warsz. 1915, s. 11-31. Na marginesach pismem Przesm., ołówkiem uwagi, dotyczące strony typograficznej.

589. [WĘDROWNY SZTUKMISTRZ]. A DORIO AD PHRYGIUM. EMIL NA GOZDAWIU. Trzy fragmenty epickie C. N. z odnalezionych rękopisów poety r. 1915 do druku podane. Warszawa 1915, 8° 45 s. (odb. z *Myśli Polskiej*).

590. ENCYKLIKA OBLĘŻONEGO. Odb. korektowa do wyd. PW, s. 258, 259.

591. NA OSTATNIE 4 WIERSZE ODPOWIEDŹ. Odb. korektowa do WP s. 117, 118 (tom niewyd.). U dołu s. 117 uwaga pismem Przesm., ołówkiem.

592. DO SŁYNNYJ TANCERKI ROSYJSKIEJ. Odb. korektowa do WP s. 113 (tom niewyd.) U góry pieczętka „29 sier. 1933”.

593. REPRODUKCJE rys. N. Arkusze próbne z uwagami Przesm. na odwrocie.

2 ark. 544x403 mm. 1 rys. wycięty. Uwagi czerw. ołówkiem, rysunek oznaczone czerw. i nieb. ołówkiem.

4) Varia.

594. „SPIS RYSUNKÓW C. N. w albumie panny Konstancji Górskiej będącym obecnie własnością pani Karnowskiej w Łazach (poczta Teresin)” przez Przesm.

Rps. 40 s. 220 x 168 mm., zeszytych. Na k. rękopisu naklejonych 49 odb. fotograf. rysunków N. Na k. tytułowej u dołu uwaga ołówkiem: „Skatalogowane w sierpniu 1914”.

595. OPIS 40 rysunków N. przez Przesm. „Własność państwa Wandy i Aleksandra Neumannów ul. Czackiego 1. Nabyte od spadkobierców Wiktora Gomulickiego...”

Rps. Przesm., 53 s. 196x144 mm., w notatniku podłuż. Pismo niewyraźne. Podkreślenia czerwonym i niebieskim ołówkiem. Pismo w poprzek s. Opisy b. szczegółowe.

596. PRZERYSY 13 podpisów i 4 rys. N. przez L. Wellisza.

Rps. 1 ark. kalki technicznej żółtej 278 x 186 mm. Przerysy dokon. przeważnie atramentem, w kilku wypadkach ołówkiem.

597. ZA WSTĘP. (OGÓLNIKI). Fotografia rpsu Vademecum, 6 s. z 1 odb. 212x167 mm.

598. KOCZOROWSKI St. P. Norwid ocalony. *Warszawa* 1946, nr. 4.

U K Ł A D K A T A L O G U

	Str.
Przedmowa	5
Skróty i uwagi	7
I. ŻYCIE NORWIDA	
1. Dokumenty	9
2. Ikonografia Norwida	
a) autoportrety	11
b) portrety obcego pedzla	12
c) fotografie	13
d) wizerunki pośmiertne	14
3. Ikonografia krewnych, znajomych i przyjaciół Norwida	15
4. Geografia miejsc związanych z życiem Norwida	
a) mapy geograficzne	20
b) miejsca związane z życiem Norwida	21
5. Listy	
a) do Norwida	23
b) inne listy	28
6. Druki okolicznościowe	29
7. Varia	30
II. PRACE LITERACKIE NORWIDA	
1. Autografy	
a) wiersze i poematy	36
b) utwory dramatyczne	42
c) nowele	44
d) rozprawy	44
e) listy Norwida	45
2. Pierwodruki	48

III. PRACE ARTYSTYCZNE NORWIDA

	Str.
a) rysunki i akwarele	51
b) prace olejne	113
c) grafika	114
d) prace medalierskie	118

IV. PRACOWNIA NORWIDOWSKA ZENONA PRZESMYCKIEGO

1. Korespondencja	119
2. Materiały edytorskie	123
3. Materiały typograficzne	127
4. Varia	129

S P I S T A B L I C

Tabl. przed tekstem	Autoportret nr 258.
Tabl. 1.	Autoportret nr 240.
2.	Irydion i Masynissa nr 266.
3.	Na cmentarzu nr 523.
4.	Chrystus nr 371.
5.	Karawana nr 402.
6.	Doris i Jonis nr 395.
7.	Studia aktu nr 450.
8.	Wskrzeszenie Łazarza nr 336.
9.	Nieźdecydowanie nr 425.
10.	Śmierć, starzec i dziecko nr 413.
11.	Upiory nr 355.
12.	W kopalni nr 352.

TABLICE

U w a g a : Liczby przy tytułach oznaczają numery katalogu

<http://rcin.org.pl>

237. AUTOPORTRET

Tabl. 1.

266. IRYDION I MASYNISSA

Tabl. 2.

523. NA CMENTARZU

Tabl. 3.

368. CHRYSTUS

Tabl. 4.

Tabl. 5.

399. KARAWANA

<http://rcin.org.pl>

392. DORIS I JONIS

Tabl. 6.

447. STUDIA ARTU

Tabl. 7.

Tabl.

333. WSKRZESZENIE ŁAZARZA

<http://rcin.org.pl>

310. ŚMIERĆ, STARZEC I DZIECKO

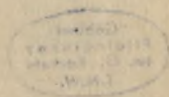
Tabl. 10.

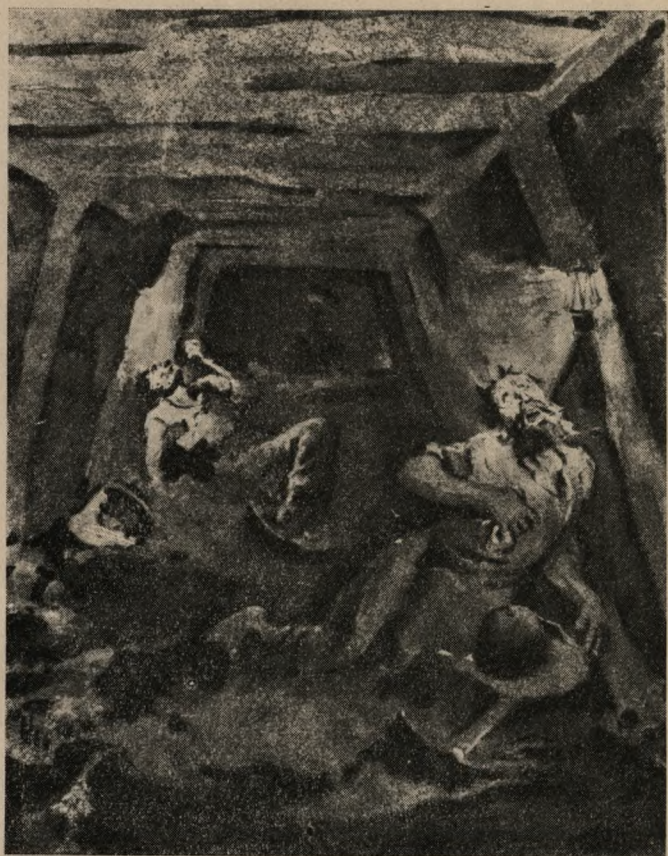

352. UPIORY

310. W KOPALNI

Tabl. 11.

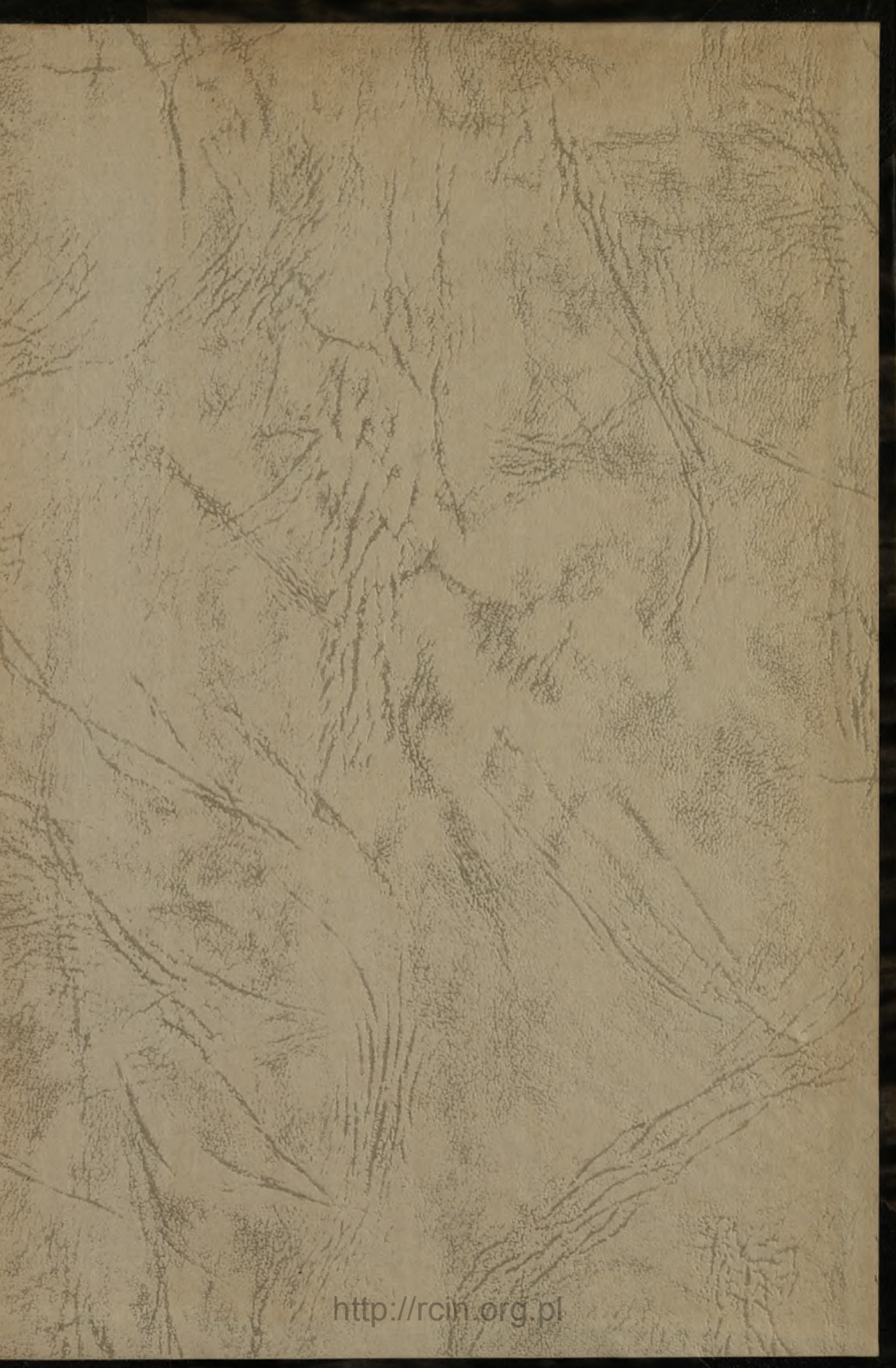

349. W KOPALNI

Tabl. 12.

K
21.2-10